

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 23 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare herr *R. Eliasson* på grund av sjukdom (njurblödning) för närvarande är förhindrad att infinna sig i riksdagen, intygar,
Stockholm den 21 Febr. 1921.

John Sjöqvist,
med. dr., professor.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 10 och andra lagutskottets utlåtande nr 7.

§ 3.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Härefter föredrog jordbruksutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsträckning av gällande förbud mot att under häckningstiden taga vissa fågelägg till att beträffande Västkusten avse alla sjöfåglars ägg; och yttrade därvid:

*Ang. förbud
att under
häckningstid
taga sjöfågel-
ägg å Väst-
kusten.*

Herr *Starbäck*: Herr talman, mina herrar! Det må tillåtas mig att med några ord beledsaga denna motions begravning. Det är

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 16.

Ang. förbud
att under
häckningstid
taga sjöfågel-
ägg å Väst-
kusten.

(Forts.)

först en liten märkvärdighet med den. Som kanske herrarna ha funnit, är en likalydande motion väckt i första kammaren av herr Johan Nilsson i Malmö, och den motionen är hänvisad till första kammarens andra tillfälliga utskott, under det att den här motionen, som är väckt i denna kammare, är — vilket också synes mig fullkomligt riktigt — hänvisad till jordbruksutskottet. En sådan där dualism, om jag får använda det uttrycket, är ju icke riktigt lämpligt, och kanske den hade kunnat undvikas.

Vidare tillåter jag mig säga det, att jag tycker kanhända ändå, att jordbruksutskottet kunde ha varit vänligt och med ett enda litet sympatiskt ord beledsagat sin snäva motivering för motionens tillbakavisande. Det är ju i alla fall, som väl utskottet funnit, så, att det krav, som här framställts, kommer direkt från befolkningen på Västkusten. Och det krav, som här framställes, låt mig säga från stugornas folk, borde kanske av jordbruksutskottet och dess högt ärade ordförande ha beaktats något mer än vad som blivit fallet. Jag kan icke finna annat än att när befolkningen har intresse av att bibehålla sin hembygds natur, visar ett utslag av stark känsla av kärlek till sin hembygd, då borde det kunna bemötas med någon liten resonans och förståelse. Det har icke skett.

Nu är ju förhållandet, som utskottet säger mycket riktigt det, att det sitter en kungl. kommitté, som har med denna sak att göra. Och det har heller aldrig varit min mening annat än den förhoppningen, att motionen skulle på sätt som skett, dock på något mera sympatiskt sätt, hänvisas till dessa jaktsakkunniga. Nu har jag gjort mig underrättad om genom de sakkunnigas ordförande landshövding Falk, att de ha sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål och att det kommer att beaktas av dem i deras betänkande. Men herr talman, jag tillåter mig ännu en gång framhålla, att det hade icke skadat, om jordbruksutskottet velat med några ord stryka under betydelsen av att de jaktskunniga verkligen beakta motionen.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Det torde vara tvivelaktigt, huruvida den motion, som väckts av herr Starbäck, är av den innebörd, att den, därest den blir bifallen, kommer att gagna fågellivet på västkusten. Åtminstone vågade icke utskottet taga ställning till den frågan. För att skydda fåglarnas bon från plundring av ägg torde det vara av nöden att hålla efter rovfåglarna, som äro till värre skada för sjöfåglarna och deras bon än människohanden. Det är klart, att utskottet icke vågat taga ställning till ett dylikt spörsmål genom att säga, att motionen innebär ett behjärtansvärt eller beaktansvärt förslag. Utan utskottet har funnit lämpligt att hänvisa till, att frågan är under utredning och att det är beroende på denna utredning, vilka åtgärder som kunna vidtagas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Falk: Herr talman! Med anledning av vad herr Starbäck anför tillåter jag mig yttra ett par ord.

I jordbruksutskottets betänkande har erinrats, att frågan om förbud att beträffande Västkusten under häckningstiden taga sjöfåglars ägg är föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Jag ber att få vitsorda den uppgiften och därtill lägga den upplysningen, att dessa sakunniga — jakt- och fiskesakkunniga. — vilkas ordförande jag har den äran vara, behandlat denna fråga icke blott med hänsyn till förhållandena på Västkusten utan också tagit hänsyn till förhållandena vid övriga delar av Sveriges kuster. De sakkunnigas betänkande är inom kort att förvänta. Att det dröjt beror på att vårt uppdrag, som till en början var begränsat till att endast avse jakten och förhållandena inom Lappmarken, sedermera allt mer och mer utvidgats till att omfatta en hel del svårösta fridlysningsfrågor och över huvud taget en del frågor om fågelskydd i allmänhet. I det betänkande, som kommer att avgivas, hava de sakunniga upptagit till bedömande även den fråga, som nu utgör föremål för denna motion. Och vi ha i förslaget gått ännu ett steg längre än vad motionen gjort. Då sålunda vårt betänkande, som jag nyss nämnt, inom kort kommer att föreligga i tryck och det dessutom innefattar ett fullständigt förslag rörande frågan om förbud mot tagande av sjöfåglars ägg, så förefaller det mig, som om en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet vore obehörlig och jordbruksutskottet förfarit riktigt, då det slutat med att hemställa om avslag av motionen.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 19 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i avseende å post- och telegrafverken.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 2*, angående anslag till ombyggnad av centralposthuset i Stockholm, begärdes ordet av

Ang. statens utgifter för kapitalökning.

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har erhållit talmannens medgivande att vid denna punkt beröra de principer i allmänhet, som föreligga för statens länepolitik, och vidare något angående det sätt, på vilket statsmakterna under de senare åren gått in för anslag att utgå av lånemedel.

Under en lång följd av år har man plägat här i riksdagen under

Ang. statsens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

remissdebatten vidröra denna sak. Det har varit tradition, att på sin tid riksgäldsfullmäktiges ordförande Cavalli då höll ett stort tal i första kammaren, späckat med siffror, däri han varnade för att alltför frikostigt ingå på beviljande av anslag att utgå av lånemedel och vari han varnade för konsekvenserna. Sedan har förste deputeranden i riksgäldsfullmäktige Lagerbjelke fortsatt de traditionerna. Resultatet har vanligen blivit, att man varken vid dessa tillfällen eller sedermera tagit någon nämnvärd hänsyn till de yttranden, som ifrån riksgäldsfullmäktige framkommit i riksdagen. Jag tror, att man utan överdrift kan säga, att såväl den ene som den andre av de personer, som jag här nämnt, nog vid vissa tillfällen sett saken alltför mörkt, men resultatet har å andra sidan blivit det, att riksdagen kastat ut barnet med badvattnet, och allt sedan låtit anslagen svälla och svälla. Man har icke velat se dessa ting i stort. Då det varit fråga om byggnader för post, telegraf eller järnvägar vid en viss bestämd ort, har man granskat miljonerna bara med hänsyn till det ifrågavarande fallet, men man har i regel icke sammanräknat och sett efter, huru stor påfrestning statsverket i sin helhet tålde. Jag har verkligen anledning antaga, att det varit på det sättet, och orsaken härtill skall jag be att få med några ord beröra.

Då vi i höstas under statsrevisionen kommo att granska än en detalj och än en annan, funno vi t. ex. att riksdagen hade beslutat, för att i ett litet samhälle skaffa några expeditionslokaler åt de af-färsdrivande verken, att anslå exempelvis en halv miljon kronor här och en halv där. Då vi vidare reste ut och funno, att för närvarande hyrde exempelvis posten för 800 kronor, telegrafverket för 1,200 kronor och att efter beslutade nybyggnader det skulle bli en merutgift i hyra för expeditionslokaler för statsverket på 18,000 å 20,000 kronor, så gjorde detta, att vi önskade taga reda på, huru mycket statsmakterna egentligen här gått in för att anslå. Vi ha ju tabeller, som visa statsskuldens ökning. Men de visa icke allt vad riksdagen under senare år beslutat. Ty för det första ut-anordnas pengar i vissa fall i efterskott, ett eller två år efter beslutet i riksdagen. I andra fall — och det är det, som kanske är det mest markanta — i alla stora frågor beslutar ju riksdagen blott att för det första året anslå en eller annan miljon på endera ordinarie stat eller tilläggsstat. Men om det hela skall kosta 40 miljoner eller 100 miljoner, så tagas icke dessa sistnämnda siffror in i någon kläm. Det står i motiveringen, och det bortfaller. Men riksdagen har i och med det första beslutet gått in för saken i hela dess vidd. Och det kommer som en konsekvens de följande åren att bevilja fortsättningen. Så är det ju med alla stora företag. Jag behöver icke exemplifiera dem. Det känna herrarna till. Då önskade vi taga reda på, huru mycket statsmakterna ha bundit sig för på det sättet, eller hur mycket som beviljats för det första året och huru mycket som sedan återstår att bevilja. Vad funno vi då? Jo, vi funno, att man varken i vederbörande departement eller i statsutskottet eller i riksgäldskontoret hade gjort en överslagsberäkning av dessa ting. Vi läto då sätta i gång en ganska vidlyftig utredning

härom. Vi läto göra upp en hel del tabeller. Jag medgiver, att det kostade rätt mycket besvär för de tjänstemän, som statsrevisionen i det fallet anlidade. Jag vet icke om herrarna nu tagit del av detta, och jag ber om tillgift, om jag några minuter tager herrarnas tid i anspråk, då vi stå att än en gång gå in för en massa miljoner, som sedan skola utgå av lånemedel. Av dessa tabeller framgår, t. ex. av översikten över det, som är anvisat på lånemedel åren 1855—1920, att man under riksdagarna 1912 fram till 1917 anvisade i genomsnitt ett belopp mellan 40 och 50 miljoner kronor i summa utgifter på kapitalökning. Men från och med 1918 visar detta konto ett språng uppåt i ett slag till 220 miljoner kronor, 1919 187 miljoner kronor och 1920 180 miljoner kronor. Det vill med andra ord säga, att riksdagen har på de fem sista åren anvisat mer att utgå av lånemedel än sammanlagt hela tiden från 1855 förut. Statskulden har ju sedan 1914 ökats med 135 procent mer än föregående år. Det är vad som redan är upplånat. Det andra jag nämnde förut är sådant, som i viss mån återstår att upplåna, ty endast en del därav är redan upplånat.

I en följande tabell gingo vi igenom alla de olika riksstaterna och togo reda på: huru mycket återstår nu att bevilja för sådana företag, som riksdagen redan principiellt gått in för, därest de nu skola fullbordas i sin ursprungliga omfattning? Vi kommo där till det resultatet, att det återstår att anvisa 276 miljoner kronor. Vi räknade vidare ut, vad som i genomsnitt erfordras för ständigt återkommande utgifter till de affärsdrivande verken, d. v. s. inga nya saker utan sådant, som är regelbundet återkommande för den så att säga normala driften. Vi ha ju för att säga ett par exempel ett nästan stående anslag, som utgår av lånemedel till telegrafverket på ett visst belopp, och det återkommer ju med samma belopp även i dag. Det har utgått de senare åren med 15 miljoner kronor. Vi ha vissa saker för statens järnvägar: nya spåranordningar, växel- och signalanordningar, rullande material o. s. v., som äro något så när konstanta. Då vi räknade, att för de tre närmaste åren man skulle bevilja dessa anslag på tilläggsstat — och vi togo icke en enda ny sak utan endast vad som i genomsnitt hade beviljats — vad kommo vi då till för en sammanlagd siffra, som staten har att upplåna under de tre närmaste åren? Jo, vi kommo till 700 miljoner kronor. Då hade vi ändå icke räknat med kommissionsskulden. Tages den med, blir siffran 800 miljoner kronor. Men då är icke räknat med en enda ny sak utan endast med sådant, som man icke kan underlåta. Nytt finns i oändlighet i år. Om dessa nya saker tagas med också, så blir siffran betydligt över 1 miljard kronor. Då måste man fråga sig: är det möjligt för svenska staten att utan olägenhet låna upp dessa pengar? Man kan i viss mån, såvitt jag förstår, se optimistiskt på tingen. Man kan ju resonera som så, att hela det föregående året slapp riksgäldskontoret låna upp någonting. Och varför? Jo, det är herr Thorssons förtjänst egentligen, att han ändrat om förhållandena så till vida, att från 1914 till 1918 hade statsverket svårigheter att dragas med, och riksgäldskontoret fick oupp-

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)*

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.

(Forts.)

hörligt försträcka dem medel. Tack vare herr Thorssons starka budgeter vändes förhållandet om, så att nu vid årsskiftet disponerade riksgäldskontoret icke mindre än 425 miljoner kronor, som statsverket hade inlevererat där och som de för ögonblicket icke behöva. Men detta får man icke låta sig förvillas av, ty dessa pengar, som statsverket nu har innestående i riksgäldskontoret, komma ganska snart att tagas i anspråk. Redan under årsskiftet har denna summa gått ned högst väsentligt, med 100 miljoner kronor eller däromkring. Vidare kommer för innevarande års riksstat att disponeras 104 miljoner kronor, den nya tilläggsstaten kräver 144 miljoner kronor, och för budgetårets omläggning kräves ett belopp av 150 miljoner kronor. Tager man dessa summor, som äro beslutade eller oundvikligen komma att beslutas av denna riksdag, så förstår man, att riksgäldskontoret icke längre kan röra sig med några skattemedel, utan då måste riksgäldskontoret gå till upplåning, och det allra minsta, som riksgäldskontoret innevarande år måste upplåna, är 200 miljoner kronor; till ett lägre belopp kan man icke komma, och kanske vi måste låna upp ännu mera. Läger man ihop alla siffrorna, kommer man upp till närmare 300 miljoner för endast detta år att upplåna.

Nu förstår var och en, att i dessa tider av kapitalknapphet i Sverige kan icke statsverket låna upp dessa medel till något så när billig ränta, och det torde möta mycket stora svårigheter att över huvud taget låna upp dessa medel. Skola vi taga upp ett obligationslån, såsom vi gjorde sist, och taga av det mindre sparkapitalet i dessa tider av arbetslöshet, tror jag, att de människor, som vid det sista obligationslånet kunde teckna en eller ett par obligationer på 50 kronor, icke nu på grund av arbetslösheten kunna göra det, och kanske riksgäldskontoret därför icke kan gå den vägen utan måste gå andra vägar. Då kan man tänka sig att låna utifrån, men till vilken procent? Jo, 8, 9 procent; det fick Danmark betala för sitt sista lån, som det tog upp i Amerika, och skola vi låna i Amerika, blir följden, att vår import ytterligare ökas, vilket i sin tur kommer att försvåra industriens läge här i landet och bidraga till ökad arbetslöshet. Vi kunna därför icke se denna sak isolerad för sig utan måste se den i ett visst sammanhang med det stora hela. Om vi exempelvis genom att besluta anläggningar här och där bereda en viss arbetstillgång, komma alltför stora kapital här i landet att dragas från den privata industrien och följden blir, att arbetslösheten ökas i ännu större omfattning på andra håll. Man måste därför gå fram med en viss försiktighet.

Jag vill för undvikande av missförstånd säga, att jag icke driver den satsen, att vi skola utan vidare lägga ned hela statens nybyggnadsverksamhet. Det är klart, att det icke kan komma ifråga. Jag ställer mig i det fallet på utskottets ståndpunkt, men vad jag vill hava framhållit är, att det vore önskvärt, om man för framtiden ville se sakerna i sitt sammanhang och pröva dem mera noggrant. Jag kan icke komma ifråga, att den civilminister, som suttit under åren 1918 och 1919, har handskats något lätt med dessa ting och

lätit de olika affärsdrivande verken få sina anslagskrav alltför lätt framlagda inför riksdagen, och jag vill tillägga, att den avdelning i statsutskottet, som behandlat dessa ting, tycks icke heller ha med de traditioner, som av gammalt varit brukliga i statsutskottet, sett på de anslagsposter, som här kommit ifråga. Man behöver blott visa på det faktum, att riksdagen utan vidare gick med på 100 miljoner kronor till elektrifiering av järnvägen till Göteborg. Det visar sig nu, att man icke i detta ärende haft utredningen tillräckligt klar och bergfast. Riksdagen gick med på att utbygga Harsprånget för 40 miljoner kronor, och i detta nu finnes icke kontrakt rörande ett enda kilowatt ström därifrån. Dessa exempel visa, att det icke alltid funnits tillräckligt sunt och bärande underlag för dylika framställningar.

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)*

Nu är det med glädje jag kan konstatera, att vi i år tyckas befinna oss ett litet steg på en väg, som enligt mitt förmenande icke kan vara annat än lycklig. Den nuvarande kommunikationsministern har i statsverkspropositionen verkligen gått in för ett allmänt principresonemang. Han har i år prutat på tilläggsstaten 51 miljoner kronor av vad verken fordrat och på den ordinarie staten för år 1922 93 miljoner kronor. Det är en vacker siffra, men lägger man tillsammans vad tilläggsstaten och den ordinarie staten i allt fall skulle uppgå till enligt hans förslag, kommer man även efter dessa prutningar upp till en siffra, som är tredubbelt större än den var i genomsnitt under åren 1914—1917. Det tycks således, som om vi få försöka gå ännu längre ned.

Jag skall be att få yttra ännu några ord. Jag tror, att det skulle vara önskvärt, om man i riksdagen för framtiden på ett eller annat sätt skulle kunna få en enhetlig behandling av dessa ärenden, som stå i ett visst samband med varandra. För närvarande äro frågorna rörande statens affärsdrivande verk förlagda till tre riksdagens utskott, nämligen rörande en del verk till statsutskottet, rörande ett till jordbruksutskottet och rörande två till bankoutskottet. Bankoutskottet har att handlägga spörsmål rörande riksgäldsverket. Det är där man har de svårigheter, som jag nyss berörde, att kunna upplåna medel. I de andra utskotten har man blott att bevilja anslag och bevilja anslag. Vore det icke ändamålsenligare, att då staten numera har kommit att intaga en sådan dominerande ställning på den direkta affärsverksamhetens område, vi skapade ett nytt stort utskott här i riksdagen och dit förlade ärenden rörande alla statens affärsdrivande verk, post, telegraf, järnvägar, vattenfallsverk, domänverket, riksbanken och riksgäldskontoret, så att de bleve ett stort utskott för de affärsdrivande verken. Till statsutskottet borde då återföras alla de egentliga huvudtitlarna, så att alla löne-regleringar, pensionsfrågor m. m. kunde där principiellt behandlas och sedan föreläggas riksdagen. De nuvarande banko- och jordbruksutskotten kunde upphöra och uppgå i det nya utskottet. Men, herr talman, jag undrar, om vi icke äro tvungna att gå ännu ett steg längre. För närvarande är järnvägsstyrelsen icke blott ett affärsdrivande verk, utan den har även under sin förvaltning järnvägs-

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

företag, som aldrig kunna betraktas såsom affärsdrivande ur affärs-
mässig synpunkt. Borde man icke kunna ordna det på ett eller
annat sätt beträffande sådana järnvägar, som man anlägger för
militära eller kulturella ändamål men beträffande vilka man har
klart för sig, att det aldrig kan bli fråga om att förränta det i dem
nedlagda kapitalet? Borde man icke redan från början taga ställ-
ning till frågan, om en järnväg skall betraktas som affärsföretag,
där det nedlagda kapitalet o villkorligen skall förräntas, eller som
ett kulturföretag? I senare fallet torde givetvis, om det skall vara
en sund finanspolitik, omkostnaderna för framtiden böra förräntas
med skattemedel. Som det nu är, kan jag näppeligen tänka mig, att
det blir möjligt för våra affärsdrivande verk att kunna förränta
dessa oerhörda belopp, som riksdagen redan gått in för och som
riksdagen kommer att gå in för.

Jag är icke beredd att gå i detalj ifråga om det betänkande, som
här föreligger, och framställa yrkande i den ena och andra punkten.
Vi riksdagsmän, som sitta i andra utskott, ha ingen möjlighet att
kunna i detalj undan för undan gå igenom dessa saker, utan vi måste
överlåta detta åt det utskott, som i första hand har prövningen sig
anförtrodd. Dock skall jag, herr talman, be att längre fram få
göra ett yrkande. Det gäller tilläggsstaten för telegrafverket. Där
begäres 5 miljoner kronor. Telegrafverket har från föregående år
disponibelt ett anslag på 10 miljoner kronor, som ännu icke blivit
lyftt. Enligt beräkningar, som gjorts å finansdepartementets bud-
getbyrå, kommer av verket under de fem första månaderna av
året icke mer än 5 miljoner att tagas i anspråk. Då alltså under detta
år till verkets disposition för nyanläggningar m. m. skulle stå icke
mindre än 25 miljoner kronor, synes det, som om man utan risk kan
avslå detta anslag på ytterligare 5 miljoner kronor.

Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att här med några
ord beröra dessa saker och varnar riksdagen för att alltför starkt
gå in för en ökning av de lånemedel, som skola uppbringas. Jag
tror icke, att man kan göra det utan högst allvarliga faror för landets
framtida finansväsen och affärsliv.

Härpå anförde:

Herr S o m m e l i u s: Jag har begärt ordet för att uttala min
tillfredsställelse med de sparsamhetsåtgärder, som vidtagits i anled-
ning av kraven på kapitalökning för de affärsdrivande verken. Det
borde egentligen heta kapitalminskning, det vore det rätta namnet,
tycker jag.

Jag har delvis blivit förekommen av den siste ärade talaren, som
här talade synnerligen förnuftiga ord. Det är icke första gången
jag hört honom predika för andra kammaren i detta ämne, även har
han gjort det i bankoutskottet ofta, och det vore önskvärt, om hans
ord lades på hjärtat av var och en, som tillhör denna kammare. Det
talas visserligen ofta om sparsamhet, men det sätt, varpå herr Kris-

tensson nyss framställde denna sparsamhetssträvan, tror jag gjorde i varje fall ett djupare intryck.

Jag har icke mycket att tillägga. Jag vill dock säga, att en enskild person kan icke år efter år upplåna pengar, en enskild individ kan göra det ett år och två, men han får räkna med andra faktorer också. Våra kommuner hela landet runt med få undantag — och ävenså staten — upptager varje år stora lånebelopp och en viss del därav går till driften och skall uttaxeras, men det övriga skall upplånas. Innevarande år kräves för upplåning över 200 miljoner kronor, och jag förstår i sanning lika litet som herr Kristensson, varifrån staten på ett någorlunda billigt sätt skall kunna upplåna dessa penningar. Jag är övertygad om att det kommer helt säkert att bli rätt påfrestande, om det ens är möjligt, att upplåna dessa miljoner, och i varje fall blir det mot högsta möjliga ränta.

Efter detta skall jag ånyo giva uttryck åt min tillfredsställelse över de åtgärder, som av statsutskottet blivit vidtagna för att i någon mån minska vår upplåning. Jag anhåller att få tillägga, att när man vill ha reda på ett och annat rörande de affärsdrivande verken, försöker man att ur statsverkspropositionen i de kungl. propositionerna erhålla närmare upplysningar, men man finner ingenting. Om det gäller till exempel att taga del av postverkets ställning, dess tillgångar, driftkostnader och dylikt, finner man därom icke ett enda ord. Och frågar man, hurudan ett affärsdrivande verks ställning är, och om det kan förete en koncentrerad räkenskap, erhåller man siffror, som äro så väl invädda, att det är nästan omöjligt att kunna få något ut av dem. Jag kan icke underlåta att beklaga, att så är förhållandet. Jag har haft tillfälle att taga del av ett av de förkättrade halvstatliga verkens räkenskaper, nämligen Vin- och spritcentralens, och jag tillåter mig säga, att de voro fullständigt korrekta och i högsta grad överskådliga, vilket synnerligen glädde mig. De ägde i allmänhet en klarhet och reda, som man icke finner inom statens verk.

Efter detta skall jag tillåta mig övergå till några andra kanske mindre betydande saker. Men de äro åtminstone lika betydande som fågeläggen, som vi nyss med varsam hand fingrade på, och då vi nu äro inne på poststaten, vill jag ett ögonblick tala om de utomordentligt fula frimärken, som svenska staten bekostar. Jag har sällan sett något så föga tilltalande. Om man reser världen runt, kan man väl knappast finna något smaklösare än våra 20-öres-frimärken med bilden av hjältekonungen Gustaf II Adolf. Har man sett något tarvligare i porträttväg? Och hur karrikerar man icke konung Gustaf? Om man går till de stater, som vi icke räkna bland de civiliserade staterna — jag har sett deras frimärken i frimärksamlingar — så skall man finna utmärkta exemplar av vackra frimärken. Men här i vårt kultiverade land kan man icke åstadkomma ett vackert frimärke. Detta kan synas vara en bagatell, men det är dock en liten kulturfråga, som man bör akta på.

Och ytterligare något annat, som jag vill säga ifråga om postverket. När jag kommit till det utmärkta postkontoret med den ut-

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.*
(Forts.)

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

märkta betjäning, som finnes på Arsenalsgatan, och råkat komma dit på tid, när postkontoret varit stängt, och därför nödgats stoppa brevet i en brevlåda, så har den där befintliga brevlådan råkat vara fylld, och jag har måst söka mig till annan brevlåda på ett annat ställe. Det är icke på sin plats att låta ett postkontor vara så illa underhållet som detta. Några slantar av de anslag som lämnas kunde väl användas för att bereda litet bättre utrymme åt de verkligt utmärkta tjänstemän och -kvinnor, som finnas där.

Och rörande brevlådorna har jag lagt märke till, att de i huvudstad och landsort äro av helt olika storlek och gjorda av förklent material, som ingalunda trotsar tiden. Den ena är röd, den andra svart, den tredje gul och den fjärde blå. Jag vet icke, om det icke finns både gröna och gredelina också, men jag tar för givet, att sådana förekomma i landsorten. Vore det icke skäl i att postverket tänkte på att överallt skaffa oss lika stora brevlådor av samma färg och i t. ex. trenne storlekar. Jag tycker, att den allra enklaste ordningskänsla bjuder detta.

Ja, herr talman, detta kan tyckas vara bagateller att vidröra, men det är en ordningsfråga, och när den icke blivit beaktad från vederbörande förvaltnings sida, så tillåter jag mig att göra en anmärkning därom.

För övrigt anhaller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Herr Kristensson ställde fram för oss ett par av sina kolleger på sparsamhetens och statsfinansernas område, nämligen herrar Cavalli och Lagerbjelke och sökte själv få fram synpunkter i liknande riktning, som dessa herrar brukat lämna riksdagen.

Jag fick för min del icke något riktigt grepp på vad herr Kristensson ville komma till för resultat. Han varnade själv i början av sitt anförande för att kasta ut barnet med badvattnet, och jag väntade därför, att han skulle komma till det resultat, att statsutskottet gått för långt i sparsamhet i år. Men slutsatsen var närmast den, att herr Kristensson ville framföra en del principiella synpunkter på frågan och då i det stora hela hade samma synpunkter på saken som statsutskottet haft. Jag vill också i detta fall påpeka, att vad herr Kristensson åberopade ifråga om den lånepolitik, som vi följt under föregående år, eller rättare sagt den situation i lånehänseende, i vilken vi kommit, och de därpå grundade verkningarna i fortsättningen, återfinnes ordagrant i statsutskottets eget betänkande. Jag vill säga detta, för att man icke skall uppfatta detta herr Kristenssons inlägg, som det väl heller icke var meningen, såsom en från bankoutskottets sida framförd kritik mot statsutskottet, något som är alldeles obehövt.

När jag säger, att jag icke fick riktigt grepp på vad herr Kristensson i själva verket önskar i denna sak, är det också därför, att jag tycker, att hela denna varning har kommit något post festum. Det hade gjort ofantligt mycket mera verkan, om den

kommit vid ett tidigare tillfälle. De 700 miljoner kronor, som herr Kristensson talade om, hava vi samlat på oss, jag förmodar med herr Kristenssons eget begivande, genom de beslut som fattats under föregående riksdagar. Jag tror, att man går fram litet för oregelbundet i denna sak, när man är med på att, då man lever i en högkonjunktur, besluta än det ena och än det andra, — jag vet icke, om herr Kristensson därvidlag har ålagt sig någon större sparsamhet — men då sedan lågkonjunktur inträffar, genast är färdig att, som herr Kristensson varnade för, kasta ut barnet med badvattnet.

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)*

Nu har statsutskottet i sitt betänkande anfört dessa, som jag tror kammaren också anser, kloka ord, att »inför dessa i och för sig stora krav och som ställda i förhållande till den nuvarande ekonomiska depressionen och därav följande svårigheter för statsregleringens genomförande måste te sig oerhört höga, uppställer sig givetvis för utskottet frågan, huruvida det över huvud taget är möjligt att för närvarande fortsätta med den utveckling av de affärsdrivande förvaltningarnas verksamhet, som under den sist förflutna perioden av högkonjunktur inletts.» Jag tror att man nu bör taga fasta på herr Kristenssons uttalande på det sättet. att man går varligare fram, när det gäller att utveckla statens affärsverksamhet i fortsättningen. Jag skulle för min del vara mycket glad, om jag då funne herr Kristensson på varnarnas sida, när det gäller denna utveckling. Det går icke heller an att låta staten glida in på större affärsverksamhet under goda konjunkturer, när allt flyter ganska lätt, och sedan behandla saken på det sätt, som herr Kristensson nu gjort, när man kommer in i hårda konjunkturer. Alla veta väl, vad staten såsom sådan ikläder sig för förpliktelser, när den ingår på affärsverksamhet i den omfattning, som skett. Man kan då icke under lågkonjunktur behandla saken så lättvindigt och säga, att nu skola vi icke gå vidare utan stoppa saken, för att kanske sedan under nästa högkonjunktur taga ett nytt steg i en sådan riktning, att det sedan blir ännu svårare att stoppa. Det låter nästan en liten smula groteskt, när till och med herr Kristensson anser sig behöva avgiva den förklaringen, att hans mening naturligtvis icke är den, att staten skall helt och hållet inställa sin affärsverksamhet. Man måste då verkligen fråga, vad meningen är med hela denna uppläggning av ämnet på det sätt, som herr Kristensson gjort.

För att nu flytta tillbaka denna fråga till jorden, vill jag för min del kraftigt understryka de sparsamhetstendenser, som statsutskottet velat giva uttryck åt och som det väl också varit herr Kristenssons mening att understryka. Därom äro vi alla ense, att nu måste det sparas och sparas kraftigt. Men ännu en gång, man får akta sig för att kasta ut barnet med badvattnet. Staten har ändå en stor personal, som är mer eller mindre fast knuten till den, och därvidlag måste arbetslöshetsfrågan framstå som en faktor, till vilken man nu ovillkorligen måste taga hänsyn. När man här ser, hur de affärsdrivande verkens ledningar fått sina

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

krav nedprutade av departementschefen, så måste man vara en smula försiktig, innan man går ännu längre än statsutskottet i sparsamhet utöver vad den ansvariga ledningen ansett vara riktigt. Lugen torde kunna betvivla, att icke jag delar herr Kristenssons uppfattning att, om man lånar upp för mycket pengar för statens räkning, detta skall medföra, att den enskilda industrien får svårare att få sina lånebehov tillgodosedda, så att arbetslöshetsfrågan även där framträder på ett än mera skrämmande sätt. Det är givet, att man i detta fall måste söka sig fram på den lämpligast möjliga vägen med hänsynstagande till dessa olika slag av arbetstagare, och jag kan icke annat än beklaga, att man, på grund av att riksdagens arbete måste ha sin gång, nödgas behandla frågor som dessa, innan man fått fram den stora arbetslöshetspropositionen, som man har att vänta från regeringens sida. Nu är det faktiskt så, att man beslutar en smula i luften.

Här har talats om ett anslag på 5 miljoner kronor på tilläggsstaten åt telegrafstyrelsen för fortsättande av linjebyggnader och herr Kristensson har bebådat, att han skall yrka avslag på detta anslag. Vet herr Kristensson, hur det kommer att verka? Om herr Kristensson frågar telegrafstyrelsen, så får han det beskedet, att det kommer att betyda avsked för ytterligare ungefär 500 arbetare. Det kan hända att herr Kristensson kan ställa telegrafstyrelsen mera mot väggen i detta fall, än vad utskottsavdelningen kunnat göra. Men om icke herr Kristensson kan göra det, så tror jag, att han får akta sig för att driva sparsamhetsnitet för långt utan att nämnvärt ha satt sig in i frågan. Enligt de upplysningar, vi fått, är det för övrigt icke 10 miljoner, som telegrafverket har i besparade medel, utan mellan 7 och 8 miljoner kronor, och dessa pengar äro reserverade för likvid av kabelleveranser ifrån Amerika enligt beslut som riksdagen fattat.

Herr Kristensson rörde sig slutligen också på ett vidare fält ifråga om de affärsdrivande verkens organisation och det sätt, på vilket de affärsdrivande verkens angelägenheter böra behandlas i riksdagen. I det fallet delar jag till en viss grad herr Kristenssons uppfattning, att ett mera praktiskt sätt att behandla de affärsdrivande verkens angelägenheter har ganska stora skäl för sig. Men jag hyser även den uppfattningen — och jag ber att i det hänseendet få hänvisa herr Kristensson till den motion som jag väckt här i år, motionen nr 252 — att det viktigaste av allt är, att de affärsdrivande verken ha en fullt affärsmässig ledning. Det är paragraf 1, och paragraf 2 är, att de affärsdrivande verken få större frihet och bliva mindre beroende av riksdagens detaljbehandling, än vad för närvarande är fallet. Här lämnas så mycket direktiv och synpunkter och välvisa råd till de affärsdrivande verken, att jag tror, att de få litet för mycket av riksdagens befattning med deras frågor. Har man en god och verkligt affärsmässig ledning för de affärsdrivande verken, bör också därav kunna följa, att riksdagen lämnar dessa verk något friare händer till gagn utan tvivel för deras affärsmässighet.

Så var herr Kristensson inne på frågan om formerna för järnvägsbyggnaders tillkomst, och han förde fram den tanke, som många gånger varit på tal i riksdagen, att man skulle bevilja anslag av skattemedel för sådana banor, som av militära eller kulturella skäl böra byggas. Jag vill erinra herr Kristensson om att riksdagen redan varit inne på denna väg, i det att järnvägen mellan Sveg och Hede i Norrland som bekant bygges med skattemedel. När det gäller järnvägar som Inlandsbanan och dess tvärbanoer, kan man ju säga, att själva längdbanan, som ursprungligen haft namnet Inlandsbanan, tillkommit väsentligen på grund av militära hänsyn. Men jag tror i alla fall, att med de möjligheter, som finnas i Norrland, det skall bli ganska svårt att draga upp en riktig gräns för anslagsbeviljandet på den ena eller andra titeln. Man kan säga, att åtminstone till viss del och viss tid ett järnvägsföretag bör bestridas med skattemedel och sedan inom statens järnvägar successivt övergå i deras rent affärsdrivande verksamhet, men när och i vilken grad detta skall ske tror jag blir ganska svårt att klara upp, även om man sålunda av princip kan ansluta sig till det riktiga i denna tanke. En sak för sig är ju, att om man följer en sådan väg, som herr Kristensson så pass framt anfällt, det för Norrland kan bli ganska svårt att få fram sina järnvägsbyggnader.

Ja, herr talman, jag har på detta stadium av frågan velat med detta angiva, hur jag ser den föreliggande frågan, och har med anbefallande även för min del av den allra största sparsamhet, när det gäller upplåning för statens affärsdrivande verk, samtidigt velat markera, att man icke får taga denna fråga så pass lättvindigt som jag anser att herr Kristensson gjort, utan även tänka på vilka konsekvenser det kan medföra — icke minst med hänsyn till befarad arbetslöshet.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Det är ju icke alls ovanligt att här i kammaren kunna konstatera, att det särskilt från bankoutskottets ledamöter råder en viss antagonism — om jag så får uttrycka mig — gentemot statsutskottet. Jag kan förstå, att man kan kritisera statsutskottets metod att sköta statsfinanserna, men däremot kan jag icke förstå, hur man som herr Sommelius därvid kan ge sig in på estetiska spörsmål, ty beträffande dessa vägar jag påstå, att vi allesammans äro ungefär lika goda kålsuppare. Detta var nu endast en parentes gentemot herr Sommelius.

Jag vill i övrigt säga, att jag tycker det skulle vara den största olycka, som kunde hända Sverige, om man nu skulle gripas av nattsvart pessimism inför den våg av tryckta konjunkturer, som vi nu äro nere uti, och om staten som sådan icke skulle våga företaga något för att verkligen hålla sin verksamhet i gång och utveckla den på ett sådant sätt, som gör det möjligt att åter möta vägen, då den kommer igen i form av bättre konjunkturer. Jag tror, att vi kunna vara fullkomligt överens om att man bör iakttaga all möjlig försiktighet, men jag vill bestämt betona, att den försik-

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

*Ang. statsens
utgifter för
kapitalökning.*
(Forts.)

tigheten icke får gå alltför hårt ut över de affärsdrivande verkens så att säga expansionsförmåga och förmåga till utveckling, ty då komma vi att skära oss själva i fingrarna och komma icke att ha någon vidare nytta av en sådan politik.

Herr Kristensson hänvisade, såvitt jag kunde finna, till den tabell i statsrevisorernas berättelse, som återfinnes på sidan 656, och jag skall därför be att därur få läsa upp några saker för att friska upp minnet på vederbörande, så att man får klart för sig, att de nu kritiserade förhållandena icke endast bero på de affärsdrivande verken själva utan i lika stor grad, skulle jag tro, på riksdagens egna åtgöranden och beslut.

Jag vill exempelvis beträffande posthuset i Göteborg be att få fråga, om det icke var så, att det särskilt från Göteborgshåll på sin tid var mycket angeläget att driva igenom detta anslag på 9,297,600 kronor, därför att man ansåg, att detta vore oundgängligen nödvändigt? Jag kan i detta sammanhang icke neka mig nöjet påpeka, att herr Sommelius, i samma anledning som han var färdig att instämma med herr Kristensson, deklarerade, att så uselt som vid ett visst postkontor kan och får det icke vara. Vartill skulle detta leda? Jo, såvitt jag kan finna, måste det ovillkorligen leda till att ökade utgifter krävas just för kapitalökning. Jag har velat passa på tillfället att påpeka denna lilla tvetalan från herr Sommelius' sida.

Vad innebär det egentligen att man lånar pengar till utgifter för kapitalökning? Ja, jag har icke fått någon nationalekonomisk undervisning, men så mycket begriper jag, att om man lånar upp pengar för sådana anläggningar som dessa, är det därför, att det är meningen, att anläggningarna ifråga skola räcka en lång tid framåt och alltså icke böra belasta den nu levande generationen med hela totalutgiften. Man fördelar med andra ord sådana jätteutgifter på en lång följd av år, och jag kan icke inse annat än att detta är en fullt riktig ekonomisk politik.

Då man nu klandrar riksdagens sätt att anvisa medel, ber jag att få säga, att man dock fått värden i statens hand genom de pengar, som man anvisat. Jag vill endast erinra om inköpet av det enskilda telefonnätet i Stockholm, utan att säga något om denna sak som sådan, för ett belopp av 46,664,111 kronor, varav nu återstå att anvisa 36,664,111 kronor. Detta var sålunda en jätteaffär, som ligger oss en liten smula i fatet och kanske ganska mycket även nu.

Vi ha vidare beslutat om en kabel för riksledningar Stockholm—Göteborg, och det är endast en tidsfråga, när detta arbete skall utföras. Kostnaden härför beräknas till 16,000,000 kronor. Dessutom ha vi beslutat anlägga dubbelspår Örebro—Hallsberg—Laxå för en kostnad av 12,300,000 kronor. Vad var det nu, som drev fram frågan om dubbelspår, om icke en viss mycket beklaglig olycka vid Malmslätt, som föranledde tillsättandet av en kommission, som för att trygga trafiksäkerheten förordade, att man skulle bygga dubbelspår i så stor utsträckning som möjligt. Naturligtvis gjorde man sedan i stor utsträckning här i riksdagen gemensamt program

med denna kommission. Vi äro litet var skyldiga och i synnerhet de, som varit här några år, och som följaktligen varit i tillfälle att deltaga i besluten.

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.*

(Forts.)

Jag skall vidare endast nämna några få poster. För elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön har beräknats en kostnad av 38,000,000 kronor. Vad var det, som framdrev detta beslut? Jo, man ansåg, att man borde försöka göra sig oberoende av det utländska bränslet i så stor utsträckning som möjligt, och för att sköta den tunga intensiva trafiken på denna järnväg voro vi allesammans med om detta beslut. Om jag icke alltför mycket missminner mig, har från Göteborgshåll en gång i årets remissdebatt klandrats, att man icke kommit fortare i färd med hela S. J. elektrifiering än man gjort, samtidigt som man naturligtvis är ytterst förbittrad över att man verkligen fått ett sådant beslut till stånd, då man för tillfället har ont om pengar.

Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg, som vi också varit överens om, beräknades komma att kosta 105,000,000 kronor. Vi veta, att det förhåller sig på samma sätt härmed, beroende på i vilken utsträckning man kan få pengar för att verkligen få det i gång, och också, som herr Kristensson påpekade, i någon mån beroende på utredningar i tekniskt avseende.

Statsbanan Sveg—Brunflo beräknas kosta 23,683,000 kronor, och vidare är det en hel rad norrländska banor. Ja, hur är det med den saken? Är det icke så, att vi varit överens om, att Norrland icke får betraktas som en avlägsen koloni, som ligger på andra sidan ett världshav, utan som en intimt integrerande del av Sveriges land. Ha vi kanske icke alla varit överens om att bygga även dessa järnvägar, fastän vi varit medvetna om att många, många av dessa linjer icke kunna bära sig eller ge ett överskott, som kan betraktas som tillfredsställande, på många, många år.

Man har i detta sammanhang gjort vissa påpekanden om att man borde driva dessa bandelar särskilt och eventuellt täcka de förluster, som uppstå på dessa norrländska järnvägar, genom direkta anslag av riksdagen. Ja, det är en sak, som jag icke vet, hur det kommer att gå med. Samma fråga är även uppe i och för utredning i annat sammanhang. Jag vill dock säga, att jag icke tror, att det skulle mottagas med någon synnerligen stor förtjusning, om man skulle nödgas konstatera, särskilt för Norrlands del, att den och den järnvägen ginge så ytterst dåligt, att man för den skull måste ha anslag av skattemedel för att hålla trafiken i gång på ett nöjaktigt sätt. Jag tycker, att den nuvarande anordningen är mjuk och smidig, då statens järnvägar betraktas som en enhet och de delar av statsbanenätet, som ha en livlig och stark trafik, och där man följaktligen gör goda affärer, få bidra till att även andra landsändar, där det är sämre ställt i kommunikationsavseende, kunna få vara med på ett hörn och betrakta sig som en del av det stora hela av Sveriges land.

Jag tror, att ett sådant förfarande skulle komma att resa mycket starka hinder i vägen för varje utveckling av kommunika-

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

tionerna för Norrlands del. Det är detta, som jag har velat trycka på i detta sammanhang, ty jag anser icke ett sådant förhållande lyckligt. Vi måste även uppe i obygderna se till att det gives möjlighet för befolkningen att komma i förbindelse med den övriga delen av vårt land. Om jag således icke nu kan intaga någon bestämd ståndpunkt till frågan, huru det bör förfaras, vill jag åtminstone säga, att min ståndpunkt avgjort lutar åt att det i detta avseende är bättre som det är, då de starkt trafikerade bandelarna få hjälpa till att hålla de övriga i gång. Jag gör detta icke minst därför, att jag icke kan se, hur man skall kunna få någon utveckling till stånd av våra kommunikationer, om vi gå den andra vägen och på den direkta skattevägen taga ut vad som icke kan indrivnas trafikvägen vid de svagt trafikerade norrländska banorna.

Jag vill ytterligare peka på en sak, för att nu icke gå ifrån denna tabell alltför lättvindigt. Vi ha beslutat om en kraftstation vid Lilla Edet för en kostnad av 16,150,000 kronor. Även härutinnan voro vi fullkomligt överens den dag, då beslutet fattades, och vi ha fattat många liknande beslut. Vi ha som sagt räknat ut, att detta är ägnat att stärka vår ställning för framtiden. Det är med hänsyn till framtiden, som vi ha gått in för dessa stora utgifter. Nu ha vi enligt mitt sätt att se intet annat att göra än att lägga det så, att vi icke strypa alltsammans i en utsträckning, som komme att bli alldeles odräglig, och, som jag ser saken, från statens sida fullkomligt omöjlig att principiellt hävda.

Liksom jag tidigare gjort vill jag också nu stryka under att, om man riktar uppmaningar till enskilda och affärsmän att i största möjliga utsträckning försöka hålla sina respektive verk och affärer i gång, bör den skyldigheten åligga staten i minst lika hög grad. Jag kan icke inse, att vi genom att alltför hårt strypa till anslagen för statens affärsdrivande verk och genom att vi alltför mycket hänge oss åt svart pessimism åstadkomma annat än en ännu mera omfattande arbetslöshet än den vi för närvarande ha. Arbetslösheten måste givetvis förvärras genom statens alltför långt drivna försiktighet i fråga om utvecklingen vid de affärsdrivande verken.

Jag kan icke, herr talman, i detta läge säga annat än att statsutskottet för sin del med den allra största noggrannhet gått igenom och sett efter var man kan pruta, men vi ha också ansett, att ett tillfälle, då man bör anlägga en i någon mån mildare syn på tingen, är just då det gäller utgifter för produktiva ändamål — det vill jag särskilt stryka under — och det är därför möjligt att utskottet kan komma att gå något mera hårdhänt till väga på andra områden än det har gjort i detta fall.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr Thorsson: Herr talman! När vi nu diskutera låne marknaden, skall jag be att få säga ett par ord; såsom förhållandena nu ligga är det synnerligen små utsikter för oss att med någon

fördel vända oss till den utländska lånemarknaden, vi måste nog hålla oss inom landet för att uppbringa de medel, som äro erforderliga för vår ekonomiska verksamhet. Från dessa utgångspunkter är det klart, att jag i det stora hela ansluter mig till dem, som tala för att vi skola gå fram med en viss försiktighet. Av bankoutskottets memorial angående riksgäldskontorets förvaltning under år 1920, framgår, att vi år 1918 i Amerika upplånade 25 miljoner dollars; av detta lån ha vi i närvarande stund uppburit omkring 75 %. Det återstående beloppet synes vara disponerat för affärer som redan äro träffade. Av allt att döma behöva vi således snart gå ut på lånemarknaden och söka oss nya medel. För år 1920 beräknades den effektiva räntan på det amerikanska lånet till något över 6 %, och vid den tidpunkt, då bankoutskottets memorial avgavs, beräknar bankoutskottet ränta till 6,336 %. Såsom det härav framgår, är ju för de låneoperationer, staten gjorde redan 1918, en så hög låneränta beräknad, att åtminstone för upplåning till fonder, från vilka sedan staten utlämnar lån till enskilda företagare eller för filantropiska ändamål, statsverket får vidkännas en avsevärd kostnad, utgörande skillnaden mellan vad staten får och ger ut i ränta.

Hela den ekonomiska situationen bjuder oss således att framgå med en viss försiktighet. Då jag således ger mitt fulla erkännande åt de vällovliga strävanden, som den förste ärade talaren här gjorde sig till tolk för, kan jag icke utan vidare skriva under på den taktik, som han tycktes vilja tillämpa för att nå det åsyftade målet, nämligen sparsamhet med statens medel. Det vill förefalla mig, som om statsutskottet i sin prövning av ärendet gått fram på ett sådant sätt, att man rimligen varken direkt eller indirekt har anledning att vara missbelåten med dess sätt att pröva föreliggande ärenden.

När herr Sommelius såsom bevis för att staten i sin lånepolitik egentligen icke riktigt hushållar, använder det argumentet: Var ser man någonstades en enskild man år efter år låna upp medel för att utvidga och förbättra sin affär? vill jag härtill erinra att dessa båda företagare måste uti sin låneverksamhet följa något olika metoder därför att deras uppgifter äro högst olika. En enskild man känner sin tid. Om han icke har förstånd att sluta i tid, blir det på det viset, att ålderdomen hindrar honom att fullfölja vad han i ungdomen planlagt. Det är visserligen sant, att den enskilde mannen, om han handlar klokt och förtänksamt, får lov att tänka på sina efterkommande, och ofta sker det att han efterlämnar såväl tillgångar som skulder, vilka de få övertaga. I ännu högre grad är detta fallet inom statshushållningen; där får man på ett ännu kraftigare sätt tänka på de efterkommande. Man måste vidtaga vissa åtgärder och utföra omfattande arbeten, vilkas ekonomiska verkningar kunna sträcka sig utöver den generation, under vilkens tid de anläggas. Då vi veta, att de skola tjäna icke enbart den generation, under vilkens tid de anläggas, utan i vissa fall anläggas mera för den kommande släkten än för oss själva, synes det mig vara riktigt att genom en förnuftig lånepolitik låta dem bära åtminstone en del av kostnaderna,

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

då vi i alla fall på den nu levande generationen lasta avsevärda driftskostnader. Det är den synpunkten, som bör läggas på statens ekonomiska verksamhet. Utan tvivel ha vi i vår statsförvaltning liksom i den enskilda förvaltningen under dessa osäkerhetstider begått en rad av missgrepp, men dessa missgrepp skola vi rätta så gott vårt förstånd tillåter oss, men icke på det sättet, att vi slå till bromsarna så hårt att maskineriet avstannar.

Vad är det då, som framkallat denna forcerade ökning av materielen, och utbyggande av våra järnvägar med därav föranledda hittills nästan okända penninganspråk på statskassan? Det är den högst forcerade driften under åren 1915 och 1916. Om herrarna minnas, var det en orimlig veklagan över huru usel järnvägsstyrelsen var — som ju alltid är usel, när den icke tillfredsställer oss — som icke kunde skaffa tillräcklig med vagnar och icke insätta tillräckligt många och direkta tåg, så att vi kunde få våra varor, när vi ville ha dem. Ofta utformades dessa klagomål till mycket skarpa angrepp, och resultatet blev naturligtvis en forcerad anskaffning av erforderlig materiel och utbyggande av dubbelspårsystemet i ännu hastigare takt för att tillfredsställa de stegrade anspråken. I det fallet har riksdagen själv medverkat och får taga sin del av ansvaret. Det är visserligen sant, att när en styrelse framlagt ett förslag och grundat detta på uppgjorda beräkningar, har jag ansett mig ha rätt att kunna lita på de ekonomiska kalkyler, som äro gjorda, och från den utgångspunkten prövar riksdagen och fattar sitt beslut.

Förstod jag herr Kristensson rätt, var han inne på den tanken, att statsutskottet var för omodernt organiserat för att sköta hela den ekonomiska statsförvaltningen, särskilt med hänsyn till kommunikationsverkens alltmer och mer ökade omfattning. Jag är den förste att erkänna, att det arbete, som vilar på statsutskottet, är av så omfattande dimensioner, att man kanske kan bli tvungen att taga upp till omprövning frågan om en ny uppdelning av utskottsarbetet, men det skall verkligen framläggas starka skäl och bärande bevis för att det skall bli något bättre, innan jag går med på en ändring härutinnan; ty, mina herrar, ur statsekonomisk och förvaltnings-synpunkt har man icke vunnit något på att utbryta jordbruksavdelningen ur statsutskottet och göra den till ett särskilt utskott. Detta har icke minskat statens utgifter. Det är nämligen på det viset, att när man sönderbryter prövningen av den ekonomiska förvaltningen på det sättet, är det svårare att sammanhålla det hela. Skall man gå fram på den linje, som här skisserats, tror jag, att man får lov att sörja för att det dock finns ett utskott, som skall handhava hela det ekonomiska sammanknyttandet. Detta skall icke fördelas på två eller flera utskott, ty då hoppa vi ur askan i elden.

Nu vill jag säga ett par ord med anledning därav att var gång kommunikationsverkens förvaltning är föremål för bedömande, så vilja vi gärna upphöja oss till sakförståndiga och hålla strängt på att de skola skötas såsom mönster för hela vårt ekonomiska liv. Det är klart, att vi på de förvaltande myndigheter, som omhänderhava dessa verk, böra ställa kravet, att de med bästa förstånd länka

de ekonomiska spörsmålen; men, mina herrar, uti vår kritik skola vi icke föglömma att riksdagen många gånger tagit en synnerlig kraftig del uti riktlinjerna för företagens verksamhet. Riksdagen har t. ex. i fråga om våra järnvägsbyggnader redan under den tid, när den nuvarande talmannen i första kammaren var civilminister, gjort upp eller rättare sagt godkänt ett byggnadsprogram för vår järnvägspolitik, och detta program förpliktigar både styrelsen för statens järnvägar och riksdagen, intill dess att man underkänner det-samma. Man gjorde då upp ett program, som gick ut på att bygga så och så många kilometer järnvägar i sådana delar av landet, där varje någorlunda kunnig riksdagsman var medveten om att inkomsterna från dessa järnvägar icke ens täckte driftkostnaderna, långt mindre förräntade anläggningskostnaderna. När riksdagen varit med om och engagerat statsverket i en sådan byggnadspolitik, är det icke enbart ansvarslost utan i viss mån inskränkt att nu efteråt komma och tala om att den styrelse, som t. ex. sköter järnvägarnas förvaltning, är så och så dålig, därför att den icke kan skaffa de önskade dividenderna. Vi få taga var sin del av ansvaret för de beslut vi medverka till och icke enbart angripa styrelsen för dess ekonomiska förvaltning.

Herr Kristensson angav uti sitt anförande att han vid en punkt längre fram uti betänkandet ämnade yrka nedsättning av ett av utskottet tillstyrkt anslag, därför att telegrafstyrelsen har 10 miljoner reserverade medel från år 1920. Jag kan icke biträda detta resonemang. Den omständigheten, att styrelsen icke lyft dessa medel den dag, då vi diskutera den frågan, kan icke vara ett tillräckligt argument för mig, jag måste ha klara bevis på vad som inträffat och vad som förestår, innan jag kan vara med om att biträda den ifrågasatta minskningen. Det kan icke vara riktigt, att man i penningbesparande syfte inskränker sådana arbeten, som redan äro beslutade, och sedan man fattat beslut om att inskränka dessa arbeten, kommer till riksdagen och säger: den ökade arbetslösheten tvingar till att anslå så och så många miljoner kronor för understöd till de arbetslösa. Ty det är att märka, att även om vi fordra, att de arbetslösa skola i första hand utföra arbete för det understöd de få, så blir det tusentals arbetslösa, som icke kunna utföra det arbete, som förelägges dem, och då komma de och begära att få bidrag till sitt livsuppehälle utan att kunna lämna motsvarande ekonomisk prestation. Vi få lov att se dessa frågor uti ett visst sammanhang och jag kan icke utan vidare vara med om att göra någon inskränkning på de anslag som utskottet enligt min mening med synnerlig omsorg och återhållsamhet prövat och tillstyrkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den föreliggande punkten uti utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag var beredd på att från de ärade representanterna i statsutskottet, vilka nyss hade ordet, få höra ungefär vad jag fick höra. Jag vill dock upplysa både herr Lübeck och herr Anderson i Råstock om, att det icke är i egenskap av bankoutskottsledamot som jag dristat mig att vidröra ett be-

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

tänkande av statsutskottet, utan i anledning av att jag föregående år av denna kammare blev vald till statsrevisor och kommit in i den avdelning av statsrevisionen, som hade att granska alla de affärsdrivande verken. När vi då kommo till dessa saker, funno vi fall på fall, där riksdagen under senare år hade beviljat en halv miljon där och en halv miljon där o. s. v. Visserligen har man gjort detta under än den ena och än den andra motiveringen, men verkningarna hava blivit, att när staten t. ex. förut hade en utgift för expeditionslokaler och dylikt som uppgick till 2,000 kronor, så stego dessa utgifter till 20,000 eller något därunder. Vi frågade oss då, huru skall det gå för framtiden för de affärsdrivande verken att kunna förränta dessa medel, och då gav detta anledning till, att man ville se, huru mycket man över huvud taget nu på de senare åren hade gått in för utgifter liknande dessa.

Nu yttrade herr Lübeck, att han icke hade förstått mig. Det kan ju bero på att jag i viss mån talat otydligt, men vad herr Lübeck icke borde hava missförstått var statsrevisorernas enhälliga uttalande, såvida herr Lübeck läst det, innan han gick till behandlingen av den huvudtitel som ligger före. Jag vet nog, att det funnits ledamöter på vederbörande avdelning i statsutskottet, som icke tagit reda på vad statsrevisorerna uttalat vare sig om posten eller om telegrafien i år på just de punkter, som förekomma i detta betänkande.

Men vad är det nu vi fästa uppmärksamheten på? Jo, det är det faktum att vi i riksdagen under de senaste fem åren hava beviljat större belopp i anslagsmedel än sammanlagt under 61 år dessförinnan, och vad är det statsrevisorerna härom yttra? Jo, de säga: »Revisorerna hava ej kunnat undgå att finna de anförda siffrorna rörande såväl den oerhörda ökningen av anslag till statens affärsdrivande verk under de senare åren som de belopp, vilka krävas av lånemedel för fullföljande av beslutade företag och anläggningar, ägnade att ingiva de allvarligaste betänkligheter.» Det är från den sidan ett starkt ord, och det kan därför, mina herrar, kanske icke vara ur vägen att detta åtminstone påpekas i en principdebatt här i kammaren. Jag sade mycket uttryckligt ifrån, att det icke alls var min mening att förfäktat, att man nu utan vidare skulle avklippa all fortsatt utvidgning och alla anslag åt de affärsdrivande verken. Långt därifrån, utan vad jag velat framhålla är, att vi verkligen böra gå fram med en försiktighet, som förhållandena oundgängligen kräva. Kanske det för framtiden kan bli möjligt även för statsutskottets ledamöter att hålla reda på huru mycket man från det ena året till det andra har beslutat i nya anslag. Det har icke hittills förelegat något om den saken.

Jag skall berätta en liten historia, och jag har rätt att berätta den. Jag gick i höstas till vederbörande departementschef och frågade: huru mycket har svenska riksdagen beslutat att gå in för åt de affärsdrivande verken, huru mycket återstår att anvisa i de belopp, som blivit beslutade, och huru mycket måste vi upplåna under de närmaste åren, om vi taga i betraktande vad som beviljas å tilläggsstat för regelbundet återkommande utgifter? Vederbörande minister

svarade: 200 miljoner skola vi hava att upplåna. Han blev mer än förbryllad, då jag nämnde att revisionen kommit till det fyrdubbla beloppet. Sådan är verkligen den situation, som här föreligger. Jag menar, att när man hittills icke har velat se sakerna i deras sammanhang, kan jag icke för min del förmena annat än att det verkligen icke är försvarligt, att det här icke göres ett påpekande i detta stycke. Vi hava här i riksdagen inom olika partier än den ena gången och än den andra drivit fram än det ena och än det andra anslaget. Vi hava då sett varje sak för sig, men vi måste förr eller senare tvingas att se dem i deras inbördes sammanhang, ty att låna upp pengar till 8, 9 procent i dessa tider, vilka pengar måste förräntas av de affärsdrivande verken, måste medföra oerhörda taxor för dessa verk. Eller är det meningen att vi skola kasta dessa bördor på våra efterkommande?

Det är den meningen, som jag velat framföra, och jag har icke egentligen klandrat innevarande års statsutskott; men kanske dock uttalat ett litet klander för den lättvindighet, varmed man under de sista åren låtit detta pågå.

Herr Hansson i Trollhättan: Herr talman! Då det under debatten i dag uttalats önskvärdheten av att även andra än de som tillhörde respektive utskott, som haft frågorna om hand, också borde deltaga i diskussionen här, tillåter jag mig att fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som rör den stad jag tillhör, min hemstad Trollhättan. På sid. 6 i statsutskottets utlåtande omnämnes ett jämförelsevis obetydligt belopp å 80.000 kronor för inköp i kvarteret Trollen i Trollhättan av en fastighet för postverkets behov. Den saken har sin förhistoria, som jag tror helt säkert är lämpligt att här beröra.

De lokala förhållandena för telegrafverket och posten i Trollhättan voro för några år sedan alldeles urbot. Det var för små lokaler, det var omöjligt för tjänstemännen att arbeta i dem, och det var mycket stora svårigheter för allmänheten. Så sökte man ordna den saken — enligt min uppfattning hade det varit lämpligare för post och telegraf att gå tillsammans med vattenfallsstyrelsen, som där har stora arbeten och vidare en stor personal som är stationerad där, och bygga ett gemensamt hus för samtliga dessa förvaltande verk. Så blev nu icke förhållandet, utan telegrafstyrelsen och postverket kommo överens med en byggmästare i staden, att han skulle uppföra ett för båda dessa verk tjänligt hus, med postkontoret i första och telegrafverket i andra våningen. När detta var färdigt inflyttade alltså både telegrafverket och postkontoret och hyrde för lång tid framåt, jag tror det var till 1932. Lokalerna voro utom all kritik. Inredningen var gjord i samråd med poststyrelsens och telegrafstyrelsens tjänstemän. Nu inträffade kristiden med dess omfattande konsekvenser, och det visade sig då, att vederbörande husägare hade räknat fel på den hyra som de skulle erlägga. Det ansågs från husägarens sida som en dålig affär, och så uppstod underhandlingar, om han icke kunde få mera i hyra.

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.*
(Forts.)

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

Naturligtvis stodo statens tjänstemän på den rätt staten hade, men då inträffade det fatala, att vederbörande tjänsteman uraktlät att inom föreskriven tid fullgöra kontraktets bestämmelser för postverkets lokaler. I den rättegång som igångsattes fick hyresvärden rätt, varigenom postverket blev tvunget att flytta tillbaka till det gamla huset och köpa denna byggnad för att där inreda ett postkontor. Från ekonomisk synpunkt sett vill jag icke säga att saken är ofördelaktig. Priset 80,000 kronor kan anses jämförelsevis rimligt för dessa lokaler, med dess fördelaktiga läge. Beloppet är alltså icke oskäligt, men postverket sitter i otjänliga lokaler, och har endast kommit över de nödtorftigaste lokaler för verkets behov. Postmästaren har sin familj i Haparanda, den har icke kunnat komma in av helt naturliga skäl, då lägenheterna äro uthyrda i vanlig ordning, och med den bostadsbrist som råder synes ingen förändring snart möjlig.

Jag har, herr talman, velat inför kammaren redogöra för detta och säga, att genom detta har i alla fall staten kommit i en prekär ställning, genom att man icke i tid sett upp, och jag vill fästa uppmärksamheten på, att man alltså har den kontroll över de tjänstemän som statsverket har, att något sådant icke kan inträffa. För övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Då debatten i denna punkt kommit att gestalta sig som en mera allmän principdebatt om det statsfinansiella läget, kan det kanske vara tillåtet att framlägga några funderingar, vilka samlat sig under loppet av en riksdagsmannabana, som haft rätt mycket med dessa spörsmål att göra.

Jag tror man måste ge herr Kristensson rätt i det, och det har ingen förnekad, att det funnits en alltför stor optimism, som präglad statsmakternas och icke minst riksdagens handläggning av statsfinansiella ärenden under de senaste åren. Vi hava kanske förlyft oss på ett och annat, och vi se följderna i vissa avseenden rent av skrämmande, såsom vi se av statsrevisorernas berättelse. Men å andra sidan skulle jag som min personliga mening vilja framhålla, att vi icke därav att vi haft en för ljus syn på vårt finansiella läge få låta förleda oss till att gå in till en annan ytterlighet och se alldeles för mörkt på det. Jag tror, att vi hava rättighet att säga oss ändock, att det statsfinansiella läget i vårt land är, jämfört med förhållandena i andra länder, ganska gott. Vi hava svårigheter att kämpa med, vi som andra, men vi hava ingen anledning att säga, att vi hava sämre än det stora flertalet av andra folk, som lida av ett förstört och i oreda bringat penningväsen. Alldeles särskilt skulle jag vilja framhålla som min uppfattning, att vi icke böra låta den pessimism, som gärna vill gripa sinnet inför en svår tid, förleda oss till att nu för starkt inskränka på vad som ändock är nödvändigt att göra inom den närmaste tiden. Vi komma, ifall vi låta en sådan pessimism behärska våra beslut, att göra skada med hänsyn till den utveckling som ligger efter denna kristid och denna ekonomiska lågkonjunktur.

Vi få icke inskränka statens arbeten för de affärsdrivande verkens rationella utveckling så att, när de goda tiderna komma igen, vi stå strandsatta som vi faktiskt voro under högkonjunkturen under kriget. Herrarna minnas, vilka svårigheter det då var, huru det nästan var omöjligt att skaffa vagnar för den nödvändiga järnvägs- trafik, huru järnvägarna visade sig vara otillräckliga för att framläppa tågen, som måste föras fram för att tillfredsställa näringslivets behov, vi veta huru telefon- och telegraflinjerna voro bokstavligen blockerade, så att man icke ens med ilsamtal kunde komma fram på kortare tid än flera timmar under den brådaste tiden på dagen. När högkonjunkturen efter detta kommer igen, kunna vi, om vi nu försumma en *nödig* utveckling, stå inför risken, att näringslivet råkar i mycket stora svårigheter, sådana som vi av nyssnämnda orsaker ej varit främmande för under tidigare högkonjunkturer. Jag menar därför, att vi naturligtvis böra vara sparsamma, men vi böra vara sparsamma med förstånd, så att vi icke göra skada för de tider, som komma efter den stora lågkonjunktur, vi nu genomgå. Genom att avbryta nödvändiga byggnadsföretag och sådant åstadkommer man för övrigt en ytterligare skärpning av arbetslösheten, vilket i sin ordning medför krav på stora understöd, för vilka staten icke egentligen kommer att få någon verklig valuta. Jag vill därför giva uttryck åt min uppfattning, att det är nödvändigt, att man handlar lugnt och kallsinnigt, att man icke hänger sig åt en förlamande pessimism utan nyktert överväger, vad som är nödvändigt att göra. Man bör spara, där man kan, men för övrigt bör man icke vara så ängslig, att man eftersätter det nödvändiga.

I den lilla kontrovers, som i någon mån uppkommit mellan bankoutskottet och statsutskottet, skulle jag också vilja säga ett par ord. Om man nu från ena sidan vill skjuta skulden för svårigheterna på statsutskottet och närmast på den avdelning inom statsutskottet, som haft med de affärsdrivande verken att göra, så tror jag mig också med en viss rätt kunna säga, att man i varje fall kan ifrågasätta, huruvida de organ, som haft att handlägga statsupplåningen, böra gå alldeles fria från kritik i fråga om bristande förutseende. Jag tror, att man har rätt att säga, att även för deras vidkommande finnas försummade tillfällen, när det gällt att skaffa in de pengar, som varit nödvändiga för att hålla verksamheten under lågkonjunkturen i gång. Jag tror, att det var ett gott grepp av våra naboländer att upptaga de betydande amerikanska lån, som vi på sin tid försummade att i motsvarande grad begagna oss av här i Sverige. På grund av dollarkursens fall komma de att få sina lån till en ganska låg effektiv ränta, och det hade kanske varit klokt, om de myndigheter, som lyda under bankoutskottet, därvid hade haft förutseende att handla. Det skulle kanske därför icke skada, om man från bankoutskottets sida ville hålla ögonen på mera närliggande institutioner, i stället för att övervaka statsutskottet.

Jag tror, att det är en klok princip, som för några år sedan framställdes i en socialdemokratisk riksdagsmotion, och som jag

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

även tror, att nationalekonomerna numera rätt allmänt anse vara riktig. Vi framhöllo, att staten beträffande sina arbeten borde ställa det så, att under högkonjunkturer, när det är ont om arbetskraft inom enskild verksamhet, då skall staten göra så litet som möjligt. Därmed vinner man, att arbetsmarknaden i övrigt icke onödigt förtryckes genom den starka konkurrensen om arbetskraften. Under sådana tider borde staten i stället lägga på hög, fondera medel. Under lågkonjunkturer, när arbetslösheten kommer, när förhållandena inom näringslivets område bliva svåra och tunga, då skulle staten sätta igång med sina arbeten och hava medel samlade därtill under de goda åren för att därmed åstadkomma en utjämning inom hela vårt ekonomiska liv. Vi hava handlat på rakt motsatt sätt många gånger. Under högkonjunkturer har staten också satt igång med stora arbeten och dragit en massa arbetare från jordbruket till industrien och städerna, och därmed har den allmänna prisnivån starkt stigit. Sedan, när lågkonjunkturer komma och enskilda avskeda sina arbetare, skall då staten också avskeda i massa, så är det klart, att detta måste åstadkomma ytterligt svårartade kriser liknande den, vi nu uppleva. Jag tror, att man har rättighet att i en bekymmersam tid inför dessa svårigheter yrka på, att denna tankegång uppmärksammas och tages upp till förverkligande för kommande tider. Därmed skulle man helt säkert gagna det allmänna.

Jag skulle också beträffande dessa norrlandsbanor, som nu hotas av ändlöst uppskov, vilja be för norrlandsbanorna, för Norrlands järnvägar. Vi få icke glömma, att det där uppe finnes stora resurser, som, ifall de komma till utnyttjande, icke blott lyfta denna landsända upp ur svårigheter, som den på grund av vidriga yttre förhållanden har att kämpa med, utan som lyfta hela landet. Vi skola komma ihåg, att de naturliga resurser, som finnas i Norrland, och som på grund av svaga kommunikationsmedel icke på långt när hava kunnat tillgodogöras så, som bort kunna ske, dessa norrländska resurser hava under många och svåra skeden av vår tillvaro utgjort en väsentlig faktor, när det gällt att hålla vår handelsbalans i någorlunda anständigt skick. Det är visserligen tråkigt, att man måste bygga järnvägar, som icke äro fullt räntabla. Men fastän resultatet icke är lysande, om man ser till det bokföringsmässiga resultatet av statens verksamhet på detta område, skulle jag vilja uttala den uppfattningen, att vi ändå måste bygga dem. Jag skulle hellre vilja förorda den utvägen, att man bygger för skattemedel där uppe, än att man låter sig av dessa rent bokföringsmässiga synpunkter förledas till att lämna denna landsända utan kommunikationer. Var och en, som genomrest Norrland, tror jag måste hava en stark känsla av, att människorna där äro förfärligt vanlottade i avseende på kommunikationer, och att det rent humanitärt sett bör göras något för dem, ävensom att där finnas stora framtidsmöjligheter. Man behöver icke överdriva skön målningarna för att se de ofantligt stora möjligheter, som där skulle kunna tillvaratagas. Jag ber för min enskilda ringa del, att man icke går för hårdhänt fram med de norr-

ländska järnvägsfrågorna, ty utvecklingen av Norrlands kommunikationer är icke endast en kulturell och humanitär utan även en ekonomisk livsørgelägenhet för vårt land.

*Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.*

(Forts.)

Slutligen må jag, herr talman, säga ytterligare ett par ord i anledning av formerna för riksdagens behandling av de statsfinansiella frågorna. Jag tror icke, att det numera är så många kvar i denna kammare, som voro med, när statsutskottet behandlade jordbruksärendena. Jag har den bestämda uppfattningen, om jag skall vara kättersk — och jag ber herr förste vice talmannen icke taga illa upp — att jordbruksärendena behandlades lika bra i statsutskottet på den tiden som sedermera i jordbruksutskottet. Jag tror också, att det kostat staten åtskilligt, att man fick till stånd ett jordbruksutskott. Detta är min enskilda, kätterska mening, men därom är ju ingenting att säga. Men jag skulle vilja framhålla det, att man genom splittringen av budgetregleringen på stats-, jordbruks- och bankoutskotten förlorade den nödvändiga översikten över hela budgetregleringsarbetet, som vi hade förr, när allt detta var lagt på statsutskottet. Nu är det naturligtvis otänkbart att kunna återföra allting till statsutskottet. Detta utskott skulle icke rå med, även om man i någon mån organiserade om det, att ensamt hava hela budgetregleringsarbetet. Men det ligger då enligt min uppfattning en ganska god och riktig tanke i det, som herr Kristensson här framförde, nämligen att liksom lägga budgetregleringsarbetet på två utskott, och att det ena av dessa skulle hava hand om de affärsdrivande verken plus riksbanken och riksgäldskontoret. Jag tror, det skulle vara nyttigt med detta sammanförande, därför att då finge herrar kritici från bankoutskottet även lära litet av statsutskottets arbete, så att de kanske icke i fortsättningen komme med så ensidiga synpunkter längre, som de nu ofta komma med. Man fick då en uppdelning av budgetregleringsarbetet, så att ett utskott hade hand om allt, som ginge av skattemedel jämte huvudtitlarna, och ett annat utskott fick hand om det, som berörde statens affärsverksamhet och låneutgifter. Man skulle också vinna det, att det bleve en allsidig belysning över det hela, om man finge själva budgetregleringsarbetet lagt på två utskott. Med den utveckling, som statsbudgeten numera tagit, måste det därjämte enligt min övertygelse komma till stånd en särskild överarbetning, gemensam för statsutskottet och bevillningsutskottet, eller vilket utskott det nu bleve, som skulle hava dessa frågor om hand. Det behövs i varje fall en gemensam överbehandling av hela budgetregleringsarbetet, ifall man skall få enhetliga och bärande synpunkter vid behandlingen av detsamma.

Herr talman, jag ber om tillgift, om jag nu kanske yttrat mig vid sidan om den föreliggande punkten. Men när det blivit en allmän debatt under en tid, då vi litet var kanske äro mera benägna än annars att höra på tankar i dessa ämnen, har jag dristat mig att framföra några synpunkter som bidrag till spørgsmålet om våra statsfinanser och budgetreglering.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Jag skall icke förlänga denna

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

debatt. Jag skall endast lämna en upplysning och ge ett par repliker.

När herr Kristensson som grundval för sin argumentering talade om ett på redan fattade beslut grundat lånebehov av 700 miljoner kronor, så får man taga hänsyn till att mycket betydande delar härav icke komma att behöva upplånas under de närmaste åren. Det är åtskilliga beslut, som riksdagen fattat, vilka på grund av inträffade förhållanden icke komma att effektueras i den ordning, som riksdagen kanske vid beslutets fattande tänkt sig, och lånemarknaden behöver därför under den närmaste tiden icke bliva så ansträngd, som herr Kristensson trodde.

Vad jag egentligen ville säga var ett par ord i anledning av herr Kristenssons sista yttrande. Det föreföll mig, som om herr Kristensson icke hade riktigt klart för sig, vad den ena eller andra institutionen och funktionären har att uträtta i stats- och riksdagsarbetet samt det inbördes förhållandet mellan dessa. Statsrevisorn herr Kristensson säger nämligen, att det var i egenskap av statsrevisor och icke som bankoutsjottets ordförande, som han nyss uppträdde. Men herr Kristensson kritiserade närmast av riksdagen redan fattade beslut, och det är väl icke precis statsrevisorernas uppgift att ingå på vad riksdagen redan beslutat, utan deras uppgift är väl att se till, huru riksdagens beslut blivit omsatta i handling och vad därvidlag kan vara att anmärka.

Och när herr Kristensson till statsutskottet adresserade den lilla reprimand, som han ändå icke till slut kunde tillbakahålla, och sade, att även statsutskottet borde hålla reda på, vad det beslutat under föregående år, så vill jag säga, att i den omfattning, statsutskottet behöver hålla reda på vad det beslutat, d. v. s. se till, om och huru beviljade medel tagits i anspråk, så har nog statsutskottet gjort det, så långt min erfarenhet sträcker sig. Men när det gäller själva principfrågorna i avseende på anslagspolitiken, är det icke statsutskottets sak att reglera dessa frågor, utan detta tillkommer som bekant Kungl. Maj:t.

Herr H a g e: Herr talman! Jag skall be att få göra några korta erinringar bland annat i anledning av herr Rydén's yttrande.

Jag vill då först påminna om att 1920 års riksdag biföll en motion, i vilken det förekom ett yrkande av den art, som herr Rydén här anförde. I denna motion uttalades just den uppfattningen, att för att i största möjliga mån förhindra, att arbetslösheten under vissa tider toge en oerhörd omfattning, borde man lägga sin politik på detta område just efter de linjer, som herr Rydén var inne på. Riksdagen har alltså så sent som 1920 uttalat sig just för dessa linjer, vilkas följande herr Kristensson på sätt och vis motsätter sig i sitt yrkande.

Sedan skulle jag vilja säga några ord i anledning av talet om att man så vitt möjligt bör söka beräkna resultaten av de oräntabla banorna särskilt för sig. I detta avseende ber jag att få lämna den uppgiften att enligt den officiella statistiken för statens järnvägar, särskilt statistiken för 1919, som jag här har i min hand,

skiljer man vissa bandelar från varandra så, att man får fram resultatet vid de räntabla och de oräntabla järnvägarna.

Det förhåller sig alltså på det sättet, att det finnes möjlighet att konstatera sådana saker, som man här varit inne på.

Men från denna utgångspunkt kan jag icke vara med, om att denna uppdelning och denna bokföring skall läggas till grund för åtgärder av den art, som herr Kristensson här låtit skymta fram, t. ex. då han talade om att man skulle övergå till att i mycket större utsträckning bygga oräntabla banor, alltså framför allt banor i Norrland, *med skattemedel*. Skulle detta yrkande bland annat innebära, att dessa skattemedel mycket hastigt skulle uttaxeras, då blir ju följden därav den, att kostnaderna för anläggningen av dessa statsbanor — som även måste ha till uppgift att möjliggöra transporten av nyttigheter *för kommande släkten* — uttagas inom en mycket kort tidrymd och läggas på den *nuvarande* generationen, och så vitt jag kan förstå, finnes ingen anledning, icke ens för oräntabla bandelar vid statsjärnvägarna, att lägga saken på detta sätt.

I övrigt vill jag stryka under, vad herr Rydén sade, att från dessa trakter av Norrland, varom det här rör sig, härfläta stora inkomster för staten, och skall man nu verkligen försöka att här genomföra en uppdelning och undersöka, om den eller den banan är räntabel och om den eller den banan är oräntabel, då bör man också taga hänsyn till alla dessa inkomster, som staten har där uppe, och som där finnas att tillgå. Det bör finnas möjlighet att få fram dessa naturrikedomar, och detta sker genom anläggandet av sådana speciella Norrlandsbanor.

Jag har velat mot herr Kristenssons överdrivna sparsamhetstendenser göra dessa erinringar, och jag tror, att här vid bedömandet av frågan om, huruvida man bör anslå betydliga medel till statens affärsdrivande verk även måste föras fram en tredje part, som är på det livligaste intresserad i denna sak, nämligen *den stora arbetslösa arbetarstammen*. Det har icke blivit tillräckligt starkt poängterat i denna debatt, att denna sak även gäller dessa människor, som i dessa dagar i tusentals kastas ut i arbetslöshet. För min del kan jag mycket väl förstå, att dessa människor nu gå och undra över, varför staten icke gör något för att bereda dem arbete. Här pågå utredningar, men för min del vill jag säga, att jag har den känslan, att dessa utredningar ske på det gamla byråkratiska sättet. Man utreder och utreder och yttrar sig, och dessa utredningar taga veckor och månader i anspråk, och ingenting blir egentligen gjort. En massa av de arbetare, som jag talade om, förstå icke, varför man icke sätter i gång arbeten från statens sida, och man blir givetvis ännu mera förvånad, när man hör herr Kristensson — flera av dessa arbetslösa tillhöra säkerligen herr Kristenssons parti — föra sparsamhetens talan på det sätt, som han gjort, och som måste motverka dessa människors intressen.

Jag skall icke tillåta mig att yttra mera än jag gjort. Jag ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.

(Forts.)

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen, H a m i l t o n: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om icke herr Rydén direkt vänt sig till mig. Han tycktes ha den uppfattningen, att de statsfinansiella angelägenheterna borde behandlas av ett utskott, och han ville naturligtvis såsom gammal statsutskottsledamot förlägga dem till detta utskott. Jag ber då att få försäkra, att den erfarenhet, som är vunnen under mångårigt arbete i jordbruksutskottet, ger vid handen, att jordbruksärenden numera behandlas med vida större sakkunskap rörande dessa ärenden, än då de voro förlagda till statsutskottet. Det är klart, att frågor rörande de affärsdrivande verken, som lyda under jordbruksdepartementet, och framför allt rörande våra stora domäner, kunna behandlas på ett helt annat sätt nu än förut på grund av att i jordbruksutskottet äro insatta män, som ha kännedom om dessa förhållanden och som på grund av sin sakkunskap kunna bidra till att dessa verk utvecklas på rätt sätt. Jag tror icke, att man kan sammansätta statsutskottet på sådant sätt, att det skulle erhålla någon särskilt stor sakkännedom även på detta område. För övrigt är ju jordbruksdepartementets budget i allmänhet så anspråkslös i förhållande till de övriga departementen, att detta icke inverkar på statens finanser.

Eftersom jag fått ordet, herr talman, ber också jag att få understryka, att det är av allra största vikt, att varsamhet iakttages med avseende på upplåningen. Man står bävande inför den raska takt, varmed vår statsskuld ökas år efter år. Och det är tydligt, att om staten skulle släppa ut några hundra miljoner i nya obligationer, detta skulle avlägsna den tidpunkt, som vi alla hoppas komma, d. v. s. den tid då en verklig räntenedsättning kan äga rum. Å andra sidan åter är det tydligt och klart, att vi få icke stoppa arbetena inom de olika områdena av de affärsdrivande verken, så att svårigheterna i vårt land bliva ännu större än de för närvarande äro. Vi få icke under denna arbetslöshetsperiod avbryta allt arbete, utan försöka att låta det fortgå och använda de upplånade medlen så, att de i framtiden giva staten någon inkomst.

Herr Lübeck yttrade nyss, att vi icke böra giva direktiv åt cheferna i de affärsdrivande verken. Jo, herr Lübeck, jag skulle vilja giva dem ett direktiv: att åstadkomma så mycket som möjligt av det minsta möjliga. Vi måste erkänna, att när staten uppför byggnader, så göras de ofta allt för stora och för dyrbara. Jag fäste mig särskilt vid ett betänkande i fjol, vari omnämndes ett ämbetsverk med ett 80-tal rum, och säkerligen var en stor del av dessa överflödiga. Jag tror, att cheferna för de affärsdrivande verken böra se till, att de få arkitekter, som uppföra byggnader visserligen med smak men icke så, att dessa bliva allt för dyrbara för staten.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att framställa än bifall till utskottets hemställan.

Herr Ö h m a n: Herr talman! Då jag begärt ordet i denna fråga, så har jag gjort det med hänsyn till att diskussionen rört

sig om det allmänna bregreppet sparsamhet. Jag har under de 20 år, som jag arbetat i ett av dessa affärsdrivande verk, funnit, att det kunde åstadkommas åtskilligt, om det funnes bättre samarbete de olika verken emellan. Jag har hoppats och jag tror, att sedan man fått ett särskilt kommunikationsdepartement och en chef för detta, som har att förestå dessa verk, denne chef skall kunna se efter att ett verkligt samarbete äger rum, så att man på vissa håll icke behöver att gå till väga på ett sätt, som jag skulle vilja beteckna som en verklig skandal. Man ser t. ex., huru dyrbara inköpta materialier endast få användas för det ena verkets räkning. De äro naturligtvis köpta för ett visst verk, men i samma hus kan finnas ett annat verk, som icke får använda dem. I Örebro finnes t. ex. en bil, tillhörig telegrafverket, men Örebro postkontor kan icke få använda denna bil en timme, icke en halv timme utan måste leja extra skjuts och betala extra för detta, ehuru man under vintertiden är i mycket stort behov av extra skjutsar, och dessa extra utgifter gå till ansemliga belopp.

Ang. statens utgifter för kapitalökning.

(Forts.)

Jag tror, att det finnes sådana möjligheter till sparsamhet, där man kanske minst anar det, och jag tror också, att det i tider som dessa är nödvändigt att utnyttja dem. Jag skulle också för min del önska, att statsrevisorerna, när de äro ute på sina resor, förfrågade sig på de olika platserna, huru det är ställt med samarbetet mellan de affärsdrivande verken.

Jag kan tänka mig ett annat fall, som var och en åtminstone i denna församling kanske torde känna till. Man har sänkt paket-taxorna eller håller dem på en sådan nivå, att det blir fördelaktigast att skicka en del gods på posten. Man skickar på detta sätt likkistor, korgvagnar, velocipeder, och snart saknar posten utrymme särskilt på järnvägarna. Utrymmet är begränsat, och ibland får man icke sådant utrymme utan måste lämna en del gods kvar. Dessa förhållanden välla ofta mycket trassel och obehag för vederbörande tjänstemän. I stället borde det naturligtvis vara så, att det verk, som härför har de bästa tekniska resurserna, skulle taga mot dessa mera skrymmande kollyn.

Man har talat om nödvändigheten att spara med hänsyn till uppförande av byggnader. Men utom det att det rent socialt är av vikt, att staten icke föregår med att stoppa en byggnadsverksamhet, som kan giva arbete åt en mängd arbetslösa — och det arbete, som det här är fråga om, är icke något nödhjälpsarbete, utan sådant som behöves för verkens naturliga utveckling — så hör man på sina ställen i de stora städerna, i de stora affärscentra, att det klagas över dåligt utrymme, när man kommer och skall avlämna post eller gods. Och så säger man: där ser man, huru staten sköter sig, huru det går, när det allmänna tar hand om något — nej, tacka vill jag den enskilda företagsamheten! Ja, det beror på, huru man ser saken. Man kan ju tänka på några industrier i vår stad, som under kristiden tjänat mycket penningar och som alltså skulle kunnat utveckla sig på ett mycket kraftigt sätt. Jag tror, att även den enskilda företagsamheten i detta fall kan giva anledning till kritik.

Ang. statens
utgifter för
kapitalökning.
(Forts.)

Men huru skall det gå, om man stoppar byggnadsverksamheten, så att de olika verken icke få de lokaler, som de äro i behov av. Då blir naturligtvis kritiken ännu värre. Och jag tror för resten, att det nog ligger icke så litet politik i detta, att man på enskilda håll söker att så mycket som möjligt klandra statsdriften. Man vill därigenom uppenbarligen visa, att när det allmänna träder till, så blir resultatet undermåligt. Åtminstone i min hemstad kan man få höra sådant.

Eftersom jag nu är mitt uppe i denna fråga, bör jag kanske såsom fackman meddela herr Sommelius ett par saker. Han kritiserade en del förhållanden vid vissa postkontor i landet och jag får naturligtvis såsom posttjänsteman beklaga, att det förhöll sig så, att han t. ex. icke kunde lägga ned brev i de brevlådor han talade om. Emellertid är det nog ytterst sällan, som det är ordnat på detta sätt. Och även i så fall beror detta kanske till en del därpå, att man dragit in folk vid postverket i sådan utsträckning, att man numera icke har personal i tillräcklig omfattning kvar. Man har nämligen inom postverket dragit in mycket personal och drager in varje dag som går. Givetvis måste då följderna av detta kraftiga indragande bli, att allmänheten icke kan betjänas såsom sig borde.

Vad särskilt frågan om färgen på brevlådorna angår, vill jag, eftersom jag nu talar, påpeka, att detta ju endast är en teknisk detalj i det hela. Lika naturligt som det är, att man, när man t. ex. går på Stockholms gator, finner, att alla spårvagnarna icke se likadana ut, utan äro försedda med olika slags skyltar, lyktor o. s. v. -- en del ha röda, en del gröna lyktor etc., vilket allt givetvis hänger samman med, att man vill åstadkomma en viss markering: man vill utmärka vissa nummer och vissa riktningar, i vilka vagnarna skola gå -- alldeles lika naturligt är det att man förfar på samma sätt i fråga om brevlådor. På vissa platser uppsättas sålunda röda brevlådor, som tömmas betydligt oftare än t. ex. de svarta lådor, som också förekomma; vidare har man blå korsbandslådor och naturligtvis olika typer även eljest.

Jag anser nu visst icke, att postverket har anledning att sätta sig på sina höga hästar och göra gällande, att det bör stå fullkomligt fritt från klander. Jag tror tvärtom, att vederbörande äro tack samma för kritik. Men jag skulle å andra sidan såsom statstjänsteman vilja hemställa, att när man nu går att granska ifrågasvarande förslag, man dock i alla fall ser till, att man icke ordnar det hela på ett sätt, som hindrar resp. verks utveckling.

Jag ber, herr talman, att i detta fall få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kristensson: Herr talman, blott ett par korta repliker. Jag vill icke förlänga debatten, men jag begärde ordet med anledning av det anförande, som hölls av herr Hage. Herr Hage ville göra ett litet politiskt »trick» av denna sak genom att påstå, att jag skulle trätt i bräsen för den ståndpunkten, att statsmakterna finge genom sina åtgärder förorsaka ökad arbetslöshet i lan-

det. Om herr Hage ville uppmärksamt läsa det stenografiska referatet av anförandena i dag, skall han finna, att jag ingalunda gjort mig till målsman för en dylik politik. Vad jag ville framhålla i fråga om sparsamheten var ingenting annat, än att jag icke trodde det vara nyttigt — och detta även ur synpunkten av faran för arbetslöshet — om varje statens postdirektör och varje statens telegrafdirektör i detta land skulle sitta i stora präktiga expeditiionslokaler och sålunda driva upp kostnaderna för verken och hissa upp deras taxor, vilket i sin tur naturligtvis måste medföra svårigheter för näringslivet och särskilt svårigheter att hålla driften i gång.

Med anledning av att herr Rydén i en passus av sitt anförande nämnde någonting om att riksbanks- och riksgäldsverken måhända också behöve viss kritik, vill jag erinra om, att dessa delar av revisionsberättelsen icke nu föreligga till behandling, utan vi få diskutera dessa saker, när den dagen kommer. Jag vill också framhålla, vilket herr Rydén också förmodligen vet, att genom riksgäldskontorets försorg Sverige blev den första europeiska stat, som tog upp lån i Amerikas Förenta stater och därvid erhöll billigare ränta än något annat land i Europa. För närvarande tror jag mig visserligen veta, att det offereras lån från Amerikas sida, men till vilken räntefot? Jo, 8—9 %. Och det kan, såsom jag nämnde i mitt första anförande, i varje fall dragas i starka tvivelsmål, om det är fördelaktigt för staten att under sådana förhållanden nu taga upp ett dylikt lån, särskilt som vi icke kunna få hit pengarna konstant, utan måste taga hit dem i form av varor, vilket ju kommer att öka importen. Det är mycket diskutabelt, om den vägen är att rekommendera — detta vill jag dock icke för ögonblicket gå in på.

Vad jag med mitt anförande i dag åsyftade var, att uppmärksamheten för en gångs skull i den svenska riksdagen skulle riktas på dessa ting i stort. Jag tror, att de frön, som i dag blivit nedlagda, komma att gro, och att detta för framtiden kommer att medföra frukter, som skola bli välsignelsebringande för statsverket.

Det är därför, herr talman, som jag i dag tillåtit mig att föra dessa saker litet på tal. Jag tror, att den uppfattningen gått som en underström genom hela debatten, att vi i det föregående alltför litet sysslats med dessa ting.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 3, angående anslag för tillbyggnad av postverkets fastighet i Västervik.

*Ang.
tillbyggnad av
postverkets
fastighet i
Västervik.*

I den till innevarande riksdag avlätna statsverkspropositionen, avdelning: utgifter för kapitalökning, i vad anginge kommunikationsdepartementet, punkten 3, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för tillbyggnad av postverkets fastighet i Västervik för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 111,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för omförmälda ändamål för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 95,000 kronor att utgå av lånemedel.

Ang.
tillbyggnad av
postverkets
fastighet i
Västervik.
(Forts.)

Reservation hade likväl avgivits av herr Nilsson i Landeryd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! På denna punkt föreslås det av Kungl. Maj:t, att riksdagen skulle bevilja ett anslag på 115,000 kronor för påbyggnad av en flygel av posthuset i Västervik för bostadsändamål. Utskottet har tillstyrkt framställningen, men sänkt beloppet från 115,000 kronor till 95,000 kronor. Genom denna påbyggnad skulle erhållas två lägenheter om 3 rum och kök vardera, dels två lägenheter om 2 rum och kök.

Principiellt är jag av den uppfattningen, att staten icke i andra fall än när tjänstemän icke på annat sätt kunna beredas bostäder, bör bygga för sina befattningshavare. Jag tror nämligen, att om tjänstemännen litet varstädes skola betala hyra till staten för sina bostäder, det kommer att visa sig, att ifall hyresersättningen skall motsvara skälig ränta på det för bostäderna nedlagda kapitalet och dessutom en lämplig amortering av kostnaderna, denna ersättning blir alldeles för hög, under det att staten åter kommer att få vidkännas förluster, om hyran icke motsvarar dessa kostnader. Detta är min allmänna principiella uppfattning.

Frånsett detta, förefaller det mig självklart — och det ser man också av de siffror, som förebragts — att den byggnad det här gäller skulle bli synnerligen dyrbar för staten, jämfört med de inkomster, som kunna komma att inflyta i form av hyror. Här skulle nämligen kostnaden per eldstad uppgå i det närmaste till 7,000 kronor fastän det endast avses påbyggnad av ett redan befintligt hus. Och ifall man räknar med ränta jämte lämplig amortering på beloppet — jag räknar då med 9 % — skulle hyran bli 2,440 kronor för trerums- och 1,830 kronor för tvårums lägenheterna. Så höga hyror kunna naturligtvis icke ifrågasättas i Västervik för dylika lägenheter.

Dessutom vill jag påpeka, att det i framställningen här till riksdagen icke framhålles, att något verkligt trängande behov av denna ombyggnad föreligger. Visserligen talas det om, att det råder bostadsbrist i Västervik, men beträffande det sätt, varpå bostäderna skulle disponeras, säges det, att de skulle uppföras för postverkets personal eller för annan statens personal. Det är vidare icke meningen, att man skall bygga redan innevarande år, utan anslaget avser, som vi finna, år 1922. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än att detta förslag icke är av den trängande beskaffenhet, att riksdagen nu behöver bevilja detsamma.

Jag vill vidare erinra om den mycket ingående debatt, som föregått denna punkt i det föreliggande utskottsbetänkandet, nämligen rörande den allmänna sparsamhet, som staten bör tillämpa under denna svåra tid. Det gäller visserligen här en upplåning av endast 95,000 kronor, men i alla fall skola dessa 95,000 kronor uppdrivas för ändamålet, och jag tror, som sagt, att när icke mera trängande behov föreligger än vad här är förhållandet, det vore synnerligen välbetänkt, om riksdagen avslog framställningen.

Jag skall, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr *Olsson* i Ramsta instämde häruti.

Herr *Lübeck*: Herr talman! Den principfråga, på vilken herr Nilsson i Landeryd gick in, och som rörde statens bostadsbyggande och därmed förenade följer i fråga om hyrorna för tjänstemännen vid statens affärsdrivande verk, är av mycket invecklad beskaffenhet och av ofantligt stor räckvidd. Jag tror knappast, att det är lämpligt att här taga upp saken till närmare behandling, då detta bl. a. skulle betyda, att man gäve sig in på en stor bostadsdebatt, liknande den, som fördes här förra året, då man ansåg förhållandena vara sådana, att staten måste vidtaga extraordinära åtgärder för att minska den trångboddhet och den bostadsbrist, som faktiskt förelåg.

Det är också detta skäl, som i föreliggande fråga åberopats av departementschefen liksom av vederbörande styrelse: bostadsbristen är synnerligen stor i Västervik. Det är givetvis icke möjligt för statsutskottets ledamöter eller för någon här i riksdagen att på ort och ställe verifiera riktigheten av detta påstående, men man är väl tvungen att i en detalj som denna, rätta sig efter vad de ansvariga myndigheterna ha sagt, ifall man nämligen icke kan på grund av alldeles särskilda påtagliga skäl bevisa, att motsatsen är förhållandet.

Nu är det ju så — det får man väl ändå erkänna — att såväl vederbörande styrelser som departementscheferna ålagt sig och riksdagen all möjlig sparsamhet i fråga om de anslag som begärts. Här skulle det faktiskt, såvitt jag kan se, egentligen vara den enda punkt, där det över huvud taget kunde sättas i fråga, att man borde underlåta bevilja ett relativt litet anslag. Jag tror dock, att det kan vara ganska onödigt att gå så hårdhänt fram, att man stryker även detta anslag. Det förhåller sig visserligen så, att riksdagen beviljat medel för bostadsbygge åt tjänstemännen i de affärsdrivande verken i en eller annan form, och det kan ju vara möjligt, att detta anslag i stället skulle kunna tagas i anspråk för ifrågasvarande ändamål — det vill jag inte yttra mig om.

Min ståndpunkt i saken, herr talman, är helt enkelt den, att jag tycker sparsamheten drivits tillräckligt långt på detta område, och att det inte är nödvändigt att giva myndigheterna en liten bakläxa i en fråga av så underordnad vikt som denna, när man inte kan påvisa, att de skäl, som anförts för anslaget, äro oriktiga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Nilsson i Landeryd, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 16.

Ang.
tillbyggnad av
postverkets
fastighet i
Västervik.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3) av utskottets förevarande utlåtande nr 19 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 115 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Murray* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 86, om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna; och nr 88, angående ersättning åt värnpliktige O. L. Forsbergs änka och minderåriga barn.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 19 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1921 i avseende å post- och telegrafverken.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.

Punkten 5, angående anslag för inköp för telegrafverkets räkning av en byggnadstomt i Boden.

I den till innevarande riksdag avlätna propositionen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1921, avdelning: utgifter för kapitalökning, i vad anginge kommunikationsdepartementet, punkten 5, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för inköp för telegrafverkets räkning av ett område om 2,617 kvadratmeter av hem-

mansdelen ^{4843/102400} mantal Boden nr 2 litt. A¹ ba i Boden på tilllägsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Ang. inköp av byggnadstomt i Boden.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Swartz, Lindblad, Lamm, Nilsson* i Skottlandshus, *Tengdahl, Anderson* i Råstock, *Lübeck, O. Nilsson* i Örebro och *Osberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för inköp — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 40,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Murray*: Herr talman, mina herrar! Kammaren har vid den föregående behandlingen av nu föreliggande frågor funnit, hurusom utskottet i åtskilliga hänseenden beskurit de förslag som Kungl. Maj:t framlagt. Jag har med så mycket större jämnmod kunnat bära detta, som det ju innebär ett fortskridande på den väg, på vilken jag själv tidigare inslagit. Då jag själv skrivit bort många miljoner, får jag ej säga något, om utskottet tar några hundra tusen därtill.

På här ifrågavarande punkt har jag emellertid den uppfattningen, att utskottet varit onödigt strängt. Det gäller ju inköp av en tomt i Boden för telegrafverkets räkning till ett pris av 40,000 kronor, och utskottet säger därom helt kort och gott, att det synes som om inköp av denna tomt utan större olägenhet skulle kunna anstå. Det kan ju synas vara en relativt obetydlig fråga detta, och jag vill ej heller påstå att världen vänder sig om den, men för telegrafverket är det av icke ringa betydelse, att detta i och för sig mindre betydande anslag nu beviljas.

För att till en början lämna en antydning om, vilken utveckling Bodens station nått, vill jag meddela några siffror ur statsverkspropositionen angående inkomsterna å densamma. Dessa utgjorde år 1911 52,000 kronor, 1919 237,000 kronor och år 1920 323,000 kronor, vilket ju utvisar en mycket rask utveckling. Att den nu använda lokalen, som är förhyrd och för vilken hyrestiden utgår den 1 oktober 1925, i och för sig är absolut för trång, och att det sålunda är klart och tydligt, att denna lokal icke i fortsättningen kan användas, torde vara uppenbart; det har heller icke ifrågasatts något annat.

Det är således nödvändigt att utgå ifrån att telegrafstyrelsen den 1 oktober 1925 är hänvisad till att byta lokal i Boden, och då uppstår frågan, var man skall hålla till, om man skall fortgå på den väg man inslagit, d. v. s. hyra en ny lokal, eller om man bör skaffa sig egen fastighet. Telegrafverket har velat gå den senare vägen, som jag tror, på synnerligen goda skäl. Det förhåller sig nämligen så, att, när en telegrafstation nått en viss storlek, då man alltså

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)

nedlagt åtskilligt kapital i fastigheten och på de ledningar, som leda dit, man måste räkna med en tämligen lång livstid för stationen för att det kapital, som där är placerat, skall anses vara väl förräntat och amorterat. En station som Boden, som har cirka 1,000 abonnenter, måste, då den nu snart ombygges och var den än förlägges, beräknas för en tid av 25—30 år och således beräknas kunna taga emot ett antal av omkring 2,500 abonnenter för att kunna med trygghet möta framtiden. Och den bör, då den nått denna storlek, också utrustas med centralbatteri, som kräver större utrymme, om det skall bli billigare drift än som kan tänkas möjligt att ernå på den nuvarande platsen.

När telegrafverket har att planera för sina stationer, är det i huvudsak tre allmänna synpunkter, som bli att taga i betraktande. Den första är den, om den plats, på vilken man slår sig ned, erbjuder trygghet för ett kvarblivande under någon längre tid, något som alltid möter svårigheter då det gäller förhyrda lägenheter; den andra är, om det finnes möjlighet till utveckling under denna tid, och den tredje slutligen är, huruvida det föreligger trygghet för eldfara. Vad det betyder att flytta en station, som nått en viss storlek, torde herrarna förstå, om jag nämner, att enbart flyttningen av telegrafstationen i Boden, flyttningen av apparater och ledningar, betingar en kostnad av omkring 225,000 kronor. Således blir detta ett ytterst kraftigt vapen i händerna på en hyresvärd, som skulle vilja illojalt utnyttja ställningen för att pressa telegrafverket på oskäliga hyror. På grund av tvånget att ha plats för utvidgningar under den tid man slagit sig ned i lokalen, kan även härvidlag hyresvärderna illojalt utnyttja situationen. Vad slutligen tryggheten för eldfara beträffar, så är denna av största betydelse dels därför att det direkt gäller stora ekonomiska förluster, om det brinner, men dels och förnämligast därför, att man riskerar den olägenheten, att hela telegraf- och telefontrafiken på orten stoppas för månader, innan man kan få den i gång igen.

Dessa äro de allmänna synpunkter som få anläggas, när man har att välja plats för en telegraf- och telefonstation. I detta särskilda fall tillkomma ytterligare åtskilliga synpunkter som måste beaktas. Det förhåller sig så, att rangeringen av samtalen på övre Norrland för närvarande sker i Luleå, vilket ju innebär att alla samtal, som *icke* äro avsedda för Luleå utan för Gällivare, Haparanda, Kiruna etc., först måste gå till Luleå och sedan tillbaka. Således måste sträckan Boden—Luleå, som uppgår till 4 mil, passeras två gånger. Härigenom inskränker man räckvidden av möjligheten att samtala, som ju i icke ringa grad beror av avståndet, i motsvarande omfattning. Detta har kunnat gå för sig hittills, därför att ända till senaste tiden den faktiska tyngdpunkten legat i Luleå, dit de flesta samtalen gått, medan de andra varit relativt få. Men under årens lopp har en förskjutning ägt rum därhän, att tyngdpunkten allt mer flyttats över från Luleå till Boden i och med den ökade betydelse, samhällena på andra ställen däromkring fått. Då emellertid denna dubbeltrafik är fullkomligt onödigt och fullkomligt onö-

digt, belastande för telegrafverket, måste man söka komma ifrån den.

Ang. inköp av byggnadstomt i Boden.

(Forts.)

Vidare har man att taga hänsyn till att om ett å ett och ett halvt år järnvägslinjen Gällivare—Luleå kommer att vara elektrifierad. Som bekant medför elektrifiering av järnvägar, åtminstone i den form vari den sker där uppe, mycket betydande störningar på telegraf- och telefontrafiken, störningar, som äro av den beskaffenhet, att man måste vidtaga mycket ingripande åtgärder för att förminska olägenheterna av desamma. Detta innebär, att man måste flytta ut ledningarna på denna sträcka från järnvägslinjen ut efter landsvägarna eller där man eljest kan få fram dem. Men det är givet att under detta arbete bör man inrikta sig på att låta ledningarna föras fram så nära som möjligt till centralpunkten för telefontrafiken till övre Norrland, som nu faktiskt, om än ej reellt, är Boden. Man måste därför på förhand kunna veta, att här, just på denna plats, är det möjligt att rangera sig och att man här kan inrätta sig för en längre tid, och man måste också draga försorg om att trafiken blir så tryggad för störningar som möjligt. Slutligen kommer därtill, att telegrafstyrelsen ämnar träffa anordningar för införande av s. k. multiplextelefonering, d. v. s. anordningar, som tillåta att flera samtal på en gång föras på samma tråd, vilket innebär en avsevärd besparing av tråd. Men detta kräver i sin tur uppmontering av vissa maskiner, som givetvis förutsätta permanenta anordningar. Man kan alltså icke nöja sig med en förhyrd lokal vilken som helst.

Är det fråga om att i Boden välja en lämplig tomt för telegrafverket, så är man i icke ringa mån inskränkt i sin valfrihet. Det är nämligen så, att man där snart nog har en elektrifierad järnvägsstation, som gör det nödvändigt att förlägga telegrafstationen på visst avstånd därifrån för att den skall vara något så när oberörd av störningar från den elektriska driften. Och vidare är det angeläget att den tomt det gäller verkligen ligger i telefontrafikens hjärta.

För att tydliggöra, vad jag härmed menar, vill jag omnämna förhållandena i en mindre stad, som jag nyligen besökt och där fråga var om att flytta telefonstationen från en plats vid huvudgatan till en annan plats vid samma gata. Båge platserna lågo ur vanlig synpunkt centralt. Avståndet mellan dem var endast 350 meter. Av en karta över staden, på vilken telefonnätet var inlagt, fann man, att dessa 350 meter voro tillräckliga för att placera den ena platsen i hjärtat av telefontrafiken och den andra borta i utkanten. En förflyttning av stationen dessa 350 meter skulle för denna stad betyda en minskad årlig utgift av 12,000 kronor på grund av inbesparing av ledningar och kabelanläggningar. Herrarna finna sålunda, att man långt ifrån är fullkomligt fri vid förläggandet av telegrafstationen, utan att denna sak tvärtom är synnerligen känslig. Det gäller att finna just den punkt, som motsvarar vad jag skulle vilja kalla telefontrafikens hjärtpunkt inom vederbörande samhälle.

När man undersöker de tomter, varom här är fråga och vilka

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)

varit erbjudna till inköp, säger telegrafverket, som jag ju därvidlag måste tro på, att ingen av dessa tomter mera än den nu föreslagna motsvarar de krav, som man ur antydda synpunkter måste uppställa.

Nu kan man ju säga, som man också sagt, att detta är gott och väl, men att tomtaffären är oskäligt dyr. Av de siffror, som jag nyss antydde, då jag sade, att det kostar 225,000 kr. att flytta telegrafstationen och att man i en liten stad kan förtjäna 12,000 kr. om året genom att lägga telegrafstationen några hundra meter från den plats, där den ligger, av detta förstå herrarna, att 40,000 kr. i tomtkostnad spela en mycket underordnad roll i förhållande till de andra värden, som ingå i stationskostnaden. Det gäller i själva verket ett första led i en plan av betydande ekonomisk räckvidd för ett tillfredsställande framtida ordnande av telegraf- och telefontrafiken på övre Norrland. Telegrafverket har tänkt sig, att om verket nu finge denna tomt — och få vi den ej nu, så blir affären icke av, ty köpet går oss ur händerna den 1 juli — skulle det göras upp ritningar, och med stöd av dessa ritningar skulle det begäras anslag av 1922 års riksdag samt arbetet bedrivs så, att inflyttningen i anläggningen kunde påbörjas i början av 1925 och vara färdig till oktober samma år.

Jag befarar, att jag alltför länge uppehållit kammarens tid, men jag hoppas, att jag lyckats bibringa herrarna den uppfattningen, att det finns goda skäl, som tala för den mening, för vilken ett stort antal reservanter gjort sig till målsmän, då de i detta fall yrkat bifall till det kungl. förslaget.

Herr L ü b e c k: Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har så utförligt angivit de skäl, som för reservanterna varit bestämmande, när de gått med på Kungl. Maj:ts förslag, att jag endast vill tillägga den synpunkten, att även om det med hänsyn till byggnadsförhållandena skulle visa sig lämpligt att skjuta något på utförandet av själva bygget, är det i alla fall mycket angeläget för telegrafverket att veta, på vilken grundval det har att planera detta bygge. Om det på grund av byggnadsförhållandena visar sig önskvärt att söka något förlänga hyresavtalet, som utgår 1925, blir det för verket säkerligen lättare att i god tid få till stånd en sådan förlängning, om det har en egen tomt att tillgå och en plan färdig för hur man eventuellt skall gå till väga. Däremot kan det bli va svårt nog att tillfredsställande ordna saken, om man icke har denna möjlighet att lösa frågan.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Anderson* i Råstock instämde häruti.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har utförligt motiverat det föreslagna inköpet av en tomt för telegrafstationen i Boden för ett pris av 40,000 kr., men det synes mig som om denna utmärkta motivering snarast

avsåg behovet av en ny stationsbyggnad för telegrafverkets räkning i Boden men alls icke frågan, huruvida det skulle vara absolut nödvändigt att just nu inköpa denna tomt, som skulle kosta 20 kr. kvadratmeter. Jag har varit i Boden vid åtskilliga tillfällen och har icke kunnat finna annat än att det där uppe icke är någon så utomordentlig brist på tomter, att man har någon direkt anledning, även om tomten vore ganska välbelägen, att betala ett dylikt pris, vilket för ett sådant samhälle som Boden måste betraktas som oerhört högt. Reservanterna uppgå till sin reservation, att tomten skulle innehålla 2,617 kvadratmeter, men det är att märka, att 626 kvadratmeter skola avgå för gata, som gratis upplåtes åt Bodens stad, och då återstå icke mer än ungefär 2,000 kvadratmeter.

*Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)*

I fråga om de förträffligheter tomten bjuder på, anföres i propositionen, att »läget är synnerligen centralt och en å tomten uppförd stationsbyggnad skulle komma att få fasaderna riktade mot sydost och sydväst, vadan samtliga de åt gatorna liggande lokalerna skulle komma att erhålla största möjliga mängd ljus och erbjuda fri utsikt över torget och Bodträsket».

Jag tycker, att förhållandena i Boden äro sådana, att vilken tomt som helst skulle, därest man placerar byggnaden på förnuftigt sätt, ifall man en gång behöver bygga i Boden för telegrafverkets räkning, erbjuda precis samma möjligheter åtminstone ifråga om solljuset. Huruvida det blir samma utsikt över torget och träsket vet jag icke, men jag föreställer mig, att den synpunkten icke behöver vara avgörande vid placering av stationsbyggnaden. Statsrevisorerne ha avlagt besök i Boden, och av deras berättelse framgår, att postverket förhyr en lägenhet, som består av fyra rum och kassavalv och andra utrymmen, och att hyran härför utgör 2,200 kr. om året. Telegrafverket hyr för 1,550 kr. per år och dess kontrakt utgår 1925 den 30 september. Sålunda, den sammanlagda hyra, som både post- och telegrafverken betala i Boden, är icke stort mer än ensamt räntan å köpeskillingen för den tomt, som man här skulle förvärva. Jag kan icke finna, att affären är fördelaktig för någon annan än den, som säljer tomten där uppe. Jag tror ej på risken att någon annan köpare anmäler sig, vilken är villig betala 40,000 kr. kontant.

Någon risk torde sålunda ej riksdagen utsätta statens intresse för, även om den avslår framställningen, hur det än går med stationsbygget för telegrafverkets räkning, som kanske blir nödvändigt senare, därom skall jag visst icke tvista med herr statsrådet och herr Lübeck.

Även om det någon gång i framtiden behöver byggas en telegrafstation, så är jag dock absolut övertygad om att det icke torde erbjuda någon svårighet att få en tomt, både präktig och välbelägen. därest man vill betala 40,000 kr. för densamma, detta sagt med den kändedom jag har om Bodens samhälle. Därför tycker jag, att staten under de här åren, som återstå, innan byggnadsförslaget blir färdigt — det föreligger ju för övrigt icke heller något som helst förslag i den vägen — åtminstone kunde spara räntorna. Jag är dessutom absolut övertygad om, att ett avslag på det här tomköpet

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.

(Forts.)

skall utgöra ett memento för tomtjobbare litet varstans, så att de komma underfund med, att om de verkligen skola få sina affärer godkända här i riksdagen, skall det ske till något så när rimliga pris, ty att betala 20 kr. kvm. för en tomt i Boden anser jag, för min del åtminstone, orimligt.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Utöver vad den siste talaren nämnde vill jag för min del endast påpeka, att statsutskottets majoritet icke ställt sig avvisande till själva saken, men har ansett sig för närvarande icke böra fatta ståndpunkt till den här frågan.

Det starkaste skälet som herr statsrådet anförde för sin uppfattning att riksdagen nu skulle fatta beslut, föreföll mig nämligen vara den stora ökning i trafik och abonnenter, som skett beträffande telegrafväsendet i Boden ifrån år 1911. För min del tycker jag, att detta skäl mycket kraftigt talar för att en tid avvakta den fortsatta utvecklingen. Den utveckling, som skett 1911 och därefter, är företrädesvis en kristidsföreteelse; och man kan möjligen vänta, att sedan nu denna kristid kan förutsättas snart vara överstämmande, en nedgångsperiod kanske i både abonnenter och trafik i ganska väsentlig grad kommer att ske. Under sådana förhållanden tror jag det kan anses välbetänkt, att riksdagen ställer sig något avvaktande, innan den fattar beslut i detta fall.

Vad vidare beträffar faran, att hyresvärden skulle använda sig av telegrafverkets nödläge att nödgas flytta stationen för att söka få hyran höjd, så *kan* det ju hända han använder sig härav, men jag tror dock, att staten är en så pass stor hyresgäst och en hyresgäst, som är så pass eftersträvansvärd, att å andra sidan hyresvärden icke sträcker sina anspråk så högt, att han riskerar, att staten på den grund bygger eller flyttar därifrån.

Vad själva tomtpriset beträffar, vill jag endast utöver vad herr Jönsson i Revinge nämnde tillägga, att man kan väl hoppas, att statsverket för detta pris, ungefär motsvarande 100,000 kr. per tunnland — även om denne tomtägare skulle dra sig, när den tiden kommer för att sälja sin tomt — och möjligen även för relativt billigare pris kan skaffa sig nödigt tomtutrymme för ändamålet i Boden.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kristensson: Herr talman! Också jag tror, att man mycket väl utan risk kan följa statsutskottets hemställan i denna punkt.

Under föregående höst var jag uppe i Boden i sällskap med övriga statsrevisorer och besåg såväl nuvarande telegraflokalen, som ifrån olika håll utdömts, liksom också postverkets lokal. Vi fingo därvid den uppfattningen, att visserligen var utrymmet i telegrafverkets lokaler något trångt och visst var det behov om framtida utökning, men det kan nog dröja åtskilliga år, innan man nöd-

vändigt behöver ge sig in på någon byggnad för telegrafverkets vidkommande.

Ang. inköp av byggnadstomt i Boden.
(Forts.)

Vad åter postverket vidkommer, så ställde vi till postmästaren vid vårt besök, då han klagade över otillräckliga utrymmen, den frågan: kan ni icke hyra här i detta huset — det var nämligen en flygelbyggnad, som innehöll en massa rum — finnes det ingen möjlighet att hyra här? Jo, för all del, svarade han, det finns det visst, men när det nu varit fråga om nybyggnad och inköp av tomt, så har jag icke brytt mig om att vidtaga några åtgärder i det stycket. Genom detta lilla exempel kan man påvisa ganska belysande, hur ställningen är i mindre samhällen, där man bara vill kräva, att staten skall bygga stort, dyrt och präktigt. Jag har tillåtit mig att i detta sammanhang omnämna denna sak, med anledning av herr Lübecks yttrande i ett föregående anförande, där han ville göra gällande, att statsrevisorerna i höstas överskridit sin befogenhet, då de även lämnat vissa meddelanden, huru sakerna skulle kunna ordnas möjligen på ett billigare och mera praktiskt sätt, än statsmakterna hade beslutat.

Det finnes också ett annat litet samhälle där uppe, som heter Gällivare. Rörande detta beslöto 1917 och 1918 års riksdagar att för 275,000 kr. därstädes uppföra en kombinerad post- och telegrafbyggnad. Sedermera befanns det emellertid, att detta belopp icke räckte, och vid förnyad uträkning kom man till, att man icke kunde bygga under 595,000 kr. eller nära 600,000 kr. Då kom man in till riksdagen på nytt med detta, men 1919 års riksdag tyckte beloppet var litet för högt tilltaget, varför den icke gick med på bifall härtill, utan begärde en förnyad uträkning och utredning, särskilt huruvida man ej skulle kunna skilja expeditiionslokalerna ifrån bostadslokalerna. Så kom frågan åter inför 1920 års riksdag, och då beviljade man utöver de förut nämnda 275,000 kr. ytterligare 168,000 kr. för detta ändamål.

När vi då var där uppe och såg på detta, funno vi för vår del, att man möjligen skulle kunna lösa denna fråga något billigare för statsverket, och vi tilläto oss också skriva detta i revisionsberättelsen; och vad är resultatet av vad vi skrevo då? Jo, vi påpekade, att det fanns en annan staten tillhörig byggnad där uppe, fast myndigheterna vid föregående utredningar icke kommit att tänka på denna byggnad. Det finnes nämligen mitt emot järnvägsstationen en rätt så stor statens byggnad, som nu disponeras av järnvägsstyrelsen och som i höstas var upplåten åt Inlandsbanans norra distriktsavdelning eller vad man skall kalla det. Där var chefen för norra Inlandsbanebygget installerad med en massa biträden, som hade en förfärligt god plats i de stort tilltagna rummen. På andra våningen hade en kamrer en lägenhet på 7 å 8 rum, där visserligen 2 voro avskilda från lägenheten och som man tänkte så småningom använda för någon ingenjör, som skulle selsättas med elektrifieringen av banan Gällivare—Luleå. Då påpekade vi i vår berättelse, att då nu Inlandsbanan kommit i ett något annat läge, det möjligen kunde tagas under övervägande, om

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)

icke denna lokal skulle kunna användas för postverkets eventuellt även för telegrafverkets räkning, då den hade synnerligen centralt läge. Vad blev följden av detta? Jo, järnvägsstyrelsen meddelade, att man mycket väl kunde få hyra där, och posten å sin sida försäkrade, att i så fall behöfde det icke byggas nytt. Och för telegrafverkets räkning kan frågan ordnas så, att man för 85.000 kronor, om man vill, kan man få köpa den fastighet, som man nu förhyr; genom detta köp skulle då även beredas en del nya bostadslägenheter för personalen.

Som herrarna finna, komma de påpekanden, som i höstas gjordes av statsrevisorerna, att leda till högst avsevärda besparingar för statsverket, därest man nämligen verkligen följer de riktlinjer, som sålunda lämnades av revisorerna och som myndigheterna givit sin anslutning till.

Jag är för min del övertygad om, att det kommer att gå på samma sätt här, om bara icke riksdagen nu inköper denna visserligen mycket välbelägna och rent av storslagna tomt. Det finnes, såsom herr Jönsson i Revinge påpekade, så oerhört gott om tomter i Boden, och det är alldeles icke nödvändigt, att telegrafverkets byggnad skall ligga just på den plats, som man för närvarande tagit sikte på. Jag tror, att ingen skada är skedd, om riksdagen i år, på de grunder som förut anförts, följer statsutskottets förslag.

Jag vågar tro detta så mycket mera, som den nuvarande kommunikationsministern genomgående visat sig villig att så långt det varit möjligt förstå de synpunkter, som bland andra jag gjort mig till tolk för. Jag kan inte tänka mig att han skulle taga det synnerligen hårt, om man här följer statsutskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Det föreföll mig, att, då herr Nilsson i Landeryd icke kunde komma med annan kritik av regeringens ståndpunkt i denna fråga än han gjorde, han mycket väl kunde i likhet med departementschefen slutat med att yrka bifall till den nu ifrågakvarande punkten.

Jag begärde ordet för att påpeka, att det enligt vad jag tror i huvudsak varit postverkets lokalfrågor, som lekt herrar statsrevisorer i hågen, då de ställt sig kritiska till denna fråga. Detta framgick ganska tydligt av debatten i statsutskottet. Jag vill då erinra om, att det, vad *postverket* angår, inte här gäller ett definitivt ställningstagande. Vad det i stället här kommer an på, det är *telegrafverkets* behov av ändrade lokaler, och den frågan löser man icke så enkelt och lättvindigt, som herr Kristensson gjorde genom att säga: köp den fastighet, som nu förhyres — det kostar 85,000 kronor. Om herr Kristensson uppmärksammade de skäl, som statsrådet anförde, skulle han finna, att det här gäller för telegrafverket att slå in på nya tekniska anordningar av den art, att man icke gärna kan bygga sig fast i olämpliga lokaler för att senare vid förflyttning åsamka staten stora kostnader — det nämndes ett belopp av 225,000 kronor enbart för själva flyttningen. Det är

alltså nödvändigt att överväga lokalfrågan ur dessa tekniska synpunkter, och det gäller då att se till, att man vid överdragningen av telefonsamtalen från Stockholm till övre Norrland går till väga på ett planmässigt sätt. Tomtköpet är ett led i denna utveckling — den saken tror jag, att statsutskottets majoritet borde ha uppmärksammat mer än som här skett.

Nu säger herr Nilsson i Landeryd, att detta tomtinköp ställer sig så dyrt: det kostar 50,000 kronor per tunnland. Ja, skola vi anlägga beräkningen efter tunnland, när det gäller prisen på tomter i bebyggda samhällen, är jag rädd vi kunna fara ganska vilse. Jag håller före att det är en ganska liten ledning, som herr Nilsson i Landeryd genom en sådan uppgift lämnade riksdagens ledamöter, då det gäller att söka bedöma huruvida tomten är dyr eller icke.

Det är tydligt, att man över huvud icke kan vara så förfärligt tvärsäker i denna fråga. Skäl ha anförts för såväl den ena som den andra uppfattningen. När det emellertid här endast rör sig om själva tomtköpet utan att riksdagen i övrigt behöver binda sig för någon fortsättning, och när denna tomt är erforderlig för att telegrafverket skall kunna planlägga en lämplig utveckling av överdragningen av telegraftrafiken, icke minst med hänsyn till riksgränsbanans elektrifiering, tror jag, att det är klokt att man går med på detta inköp.

Här talas det om risker i ena och andra fallet och kanhända kunna de få rätt, som säga, att man eventuellt kan spara in låt oss säga 5,000 kronor, eller så omkring, på detta tomtinköp, om man nu avslår förslaget. Men det skulle också kunna hända, att den kalla verkligheten kommer att leda till ett helt annat resultat.

Jag ber än en gång, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Osberg: Herr talman! Jag anser mig också böra säga ett par ord i denna fråga. Jag vill till en början förklara, att vi, som här stå såsom reservanter, icke ha tagit denna sak helt apropos utan så mycket som möjligt sökt att göra oss ett begrepp om hur densamma ligger till. Detta har visserligen icke varit så lätt, då det ej varit möjligt att på ort och ställe företaga en granskning. Men å andra sidan skulle det verkligen vara beklagligt, om de myndigheter, som ha till uppgift att uppgöra dylika förslag, skulle taga så lättvindigt på saken, som mängen här har velat låta påskina. Jag tror icke, att så är fallet. Det är som sagt rätt svårt att i ett fall sådant som detta skaffa sig en exakt uppfattning om vad det hela rör sig om, och även för dem, som sitta i vederbörande utskott, är det som sagt ogörligt.

Vad som emellertid framhölls vid prövningen av detta ärende inom vederbörande avdelning av utskottet, var dels att tomten hade ett särskilt centralt läge, dels att det med hänsyn till tanken på elektrifieringen av ifrågavarande bana skulle få en störande inverkan, om telegrafstationen komme att ligga för nära järnvägsspåren.

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)

Ang. inköp av
byggnadstomt
i Boden.
(Forts.)

Det är naturligtvis ingen riksolycka, om riksdagen skulle avslå framställningen om inköp av denna tomt, men om man ser praktiskt på spörsmålet, tror jag man kan säga, att det icke är av så stor betydelse, som man velat göra gällande, om priset ställer sig 5- eller 10,000 kronor för mycket för tomten, därest man nämligen tänker på risken av att gå miste om tomtförvärvet. Jag vill visserligen ge dem rätt, som påpeka, att man kan förvärva en tomt på annat håll — detta är nog möjligt — men om man riskerar att få denna förlagd till ett ställe, som är högst olämpligt för byggnaden i fråga, spelar det enligt mitt förmenande ingen roll att här ge några tusen kronor mer än annars.

Det är detta som för mig varit det avgörande vid ärendets behandling, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan; dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5) av utskottets förevarande utlåtande nr 19 B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 136 ja mot 59 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 10*, angående anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende. Därvid yttrade:

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Herr Kristensson: Herr talman! Som jag förut nämnde, har telegrafverket kvar från föregående år ett på ordinarie stat anvisat anslag å 15 miljoner kronor. Sedan gammalt har det plägat utgå ett ordinarie anslag på något mindre belopp för utvidgning av statens telegraf- och telefonväsende, och detta anslag har på de senare åren höjts till 15 miljoner kronor. Dessutom beslöts att för 1920 skulle utgå ännu ett anslag på 15 miljoner kronor, vilket anvisades på samma års tilläggsstat. Telegrafverket fick alltså för utvidgning av statens telegraf- och telefonväsende ett sammanlagt belopp av 30 miljoner kronor. Enligt vad jag i riksgäldskontoret inhämtat, har man lyft den del av anslaget, som anvisades på ordinarie stat, men av det anslag som anvisats på tilläggsstat, har man endast lyft 5 miljoner. Ännu i dag, ett par månader in på 1921, äro de återstående 10 miljonerna, som anvisades att utgå på tilläggsstat för 1920, icke lyftade i riksgäldskontoret. — Det var någon talare på förmiddagen, som sade, att det icke stod mer än 7 å 8 miljoner kvar, men i varje fall har telegrafverket icke tagit i anspråk ett belopp av 10 miljoner av det anslag, som anvisades på föregående års tilläggsstat.

Nu har riksdagen anslagit 15 miljoner kronor att utgå på ordinarie stat för innevarande år. Telegrafverket har alltså det beloppet utöver den reservation på 10 miljoner kronor, som jag nyss påpekade, att använda under innevarande år.

Det blir sammanlagt 25 miljoner kronor, och nu begäres på tilläggsstat ytterligare 5 miljoner kronor. Då jag tänker på de taxor, som nu tillämpas, och vidare tager i beaktande dels att telegrafverket icke är så hårt belastat av nyanläggningar och nyanskaffningar, som det varit föregående åren, och dels att telegrafverket icke tagit i anspråk under föregående år hela det belopp, som då anvisades, kan jag icke finna, att det för närvarande skall behöva vara alldeles ofrånkomligt för riksdagen att även i år bevilja dessa 5 miljoner kronor.

Det har nämnts att det måhända skulle i någon mån bidraga till minskande av arbetslösheten, om detta anslag beviljades. Men då telegrafverket i och för nyanläggningar och utvidgningar de facto har ett belopp av 25 miljoner kronor till sin disposition för innevarande år, och då verket under de år, som gått före de sista åren, i genomsnitt blott använt 15 miljoner, förstår var och en, att, när telegrafverket utöver det belopp som för närvarande i genomsnitt använts har kvar ett ytterligare belopp av 10 miljoner kronor, så kan det icke bli fråga om att utöva någon nämnvärd inverkan på arbetslöshetsproblemet i detta fall.

Då jag tror, att statsverket mycket väl skulle kunna slippa ifrån att taga även dessa 5 miljoner av lånemedel, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande punkten.

Jag vill vidare erinra om att telegrafverket, som herrarna väl

*Ang. fortsatt
utveckling av
statens telefon
och telegraf-
väsende.*

(Forts.)

veta, utan statsmakernas medgivande behagat innehålla överskottsmedlen för åtskilliga år tillbaka, närmare bestämt för åren 1916, 1917, 1918, till belopp av sammanlagt 26 miljoner kronor. Nu har ju Kungl. Maj:t, såsom framgår av nästa punkt av utlåtandet, i år inkommit till riksdagen med begäran att dessa överskottsmedel, som man använt för att lägga ned i inköp av en massa koppar, måtte anvisas till förstärkning av telegrafverkets rörelsekapital. Jag vill icke yttra mig om dessa affärer eller ingå i någon kritik av dem; det torde emellertid bli en ganska dyrbar historia för statsverket. Det förelåg måhända, då affärerna gjordes, sådana omständigheter att det för telegrafstyrelsen var eller kunnat vara, under vissa förhållanden åtminstone, klokt att verkställa dessa oerhört stora inköp. Men då telegrafverket, om riksdagen blir tvungen — och det lär den väl bli — att bevilja den kungl. propositionen, får ett rörelsekapital på 22 miljoner kronor utöver det rörelsekapital som telegrafverket sedan gammalt har till sitt förfogande, synes det mig att telegrafverket icke skulle behöva använda även de 5 miljoner kronor, som det gäller i denna punkt, för rörelsekapital till driftens uppehållande, d. v. s. sådana ändamål, som icke egentligen avses under denna punkt.

Nu yttrade en talare, dels att de 10 miljoner, som jag förut talat om, kunde ju betraktas som en reservation, som stode inne i riksgäldskontoret med rätt för telegrafverket att lyfta den vilket ögonblick som helst, och dels att dessa miljoner hade telegrafstyrelsen disponerat för inköp av en kabel. Jag vet icke hur det förhåller sig med den saken, men jag vill erinra om, att riksdagen icke beviljat dessa medel för inköp av kabeln, så att i det fallet har telegrafstyrelsen tydligen följt vissa principer som stundom förekomma i de affärsdrivande verken, där man icke alltid är så noga med att följa riksdagens direktiv och ibland föregriper riksdagen med att vidtaga vissa åtgärder.

Jag kan därför icke, åtminstone ej för närvarande, och förrän mycket starka skäl förebragts, vara med om att bifalla denna punkt, varför jag, herr talman, ber att få upprepa mitt yrkande om avslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet Murray: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på Göteborgsbänken har nyss icke velat vara med om att bevilja telegrafverket ett anslag om 40,000 kronor. Nu kommer han och vill taga ifrån mig ytterligare 5 miljoner. Jag känner mig sannerligen tacksam för att vi befinna oss i slutet av telegrafverkets stat, ty skulle det fortgå i denna progression, bleve ställningen ganska besvärlig.

De uppgifter herr Kristensson lagt till grund för sitt yrkande äro i och för sig riktiga. Det är så, att telegrafverket har för 1921 redan beviljade 15 miljoner och därtill en formell orörd reservation från 1920 på 10 miljoner. Med det nu begärda anslaget på 5 miljoner skulle alltså för år 1921 finnas tillgängliga inalles 30 miljoner. Nu är det emellertid så, att detta belopp i själva verket icke

är så ståtligt som det förefaller, och detta sammanhänger med frågan om den nya telegrafkabeln Stockholm—Göteborg. För detta senare ändamål har riksdagen särskilt beviljat 10 miljoner, men den kostar 20 miljoner. De återstående miljonerna har telegrafstyrelsen tänkt sig att få igen genom vissa besparingar; den förnämsta av dessa, 6 miljoner, skulle uppkomma, när man kan taga ned de nuvarande blanka trådarna å linjen Stockholm—Göteborg och ersätta dem med kabeln. Men först måste naturligtvis kabeln ligga där. Alltså måste telegrafverket först lägga ut dessa 6 miljoner kronor i avbidan på att få in dem i en materialtillgång, som kan realiseras.

Jag sade vidare, att 10 miljoner av reservationen från 1920 äro orörda. Ja det är sant, men endast formellt. Telegrafverket har nämligen av tillgängliga medel gjort av med 3 miljoner, som skola täckas av dessa återstående medel. Det uppgavs i första kammaren — jag vet icke, om herr Kristensson nämnde den saken — att när telegrafverket gick in till finansdepartementets budgetsbyrå och angav sitt penningbehov till den 1 maj i år, uppgav sig verket för denna tid behöva bara 5 miljoner kronor. Ja, detta är också riktigt. Det förhåller sig nämligen så, att telegrafverkets behov av helt naturliga skäl är koncentrerat till den mera tempererade delen av året, till våren, sommaren och hösten. Det är då, som de stora utgifterna behöva göras, och penningbehovet framträder därför med större styrka då än under första delen av året. För att hålla arbetena något så när i gång och för att hålla arbetarstammen så vitt möjligt oförminskad har telegrafstyrelsen behov av det belopp som återstår.

Nu har jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet, då dessa frågor voro före, framhållit, att det icke går an, att staten sköter sin affärsdrivande verksamhet på det sättet, att den icke tager ringaste hänsyn till sin arbetarstam utan genom en järnhård ekonomisk politik sätter stora delar av sina arbetare på bar backe och därigenom bidrager att öka den alltjämt stigande arbetslösheten. Denna synpunkt tror jag kan försvaras icke blott av rent humanitära skäl. Det är ju så inom alla industrier, att det finnes en stam av arbetare, den fasta kärnan, som man av rent egoistiska motiv endast i allra yttersta nödfall släpper ifrån sig. Industrien vill ha tillgång till dessa skickliga, drivna män, då det gäller att åter påbörja arbetena i större skala. Samma egoistiska motiv föreligga för staten och manar denna att även i bekymmersamma tider hålla på den skickliga kärnan av arbetare. Dessutom menar jag, att staten, åtminstone i lika utsträckning som varje mera betydande och human arbetsgivare det gör, bör lägga en humanitär synpunkt på denna fråga. Staten synes mig till och med böra gå åtskilligt längre.

Det har upplysts, att om dessa 5 miljoner skulle strykas, så blir följderna, att telegrafverkets linjearbetare 400 man måste avskedas. Jag vill tillägga att 400 man av den mindre fasta stammen redan stå på avskedandets kant och komma väl även att avskedas, men att särskilda åtgärder planeras från statens arbetslös-

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Ang. fortsatt
utveckling av
statens telefon-
och telegraf-
väsende.

(Forts.)

hetskommision, för att räcka dessa en hjälpande hand. Alltnog, falla dessa 5 miljoner, så måste också 400 man av den fasta linjearbetarstammen strykas. Man bör komma ihåg, att de pengar som användas för linjearbetena gå så gott som obeskurna till arbetarna, ty dessa ha att taga materialen ur det redan betalda förrådet. Det blir således i eminent grad arbetspenningar som beviljas. Blir det emellertid nödvändigt att göra inskränkningar, så måste man också inskränka på stationernas inredning, och detta kommer att medföra indragningar på ett för telegrafverket synnerligen känsligt område, nämligen dess verkstäder med deras stora och sedan många år upptränade skickliga arbetarstam. Även här blir således ett avslag på denna punkt av den betydelse, att det kan komma att leda till omfattande indragningar.

Jag hoppas, herr talman, att de herrar som reflektera på att följa det spår, på vilket herr Kristensson varit inne, och helst även han själv, ville av de skäl jag nu anfört låta övertyga sig att icke vidtaga en rubbning uti vad Kungl. Maj:t på denna punkt äskat och statsutskottet enhälligt förordad.

Herr Kristensson: Herr talman! Om jag förstod herr statsrådet rätt, behövas dessa fem miljoner icke så mycket för de ändamål, som denna punkt avser, och efter de direktiv, som där givas, utan de behövas därför att telegrafverket vidtagit andra dispositioner: på grund av att kabeln mellan Göteborg och Stockholm kostat 20 miljoner, d. v. s. 10 miljoner mer, än man beräknat, och att alltså telegrafverket behövde rörelsekapital. Ty det kan väl ändå inte vara på det sättet, att telegrafverket, när det under denna rubrik även utan dessa fem miljoner de facto har 25 miljoner till sin disposition innevarande år, skulle i sådant fall stå inför ett avskedande av arbetare i den omfattning, herr statsrådet här nämnde. Men om denna min utgångspunkt är riktig och om jag fattat herr statsrådet rätt, skulle här föreligga ännu ett exempel på telegrafverkets och telegrafstyrelsens sätt att handskas med siffror och medel något vid sidan om och utom de direktiv, som riksdagen ger för varje särskilt anslag. Det skulle vara i viss mån ett upprepande av vad telegrafdirektören en gång förut tagit sig för att göra bakom regeringens och riksdagens rygg, nämligen att innehålla överskottsmedlen för att föregripa riksdagens prövning.

Om jag i detta stycke fattat herr statsrådet rätt, ber jag att få uttala den förmodan, att herr statsrådet för framtiden måtte ägna sin synnerliga uppmärksamhet åt telegrafverkets sätt att disponera de medel, som riksdagen anvisar.

Inför de uppgifter, som nu lämnats av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående de följder, som ett avslag på denna punkt skulle medföra, vilka jag ju måste anse synnerligen starka — även om jag får upppepa, att jag för närvarande har svårt att förstå, hur sådana följder kunna uppkomma — får jag emellertid återtaga det yrkande, jag gjorde under förutsättning att icke synnerligen starka skäl anfördes för ett bifall till

denna punkt. Jag har nämligen ingen anledning att betvivla riktigheten av herr statsrådets uppgifter, och ehuru jag icke förstår de orsaker, som skulle åstadkomma de anförda verkningarna, ber jag, som sagt, herr talman, att få återtaga mitt yrkande.

Ang. fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring av i lagen om fattigvården meddelade stadganden rörande förvärv av hemortsrätt.

Ang. förvärv av hemortsrätt i fattigvårdshänseende.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 13, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Jonsson* i Risinge och *Westman* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av ändring i nu gällande stadganden i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården rörande förvärv av hemortsrätt i syfte att bringa dessa stadganden i närmare överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i riksdagens skrivelse den 12 maj 1905.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Jonsson* i Risinge yttrade: Herr talman! Innan jag går in på ett bemötande av utskottets hemställan, ber jag att få redogöra för de synpunkter, som föranlett oss att väcka denna motion, och att samtidigt få beröra en del spörsmål beträffande vad en fattigvårdsstyrelse har att utföra. De synpunkter, jag nämnde, äro för min del grundade på erfarenheter som ordförande inom fattigvårdsstyrelsen i en stor kommun med rörlig befolkning.

Då 1918 års riksdag antog den nu gällande fattigvårdslagen, vunnos ju därigenom många betydelsefulla fördelar, ehuru man hoppats, att lagen skulle medföra ännu större. Särskilt hade man trott, att man i största möjliga utsträckning skulle komma ifrån de ofta olidliga processerna fattigvårdssambällena emellan. Detta processande är en av huvudorsakerna till fattigvårdsstyrelsernas besvärliga arbete.

Detta är dock icke den svåraste uppgift, en fattigvårdsstyrelse har, och jag skall nu, herr talman, be att i förbigående få omnämna den största svårigheten, emedan den står i så nära beröring med

Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.

(Forts.)

det övriga arbetet. En fattigvårdsstyrelse skall nämligen lämna ansökan och ansvarsförbindelse för varje sinnessjuk eller sinnesslö person, men för närvarande finnes det ingen möjlighet att få dem intagna på anstalt. Man blir verkligen beklämd, då man står alldeles vanmäktig inför detta förhållande, som har orsakat så ofantligt mycket lidande och uppoffring. Läget kommer dessutom säkerligen att ytterligare förvärras, därest man icke nu beaktar det samma och statsmakterna vidtaga åtgärder för åstadkommande av en lindring, ty man kan nog icke förneka, att sinnessjuka och sinnesslöa personer påverka de personer, som skola vårda dem.

Jag vill i detta sammanhang även ge uttryck åt en tanke, som kanske kunde innebära ett botemedel mot svårigheten att få in de sinnessjuka på de nu förefintliga anstalterna. Jag hade nämligen tänkt att inlämna en motion om användande för detta ändamål av de övergivna lägerplatsernas sjukhus, vilka för en jämförelsevis ringa kostnad kunde apteras till sinnessjukanstalter, som kunde åtminstone för närvarande avhjälpa den svåraste bristen på detta område. Jag har endast velat omnämna denna tanke, vilken möjligen kunde vara värd beaktande, då denna fråga på något sätt måste lösas och då ju en del truppförband undan för undan tillträda sina nya förläggningar i städerna.

Vi återgå emellertid till processerna fattigvårdssamhällena emellan. I detta avseende äro landskommunerna betydligt sämre ställda än städerna. Dels ha städerna utan svårighet tillgång till läkare, som kunna lämna de intyg, som numera erfordras, dels ha städerna tillsyningsmän, som noga övervaka var sin del av staden, så att icke någon misstänkt person — d. v. s. en, som misstänkes för att i en snar framtid kunna komma i behov av fattigvård — hinner förvärva hemortsrätt i staden utan se till, att han dessförinnan förhjälpes till understöd, dels, slutligen, ha städerna god tillgång på advokater, som söka på alla möjliga sätt utnyttja lagens möjligheter för ett samhälle att bli fritt från en viss fattigvårdsbörda.

Jag vill först som sist säga, att det förefaller mig högst oerbjudande, att Sveriges lag skall bereda möjligheter att på detta sätt processa om saker, som det icke alls borde processas om, nämligen om vården av de fattiga och nödställda. Man kan fråga sig, hur det varit möjligt, att den nuvarande lagen kunnat bliva antagen. Jag kan icke underlåta att anföra ett par exempel på hur lagen bestraffar i stället för att belöna. Det händer ofta — åtminstone har det gjort det i min hemtrakt — att det kommer olyckliga kvinnor, som ha blivit utstötta på grund av att de skola föda barn. Ingen vill taga dem i tjänst, och de ha vanligtvis månadstjänst, så att de inte kunna göra anspråk på att få stanna kvar hos sin förre husbonde. Inte heller finns det några barnbördshus på landsbygden, ehuru det råder ett mycket stort behov av sådana. Dessa kvinnor ha därför ingen annan utväg än att vända sig till kommunens fattigvård.

Nu är det min åsikt, och lagen fordrar det också, att man skall

på ett humanare sätt hjälpa de fattiga och nödställda. Då är naturligtvis den första tanken, att man måste på något sätt taga hand om dem. Men då uppstår först den svårigheten: Var skall man göra av dem? Lagen säger, att man icke får intaga barn på ålderdomshem, utan att dessa skola förbehållas för de gamla. Det är en svårighet.

Emellertid ha vi — och jag förstår, att det är likadant i andra kommuner på landsbygden — måst taga hand om flera dylika kvinnor och deras barn. Hur blir då kommunen belönad för att den gör det? Jo, för det första kan icke denna kvinna vinna hemortsrätt i någon annan kommun i landet på grund av att den första kommunen varit nog barmhärtig att taga hand om det barn, hon fött. När lagen således först säger, att man skall vara human, men samtidigt på detta sätt faktiskt indirekt *bestraffar* en sådan humanitet hos kommunerna, är det ju alldeles klart, att dessa i det allra längsta avhålla sig från att giva en sådan kvinna någon hjälp. Den blir ju, som jag nyss antydde, i så fall bestraffad för sitt förfarande.

För att gå vidare, kunna vi nu tänka oss, att denna kvinna flyttar till andra kommuner, får flera barn och slutligen kanske hamnar i en storstad eller en mindre stad under tvetydiga omständigheter, som man kan benämna med många namn, men som jag för min del endast har ett namn för: En förfallen kvinna. Det känns så mycket svårare att bevisa barmhärtighet då. Jag har i ett sådant fall en berättigad harm först emot personen ifråga, men den går längre. Dess trådar leda mig hit till denna kammare, i vilken jag själv hamnat, och är medansvarig för de beslut som här fattas, dock i mycket ringa grad (jag har aldrig känt mig så obetydlig som sedan jag kom hit). Riksdagen har dock antagit den lag, som medför dessa möjligheter.

Den orsak till dessa missförhållanden, som man först tänker på, är hemortsrätten. Jag har redan berört, att i detta fall hemortsrätten för kvinnan är bunden. I motionen avse vi nu ett annat fall, där hemortsrätten enligt 1918 års lag är bestämd till platsen för den faktiska mantalsskrivningsorten. Vi avse icke med denna motion, att mantalsskrivningsorten skall upphöra att vara det grundläggande, men vi avse ett tillägg till reglerna därom, som gör dessa mera överensstämmande med den moraliska rättvisan. Ty det kan väl icke bestridas, att den nya lagen ger möjlighet för en person att vinna hemortsrätt på en plats genom endast en månads vistelse där.

Jag skulle kunna relatera många exempel på detta, men jag skall endast anföra ett, som är mycket typiskt. Det var nämligen så, att en kvinna kom till min hemsöcken i december månad och sålunda blev mantalsskriven där, då ju mantalsskrivningen sker vid årets slut för hela nästpåföljande år. I januari påföljande år flyttade hon hit till huvudstaden. För att lättare kunna klargöra saken kan jag nämna årtalet också: det var under 1918. År 1919 var hon således mantalsskriven i min hemkommun. 1920 i januari månad kom denna kvinna i behov av vård och blev intagen på barn-

*Ang. förvärr
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.*

(Forts.)

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.*

(Forts.)

bördshus. I förbigående vill jag nämna ett, som jag tycker egendomligt förhållande i detta fall. Det lämnades nämligen av läkaren intyg, att hon blivit behandlad för missfall i januari månad, och i februari månad fingo vi en ny inlaga, i vilken samme läkare på heder och samvete intygade, att hon vårdats på barnbördshuset för barnsbörd. Hur vilja herrarna tyda den saken? Med stor skärpa inlade jag till Konungens befallningshavande en gensaga mot ett sådant intyg, och Konungens befallningshavande lät då infordra nytt läkarintyg. Ja, nu sedan jag kom hit, har jag visserligen fått ett, men avfattat i mycket svävande ordalag. Det går emellertid ut på något helt annat, och det skulle ha ställt hela saken i ett annat läge, om läkaren velat avge det intyget första gången. I detta sista intyg säger han, att barnet dog efter femton minuter. Under sådana förhållanden förstår man, att processen icke skulle behövt taga den omfattning, som den nu gjort. Jag har velat påpeka, att man kan ställas inför mycket märkvärdiga situationer även gent emot läkarna. Jag har haft ett orubbligt förtroende för dessa, men sedan jag fått hand om fattigvårdsprocesser, har min tro mången gång börjat vackla, ty jag har erhållit många egendomliga läkarintyg.

Det är också några andra svaga punkter i den nya lagen. Man har t. ex. förbjudit att med våld taga någon in på ett ålderdomshem. Ja, det låter vackert och bra. Men jag vill säga, att jag har överträtt lagen i rätt många fall i det avseendet. Ty det har varit situationer, där det icke funnits någon möjlighet att bistå de gamla och svaga i de byggnader, där de bott, och ingen människa har stått att uppbringa, som kunnat sköta dem, varför jag helt enkelt överträtt lagen. Och dagen efter sedan de kommit till ålderdomshemmet, ha de nedkallat Guds välsignelse över mig, för att jag verkligen tog dem från deras bostad. Så att i detta avseende menar jag, att det inte borde vara så strängt, som nu är fallet.

En annan punkt, som jag anser svag, är att minderårighetsåldern höjts i den nya lagen till sexton år. Jag vet, att man trodde sig ha gjort något synnerligen betydelsefullt. Jag anser dock, att den, som inte gör skäl för mat och kläder, då han är femton år, gör det inte heller, då han är sexton år. Jag menar, att det kan kännas märkvärdigt många gånger, att man, såsom i många fall hänt i vår församling, får lämna understöd till fullgoda drängar, ty vid sexton års ålder äro de många gånger storväxta och kraftiga ynglingar. Men de ha från början fått detta understöd, och de bo t. ex. hos sin mor, och hon behöver i så fall ofta understöd bättre än dessa ynglingar. Denna ändring av lagen har jag alltså icke kunnat finna lämplig.

Även den tioåriga preskriptionstiden anser jag vara en nackdel i den nya lagen gent emot den gamla, ty åtminstone jag blir översvämmad med nya ansökningar om bidrag för personer, som legat på sjukhus för 7 à 8 år sedan, synnerligast härifrån Stockholm.

Jag kommer så till den historik, som utskottet meddelat. Det

allra mesta därav återfinnes ju för övrigt i vår motion. Men det märkvärdiga är, att i utskottets historik har man varit mycket, mycket försiktig att nämna, vad kammarrätten har sagt i förevarande fråga och likaså vad utskottet sade 1918. Kammarrätten, som ju är högsta instans i dessa mål, sitter inne med den största auktoriteten på området, och jag kan icke förstå, varför icke fattigvårdslagstiftningskommittén tog någon hänsyn till vad kammarrätten sade. Visserligen sade utskottet 1918, att det var endast en person, som hade en annan åsikt än den fattigvårdslagstiftningskommittén hade. Men den personen tillmåter jag så stor auktoritet på detta område, då han nämligen haft att handlägga just dessa tråkiga mål, att han i det fallet uppvägte många, antar jag, av utskottets ledamöter.

I utskottets motivering är det först hemortsrättsfrågan som behandlas. Utskottet säger, att 1918 års riksdag frångått den ståndpunkt, som 1905 års riksdag intog. Jag är icke övertygad, att 1918 års riksdag var överbevisad om att 1905 års riksdag hade intagit en oriktig ståndpunkt. Utan fallet var nog det, att 1918 års riksdag ansåg, att man nu hade väntat i åtta år på att få något av denna nya fattigvårdslagstiftning och att alltid fanns det väl något förmånligt i förslaget samt att man därför utan vidare gick med på att antaga detsamma för att få någonting alls. Ty icke kan jag tänka mig, att riksdagens ledamöter med vett och vilja gått med på detta, om de vetat, till vilka konsekvenser denna lag kunde leda därutinnan, att barnet, på sätt nu sker, binder moderns hemortsrätt, samt att en person kan vinna hemortsrätt efter endast en månads vistelse i kommunen, utan att man vare sig förr eller senare hört av eller sett till honom där, så att det enda kommunen får med honom att göra är att betala understöd till hans barn. Vanligtvis är det ju kvinnor och deras barn det är fråga om i dessa fall, samt vid sjukdomsfall änkor, som man får hjälpa. Jag kan inte tro, att 1918 års riksdag var medveten härom.

Utskottet säger vidare, att systemet skulle försvåra förvärvandet av hemortsrätt, och att det skulle uppkomma många olägenheter, om man t. ex., såsom vi åsyftat, fastslog, att hemortsrätten skulle grundas som hittills på den faktiska mantalsskrivningen men dock med den förutsättningen, att personen i fråga skulle ha varit bosatt i mantalsskrivningskommunen ett år för att kunna vinna hemortsrätt där. Ty det är särskilt det önskemålet vi haft beträffande hemortsrätten. Samtidigt ha vi dock icke förbisett, att det då skulle bli litet svårare eller taga litet längre tid att vinna hemortsrätt. Ty det är just dessa ytterlighetsfall inom den mycket rörliga befolkningen, som man huvudsakligen har att göra med. Men då ha vi undrat, om det icke vore lämpligt, att staten trädde emellan och lämnade ersättning till en kommun, som nödgats utlämna understöd. Om staden betalade ersättning till en kommun, som har lämnat understöd till en person, som icke på de två närmaste åren har förvärvat eller kunnat förvärva hemortsrätt, och staten sålunda bleve en regulator för hela vårt lands fattigvårdskostnader, särskilt

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårdshänseende.*

(Forts.)

Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.

(Forts.)

i den öppna fattigvården, så tänker jag, att ett ofantligt stort antal processer skulle bli obehövlige. För avlägsnande av den andra olägenheten, som jag nyss nämnde, nämligen att barnet binder moderns hemortsrätt, ha vi velat få införd en bestämmelse, att barnet icke binder modern vid den kommun, där hon fött barnet, utan att senare födda barn kunna få hemortsrätt i de andra kommuner, där de blivit födda.

Utskottet säger också, att det ena fattigvårdssamhället har lika stor möjlighet som det andra att bli av med personer, som möjligen behöva fattigvårdsunderstöd. Ja, men det är väl ändå att spela på lotteri, och det är väl inte denna kammare villig att gå med på, det hörde vi ju härom dagen. Den ena kommunen kan bli mera belastad och den andra mindre, det beror alldeles på hurudan tur man har.

Utskottet framhåller även, att de nuvarande enkla, på den faktiska mantalsskrivningen grundade bestämmelserna böra bibehållas. Ja, icke vill jag ha några invecklade bestämmelser, ty sådana ha vi tillräckligt många i våra lagar ändå. Det är sålunda ett mycket klokt ord detta. Men vi böra enligt min mening ha denna fattigvårdslag just så avfattad, att i största möjliga utsträckning den juridiska och den moraliska rätten sammanfalla. Utskottet erkänner, att denna fråga är invecklad och svår. Ja, den är i högsta grad invecklad och svår för alla landets fattigvårdsstyrelser. Skulle man då icke kunna tänka sig, att dessa invecklade och svåra förhållanden med litet god vilja skulle kunna avlägsnas och lagen så avfattas — vilket väl icke borde vara någon omöjlighet — att den juridiska och den moraliska rätten sammanfölla, samtidigt som det noga tillsäges, att icke någon punkt i lagen skulle få förekomma, som kunde giva anledning till processer, utan att allting vore så väl avvägt och gränslinjerna så tydligt uppdragna, att det icke kunde bli någon svårighet att tyda vad meningen vore. Då äntligen skulle man komma ifrån de rådande missförhållandena.

Jag vill icke upptaga kammarens tid i onödan och ber därför endast att ytterligare få poängtera, att vi icke kunnat begära mindre i denna motion, än vi gjort. Det är endast fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande. Jag har varit mycket angelägen att hinna föra frågan på tal just på grund av att fattigvårdslagstiftningskommittén fortfarande sitter kvar och att man därför mycket lätt skulle kunna hänvisa ärendet till den, såvida man bara vill verkligen göra något åt saken. Det är just de rådande svårigheterna på området som vi i vår motion påpekat. Såsom av utskottets utlåtande framgår, vill emellertid utskottet icke vara med om att göra något. Man säger: vi ha så nyss haft denna fråga på tal, och vi kunna icke nu göra lagen annorlunda. Men det är endast de obofärdigas förhinder. Ty man kan, om man vill.

Om man nu verkligen kunde vinna beaktande för dessa synpunkter och minska dessa processer fattigvårdssamhällena emellan, är det då någon, som skulle förlora därpå? Den enda part som förlorar därpå är advokaterna, men det finns ju så många andra områden.

som de kunna slå sig på. De kunna t. ex. upprätta deklara-tionsbyråer. Av dessa skulle de säkert få god inkomst, vad jag kan förstå. Vad man däremot vinner på detta är först en betydlig lättnad för fattigvårdsstyrelserna i handhavandet av sin uppgift. Vidare får man i ämbetsverken en icke obetydlig vinst. Man har, hörde jag i remissdebatten, varit bekymrad för att dessa i betänklig grad utökats. Men att så skett är nog inte så underligt, om man tänker på det arbete, som där hopas. Endast för min kommuns vidkommande har, sedan jag kommit hit, måst besvaras 12 handlingar i fattigvårdsärenden, vilka skola gå vidare till Konungens befallningshavande och slutligen, ifall de överklagas, till kammarrätten. Å ena sidan klagas man över detta utökande, men å andra sidan stiftar man lagar, varigenom åstadkommes en ytterligare utökning, emedan de beslut man fattar äro oklara och många gånger icke stå i överensstämmelse med den moraliska rätten.

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.*

(Forts.)

Jag glömde nämna ett sätt, varpå man möjligen skulle kunna hämma dessa processer, att man nämligen ordnade det så, att dessa icke bleve avgiftsfria, såsom de nu äro. Hela processen kan någon gång röra sig om några kronor. Om icke denna avgiftsfrihet vore, kanske de många okynnesprocesserna kunde undslippas. Jag tycker alltså, att det vore synnerligen lämpligt, att det bleve en viss kostnad förenad med sådana processer.

Jag förstår, att jag kommer att få mycket mothugg på vad jag nu yttrat. Jag torde emellertid redan nu kunna bemöta en av mig väntad invändning. Någon kommer, förmodar jag, att säga, att det beträffande kvinnorna och barnen är väl beställt genom de nya barnavårdslagarna. Gent emot detta vill jag svara, att det i våra häradsrätter, till vilka dessa mål hänvisas, synnerligen ofta händer, att en barnafader icke kan bli dömd. Ibland kunna barnavårdsmännen icke ens få en person stämd, ty det händer, att den kvinna det gäller ej har reda på namnet på den som är barnets fader. Då finns det ingen annan institution än fattigvårdsstyrelsen som tager hand om barnet. Jag erkänner gärna och villigt, att genom barnavårdslagarna fattigvårdsstyrelsernas uppgift har blivit betydligt lättare att fylla, men ett mycket stort antal fall hamnar dock slutligen hos fattigvårdsstyrelserna.

Ehuru jag skulle kunna hålla på med det ena exemplet efter det andra, skall jag icke längre trötta herrarna, som väl icke längre vilja höra på mig. Jag skall emellertid, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Härpå anförde:

Herr Paulsen: Herr talman! Jag skall icke med många ord förlänga denna debatt. Jag skall endast göra ett par påpekanden för att rädda min själ, som herr Magnusson i Skövde sade för ett par dagar sedan.

Jag vill då först påpeka och understryka, att bestämmelserna om hemortsrätt äro mycket svävande och ovisa, varför det vore

Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.

(Forts.)

mycket lyckligt, om man kunde finna ett lämpligt sätt att få dem tydligare. När 1918 års fattigvårdslag skrevs, sades det ifrån i motiveringen bland annat, att lagen tillkom för att fattigvårdsprocesserna skulle minskas. Ha herrarna någonsin hört talas om, att fattigvårdsprocesserna minskats, sedan den nya lagen tillkom? Jag har under en hel del år sysslat med dessa ting, både under den gamla lagen och under den nya. Jag försäkrar, att det finns icke ringaste skäl att säga, att dessa processer minskats efter tillkomsten av 1918 års lag.

Ett sätt, varigenom man, enligt vad jag kan se, kunde minska fattigvårdsprocesserna vore, att för alla sådana människor med oklar hemortsrätt, vilka man har givit understöd, man genom en enkel hänvändelse till landstinget kunde få medlen återbetalda. Därigenom försvunne alla dessa processer av sig själva, och man vore ifrån saken och ifrån hela denna tillkrånglade historia om hemortsrätten. Så enkel är den saken.

Jag skall icke säga något ont om utskottet. Det är klart, att det är mycket kloka och förståndiga män i utskottet, jag ville buga mig för dem, om jag nu hade dem alla inför mig. Men jag tycker ändå, att man från utskottets sida gör ganska många och svåra invändningar, så snart någon vill ha fram en fråga. Det är klart, att när en lag skrives, man inte kan ha så precis på känn alla saker, som beröras av lagen, utan det kan vara många ting, som man kan ha satt in i lagen, vilka, när de utföras i det praktiska livet, icke gå utan haka upp sig på den ena eller den andra punkten. Det vore då riktigt, tycker jag, att när människor, som syssla med sådana ting i det praktiska livet, komma upp och be om ändring, ett utskott verkligen går i författning om att tillse om det icke är klokt med en ändring. Det kan hända, att ändringar väl behövas.

Jag har, herr talman, endast velat säga dessa ord i denna sak.

Herr H a g m a n: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling med anledning av motion av herr Jonsson i Risinge och herr Westman i Brobygd, rör ett problem, som är ett av fattigvårdslagstiftningens allra svåraste. Jag har vid studiet av frågan om hemortsrätten kommit till den uppfattningen, att om man beträffande detta spörsmål vill söka en lösning efter idealiska mått, på det sättet att alla parter skola bli tillfredsställda, så måste man beteckna frågan såsom fullkomligt olöslig. Jag styrkes vidare i denna uppfattning därigenom att under de snart 150 år som gått, sedan år 1778 det först utfärdades bestämmelser om hemortsrätt, strid har pågått i vårt land om hur dessa bestämmelser skola läggas. Många olika synpunkter hava framförts, baserade på de olika intressen, som i detta ämne göra sig gällande. Även i främmande länder har alldeles samma problem stått under debatt. Allt detta visar, att man verkligen icke kan genom att bara väcka en motion, som kräver vissa ändringar, få till stånd den fördelaktiga lösning, som man önskar.

Jag har gått tillbaka till fattigvårdslagstiftningskommitténs

betänkande för att se efter, vad där säges om denna sak. Där har ju frågan om hemortsrätten varit föremål för ingående behandling. Där framhålles, att sedan fattigvården blivit en kommunal angelägenhet och sedan det föreskrivits, att det är de kommunala enheterna, som skola taga hand om fattiga och hjälplösa, strid uppstått om hur hemortsrättsbestämmelserna skulle formuleras. Det är ju nämligen så och har varit det all tid, att man från kommunernas sida strävar efter att bli fri från alla element, som kunna i någon mån anses innebära risker i form av understödsbehov samtidigt som man söker förhindra att kommunen tillföres nya sådana element. I det brev som utsändes av Kungl. Maj:t till landshövdingarna den 15 juni 1773, fastslogs, att varje kommun skulle taga hand om de fattiga, som den hade, vilket ju ledde till att nya motioner väcktes i riksdagen. Genom en ny kungl. kungörelse, av den 15 december 1778, tillerkändes kommunerna rätt att på sockenstämma besluta om, vilka som fingo inflytta i kommunen eller icke. Man införde således ett faktiskt passväng mellan kommunerna i vårt land, och detta ledde därhän, att kommunerna beslöto, att den och den familjen ej fick inflytta, den och den fick inflytta etc. I praktiken kom det att utveckla sig på det sättet, att en hel del familjer inflyttade på vad man kallade olagligt sätt, d. v. s. utan tillstånd från vederbörande kommunala myndighet, och det finns fall och exempel som visa, att man kunde inflytta på detta olagliga sätt, stanna kvar i kommunen under hela sin krafts dagar och där utföra arbete, men att, när man en gång blev sjuk och orkeslös och det allmänna i en eller annan form måste träda till, man skickades till den kommun, varifrån man ursprungligen kommit, på grund av att man på ett olagligt sätt inflyttat till den kommun, där man nedlagt sin bästa arbetskraft.

Om man ser på behandlingen av frågan om hemortsrätten ur fattigvårdssynpunkt här i riksdagen, finner man att den varit uppe med korta tidsintervaller under det sista århundradet. Det har tillsatts kommittéer 1810, 1835 och 1870. Tillsättandet av dessa kommittéer har motiverats uteslutande av bestämmelserna om hemortsrätten. Dessa ansågos böra ändras på ett ur kommunernas synpunkt och intressen mera tillfredsställande sätt. Genom förordningen av den 25 maj 1847 upphävdes kommunernas rätt att på sockenstämma besluta om att vägra inflyttning. Detta upphävande föranledde att här i riksdagen gång på gång efter år 1847 väcktes motioner, vari påyrkades, att rätten för sockenstämma att besluta om, vilka som skulle ha rätt att inflytta eller icke, skulle återinföras.

Under tiden 1871—1918 gällde den bestämmelsen, att vederbörande hade hemortsrätt i den kommun där han antingen var eller bort vara mantalsskriven. Från denna generella bestämmelse gavs det emellertid undantag, nämligen att om fattigvården behövde anlitas, innan ett år förflutit efter mantalsskrivningen, hemortsrätten skulle anses vara kvar i den kommun, varifrån vederbörande kommit. I denna bestämmelse gjordes sedermera en ändring 1894, då tiden ett år efter mantalsskrivningen ändrades till ett kalenderår.

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårdssynpunkt.*

(Forts.)

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.*

(Forts.)

Dessa bestämmelser gällde sedan ända till 1918, då vi fingo den nya och, som vi väl alla trodde, moderna lagstiftning på området, som fortfarande gäller.

När man tager i betraktande vilka principer, man under alla dessa år av strider på detta område har följt vid försöken att åstadkomma en riktig hemortsrättsbestämmelse, finner man, att det är i huvudsak tvenne linjer, på vilka intressena röra sig. Somliga vilja göra gällande, att den faktiska mantalsskrivningsorten skall vara det, som konstituerar hemortsrätten, under det att riksdagen 1905 i sin skrivelse till Kungl. Maj:t framhöll, ehuru väl i vaga former, att man i stället borde tillämpa den s. k. samhörighetsprincipen. Det är nu denna samhörighetsprincip, som ej kom till något uttryck i den fattigvårdslagstiftning vi nu ha, i varje fall icke i den omfattning som motionärerna här önska, och vilken motionärerna här yrka på ett bättre tillgodoseende av.

Kommittén säger emellertid i sina motiv, att den varit inne på denna linje att utforma bestämmelser, där hemortsrätten skulle grundas på samhörighetsprincipen. Man har genomdiskuterat detta spörsmål så pass ingående, att man gjort upp ett utkast till en lagstiftning, som byggde just på samhörighetsprincipen beträffande hemortsrättsspörsmålet. Men det visade sig bli så invecklat, att kommittén övergav denna linje och övergick till det förslag, som riksdagen sedermera godkände och som i sig innebär, som här förut har betonats, att det är den faktiska mantalsskrivningsorten, som giver hemortsrätten. Man måste nämligen, om man skall fastslå samhörighetsprincipen som det grundläggande, räkna upp en hel massa formella omständigheter, som kunna konstituera sambandet med kommunen, och det visade sig vara så svårt, att kommittén förutsätter, att det mindre antal processer och tvister, som var ett av de i riksdagens skrivelse 1905 uttalade önskemålen, skulle i varje fall icke uppnås, om man gick på denna linje om samhörighet.

De bestämmelser, som förefinnas i nu gällande fattigvårdslagstiftning om hemortsrätt, ha den fördelen, att de äro enkla och klara. Det är alldeles uppenbart, att de medföra tvistigheter, framför allt ur olika intressesynpunkter. Problemet är oerhört svårt och kan enligt min uppfattning icke lösas på tillfredsställande sätt, så länge kommunerna, antingen en kommun eller flere kommuner i form av ett fattigvårdssamhälle, äro bärare av fattigvårdsskyldigheten. Men skall en mera tillfredsställande ordning komma till stånd på detta område, så får man nog gå de vägar, som även utskottet i sitt utlåtande angiver, nämligen att pensionsförsäkringen kommer att utvecklas dithän, att speciellt de äldre få sitt uppehälle och försörjning genom sin statspension, oberoende av var de ha sin faktiska hemortsrätt. Det skulle då närmast återstå de, som motionären särskilt i dag talat om, nämligen kvinnor med barn etc., som skulle kunna föranleda dessa tvistigheter och svårigheter vid fastsläendet av var den faktiska hemortsrätten är belägen. Men då får man nog, om man helt och hållet skall kunna upphäva svårigheterna, tänka på att staten får i större utsträckning än nu är fallet träda in för att hjälpa

kommunerna på detta område. Och jag tror, man kan väl säga — utan att ha någon så stor praktisk erfarenhet om dessa förhållanden, vilket ju motionären här i dag upplyste, att han hade — att man har åtminstone kommit fram till mera klara och enkla bestämmelser än tidigare. Att spørsmålet är oerhört svårt visar sig av att man har i snart ett par århundraden slagits just om, huru dessa bestämmelser skulle vara utformade. Det har ju varit rent av skandalösa förhållanden på detta område tidigare, när kommunerna försökte att med alla till buds stående medel skjuta ifrån sig de fattiga och hjälplösa, som sökte skydd och hjälp. Det hade naturligtvis varit bättre, om denna strävan och ävlan från kommunernas sida gått ut på att hjälpa i stället för att komma ifrån denna hjälpskyldighet. Det är just denna strävan att komma ifrån skyldigheten att hjälpa, som medfört alla dessa invecklade och mångåriga processer.

*Ang. förvärv
av hemortsrätt
i fattigvårds-
hänseende.*

(Forts.)

På grund av vad jag nu i korthet anfört, särskilt med hänsyn till problemets behandling under tidigare år, då det icke varit möjligt att finna tillfredsställande former, tror jag, att man kan säga, att det nu ej heller är möjligt att finna nya dylika, och i varje fall torde lösningen ej bli bättre med de linjer och önskemål, motionären här i dag uttalat.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att med dessa ord hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Jonsson i Risinge, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 151 ja mot 33 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner angående uppskov med skyldigheten för landsting att anordna skyddshem föredrogs nu; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt arrendatorer m. fl. i Norrland och Dalarna av utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov.

I anslutning till vad herr *Vennerström* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till jordbruksutskottets behandling hänvisad motion, nr 213, hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov skulle, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer, torpare och deras vederlikar i Norrland och Dalarna samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Elisson*, *Barthelson*, *Sederholm*, *Gunnar Andersson*, *Olsson* i Broberg, *Andersson* i Grimbo och *Poppius*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Olsson* i Broberg: Herr talman! Då jag i denna fråga befinner mig bland reservanterna, skall jag be att få yttra några få ord.

Motionen, som ligger bakom detta utlåtande, är så att säga en gammal bekant här i kammaren. Det är icke mindre än fjärde gången denna motion föreligger. Den har vid de tre föregående riksdagar, då den förelegat, blivit avslagen av första kammaren och bifallen av denna kammare. Efter reservanternas antal att döma ser det dock ut, som om man i år inom utskottet hade fått mera insikt om denna motions onödighet och oberättigande, än man tidigare haft. I fjol t. ex. var reservanternas antal endast två, och i år är det sju.

Emellertid avser motionen, som herrarna finna, att genom en skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville utreda, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov må, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer, torpare och deras vederlikar i Norrland och Dalarna samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda. När man hör detta yrkande, så skulle man ju vara frestad att tro, att det nästan icke förekommer någon legal rätt för dessa arrendatorer och torpare och deras vederlikar i de nordligare länen att kunna få utöva jakt och fiske. Det är nu i alla fall så, att denna rätt följer i allmänhet med arrendeavtalet, såvida icke inskränkningar i arrendekontraktet mellan jordägaren och vederbörande arrendator göras. Man kan därför säga, att denna motion går längre, än vad man egentligen bör gå, såvida man icke vill negligera avtalsfriheten mellan jordägare och arrendator vid utarrendering av

större eller mindre delar av en egendom och såvida man också icke vill så gott som rasera all jakt- och fiskevård. Ty som sagt finnes det ingen annan inskränkning här än den, som göres genom avtal. Är det så, att man utarrenderar en lägenhet eller ett hemman till en arrendator, så följer därmed rätt till jakt och fiske, såvida icke i avtalet annorlunda bestämmes, d. v. s. genom överenskommelse mellan jordägaren och arrendatorn. Man skulle således här göra ett ingrepp också i en ägares till en egendom rätt att förfoga över de förmåner, som kunna tillhöra denna egendom, därigenom att han icke skulle få, om herr Vennerströms önskan går i fullbordan, genom inskränkning i avtalet hindra, att en arrendator utövar jakt och fiske, även om han skulle anse det vara från jakt- och fiskevårdssynpunkt skadligt. Beträffande fisket är det ju i alla fall enligt gällande bestämmelser — vilka äro desamma som för jakt — så, att det följer arrendeavtalet, såvida icke jordägaren genom särskilda åtgärder träffar anstalter om att förbättra fisket och fiskevården. Det skulle väl också vara ganska egendomligt, om man skulle vilja vara med om en sådan utveckling, att om en ägare av ett fiskevatten vidtager särskilda åtgärder för att förbättra fisket i detta, så skulle i alla fall, om denne ägare utarrenderar sitt hemman eller någon del därav, dessa åtgärder icke längre vara skyddade.

Motionen passerar emellertid som sagt riksdagen för fjärde gången. Första året motionen var framme, 1918, föreslog motionären direkt lagändring i detta syfte. Han föreslog då, att det skulle bestämmas, att arrendator icke skulle kunna förbjudas att utöva jakt och fiske. Men han gick ännu längre, och det är väl det mål, herr Vennerström till slut önskar komma till. Det heter där, att om en arrendator eller torpare arrenderar ett visst område, skulle han ha rätt att på hela den egendom, till vilken detta område hör, utöva jakt och fiske. 1918 behandlade lagutskottet denna motion. Utskottet avstyrkte motionen i huvudsak på det skälet, att jakt- och fiskevården borde skyddas. Det var emellertid reservanter i lagutskottet då, som såtillvida yrkade bifall till motionen, att de med anledning därav föreslogo en skrivelse till Kungl. Maj:t, och detta skrivelseförslag var formulerat alldeles lika den kläm, vi nu återfinna här i utskottsutlåtandet. Motionären har också begagnat sig av denna formulering 1919, 1920 och i år, då han väl ansett det skulle vara det sätt, på vilket han skulle kunna komma emot det mål han önskade ernå. Det har som sagt varit jakt- och fiskevårdssynpunkten, som har varit i huvudsak bestämmande för avstyrkande av motionen såväl från 1918 års lagutskotts sida som också från de reservanternas sida, som funnits i jordbruksutskottet, vilket varje år tillstyrkt motionen.

Men i år har tillkommit ett skäl, som icke tidigare åtminstone så starkt har trätt fram i de avstyrkande reservationerna. Och det är det, att det är icke så alldeles säkert, att man åstadkommer någon förbättring i arrendatorers, torparens och deras vederlikars ekonomiska ställning genom att släppa jakten lös för dem där uppe i dessa nordliga län. Ty, som vi veta, är det så, att jakt och fiske ha en viss stimulerande verkan. Det är någonting ideellt med det, så att säga.

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.
(Forts.)*

Och den som springer i skogen med bössan på axeln är oftast en dålig jordbrukare. Alltså kommer oftast den jord, som sådana personer inneha, och dess skötsel att bli lidande på det intresse och det nit för jakt och fiske, som en mindre jordbrukare har eller stimuleras att få. Reservanternas vilja således icke på något sätt motarbetas dessa arrendatorers och torparens väl och bästa, utan man tror snarare, att det bäst främjas därigenom att deras rätt till jakt och fiske är något begränsad.

För övrigt har det från representanter från Norrland bestämt betonats, att skulle jakten och fisket släppas lös, som följderna skulle bli, om denna skrivelse till Kungl. Maj:t med ty eventuellt följande lagstiftning i åsyftad riktning kommer till stånd, så skulle villebrådet komma att utrotas där uppe i Norrland. Det är redan på mycket betänkligt tillbakagång. Och man anser ju också fullt riktigt, att då staten vidtager vissa åtgärder för att skydda jakt och fiske, så skulle det vara ganska märkvärdigt, om man skulle släppa löst på sådant sätt, som herr Vennerström här tänkt sig. Och det är så mycket mindre skäl att göra det, som dessa arrendatorer och torpare på enskild och kronans mark ha denna rätt genom det upprättade arrendeavtalet, såvida icke inskränkningar vid avtalets upprättande göras. Det må väl vara fullt tillbörligt och riktigt, att om en jordägare utarrenderar en större eller mindre del av sin egendom, han också får bestämma över, i vilken mån egendomens fördelar i ett eller annat avseende skola få utnyttjas utöver brukandet av själva den jord, som utarrenderas. Det är naturligtvis ett ganska betänkligt ingrepp i den allmänna äganderättsprincipen, om man skulle få en sådan lagstiftning som att med endast upprättande av arrendeavtal skulle följa oinskränkt rätt till jakt och fiske på egendomen och att jordägaren själv icke där skulle ha något som helst att säga till om.

Ja, som sagt, dessa äro egentligen de skäl, som reservanternas framhållit och som för mig varit bestämmande inom utskottet, och jag skall därför, herr talman, icke uppehålla kammaren längre utan be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtet fogade reservationen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Såsom den föregående talaren mycket riktigt anmärkte, är detta ärende en gammal bekant, åtminstone för dem som suttit i kammaren några år. De tre sista åren har detta ärende förelegat här till behandling, och frågan är, såvitt jag kan finna, uttömd. Det kan näppeligen anföras några nya synpunkter eller moment som kommit till, vare sig det gäller att bevisa det ena eller det andra. Vid föregående tillfällen har denna kammare ställt sig på den ståndpunkten, att en utredning borde verkställas, om och huruvida en god jaktvård låter förena sig med utsträckt rätt för torpare och arrendatorer till jakt och fiske. Jag för min del tror, att denna kammare skall vidbliva den förut intagna ståndpunkten. I alla händelser hoppas jag det.

Jag hade näppeligen tänkt att begära ordet i denna fråga, då som sagt ärendet är uttömt, om icke reservanternas gjort vissa utta-

landen, som jag icke kan låta gå förbi alldeles oanmärkta. För min del vill jag säga, att om jag över huvud taget varit tveksam om, på vilken sida jag skulle ställa mig, på utskottsmajoritetens eller reservanternas, så har denna tveksamhet blivit hävd, när jag läst reservanternas motivering för deras avslagsyrkande. Jag fäste mig mindre vid den, som jag tycker, något anspråksfulla självkaraktistiken hos reservanterna. De säga, att de i denna fråga företråda de större eller vidare synpunkterna. Om denna sak blir ju kammaren i tillfälle att döma. Jag har fäst mig mera vid vissa andra uttalanden, vilka som sagt icke kunna få passera oanmärkta.

På sid. 7 i fjärde stycket, där reservanterna polemiserat mot vad man här ställer i utsikt, hava de framhållit, att bland andra olyckor som komma att inträffa blir det den, att dessa torpare komma att försumma det jordbruk de ha att sköta och sålunda mera förlora än vinna härpå, vadan från samhällelig synpunkt intet skäl numera synes förefinnas att medelst särskild lagstiftning söka uppmuntra ett försummande av modernäringen från vissa i detta sysselsatta medborgarekategoriers sida. Detta underströks, som herrarna hörde, av den föregående talaren. Jag skulle då vilja göra reservanternas en fråga: varför adressera reservanternas sina moraliska predikningar just till dessa grupper, torpare, arrendatorer och deras vederlikar? Varför adressera de icke lika gärna sina moraliska föreläsningar till dem som nu ha jakträtten däruppe, bolagsdisponenter och -tjänstemän, jordägare, stockholmare, eller vilka de över huvud taget äro, som nu ha jakträtt däruppe. Reservanterna kunna väl icke ha velat insinuerat, att dessa som nu inneha jakträtten egentligen ingenting ha att försumma. Men jag förmodar, att de också ha någon sysselsättning och att det kunde vara lika berättigat att rikta sin moraliska indignation emot dem.

Vidare säga reservanterna, att om jakträtten kommer att utsträckas till dessa torpare och arrendatorer, så kommer detta att föga harmoniera med de humanare strävanden till naturens och ej minst djurlivets skyddande, som statsmakterna givit sitt stöd genom en rad åtgärder till s. k. naturskydd. Jag vill göra reservanternas en fråga igen: varför skola just dessa kategorier av människor, som i alla fall ha det dåligt ställt, såsom man säger, betala fiolerna för en god jaktvård. Den enklare och rationellare vägen är, att man utsträcker fridlysningstiden eller rent av utfärdar ett jaktförbud, om man anser, att man går för illa åt villebrådet däruppe. Jag kan för min del icke finna, att det framkommit några nya skäl, som på något sätt för mig kunna vara avgörande att intaga en annan ståndpunkt, än jag tidigare intagit i denna fråga.

Till sist komma reservanternas fram med ett skäl, som jag tycker är mer än lovligt konstruerat. Reservanternas säga nämligen, att den utredning som man vill igångsätta kommer att draga avsevärda belopp, och så håller man en liten litania över kommitté- och utredningsväsendet. Jag får ändå lov att säga, att nog är det att blåsa upp denna fråga till proportioner, som den icke har. Här är det helt enkelt fråga om att bereda dessa människor, som föra ett sträv-

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.
(Forts.)*

samt liv uppe i obygderna, möjligheter för en smula omväxling i ena och andra avseendet. Om jag jämför dessa torpare, arrendatorer och deras vederlikar, som mycket väl skulle behöva en liten smula omväxling däruppe ett litet tillskott av livsmedel vid jakt och fiske, om jag jämför dessa grupper, säger jag, med dem som för sitt nöjes skull, såsom sport bedriva jakten däruppe, då tvekar jag icke ett ögonblick om vilka jag anser böra ha företräde.

Jag skall icke trötta kammaren längre. Det kan näppeligen anföras nya skäl utöver dem som tidigare anförts, och jag hoppas, att denna kammare vidhåller sin förut intagna ståndpunkt i denna fråga, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brännström: Herr talman! Endast ett par ord! Denna fråga har ju varit uppe här i kammaren förut, och då den nu återkommit, kunde man få den föreställningen, att det är en mycket stor fråga för Norrland och Dalarna, eller de områden, där motionärerna med sin motion avse, att det skall bli ändring ifråga om jakträtt för arrendatorer och torpare. Jag har därför, herr talman, begärt ordet för att tillkännagiva min uppfattning, som jag stöder på min kännedom om rätt så stora delar av Norrland. Min uppfattning är den, att denna fråga är av mycket liten betydelse för Norrland.

Beträffande först och främst fisket, så kan man ju säga, som det också förut har sagts, att praktiskt taget finnes det redan nu helt obetydliga inskränkningar i rätten till fiske. Det är ju endast, där några särskilda åtgärder för fisket äro vidtagna, som inskränkningar gälla. Annars kan i Norrland, där fiskevattnet i stort sett är oskiftat, några inskränkningar i ortsbefolkningens rätt till fiske knappast kunna sägas föreligga. Rätten till husbehovsfiske är således redan nu praktiskt taget så gott som fri. Jag anser alltså, att det, för att begagna ett uttryck som förut fällt, är bra som det är i detta avseende.

Vad åter rätten till jakt för husbehov beträffar, så tror jag, att den har synnerligen liten betydelse, för att icke säga ingen betydelse för Norrland. Jag har den bestämda uppfattningen, efter den kännedom jag har om förhållandena, att villebrådsstammen i Norrland är i starkt avtagande. Fastän jag icke lägger tyngdpunkten enbart på jaktvärden, vill jag ändå tillmäta den någon betydelse inför det faktum, att redan under nu varande förhållanden villebrådsstammen är i avtagande, och det skulle, ifall man nu släpper jakträtten fri för arrendatorer och torpare, bliva ännu sämre beställt med villebrådsstammen. Det är kanske djärvt att säga, att meningen är att släppa jakten lös, ty motionärerna och utskottet hava endast yrkat på utredning, och det kan ju förefalla rätt så oskyldigt. Men då det många gånger förut hänt, att en utredning kommit i rätt så oskyldig form, så är det av vikt, icke minst för dem som anse, att tillsättandet av kommittéer och anordnande av utredningar har tagit en alltför stor omfattning här i landet, att se till, att man, när det gäller en fråga av relativt liten betydelse, avvisar sådana utred-

ningskrav. När denna fråga årligen återkommit från det håll, därifrån den kommit, så kan jag icke frigöra mig från den misstanken, att det är ett sätt att försöka räcka ett litet finger åt ett beskärande av äganderätten till jorden. I varje fall måste det innebära ett kringskärande av den fria avtalsrätten. Man har åtminstone i vissa kretsar velat göra gällande, att man i ett mycket viktigt lagförslag, nämligen det om arbetstidens begränsning, beskurit avtalsrätten alltför starkt. Och varför skulle man då i en annan fråga gå in för beskärande av avtalsrätten. För min del kan jag icke se, att det finnes någon annan framkomlig väg att lösa denna fråga på än genom att antingen beskära den fria avtalsrätten mellan jordägare och arrendatorer, eller beskära äganderätten.

Då denna fråga som sagt är av mycket liten betydelse för Norrland, vill jag icke vara med om en utredning angående denna sak. Jag anser den vara tämligen onödig och överflödigt. Jag har också den bestämda uppfattningen, att jakten är någonting, som icke är förenligt med ett gott jordbruks skötsel. Jag har på mina premieeringsresor i Västerbottens län funnit, att en jordbrukare, som vill lägga manken till och framgångsrikt driva sitt jordbruk, icke är någon styv jägare, eller plägar sysselsätta sig med jakt. Däremot har jag vid åtskilliga besiktningar, där det gällt vanhävd av jord, varit i tillfälle att konstatera, att det ofta hänt, att innehavaren av sådana jordbruk haft ett gevär hängande på väggen och att han sysselsatt sig mycket med jakt.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag har endast velat tillkännagiva, att jag anser frågan vara av mycket liten vikt från norrländska synpunkter, och då jag icke i onödan vill vara med om att åstadkomma utredningar och tillsättandet av kommittéer o. s. v., så ber jag, herr talman, att få förena mig med dem som yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Från den föregående talarens sida anfördes, att denna fråga var av synnerligen litet intresse och värde ur Norrlands synpunkt. Jag är viss om att herr Brännström tillhör en sådan kategori av Sveriges medborgare, att för honom är denna fråga synnerligen liten. Men det finnes ett stort antal svenska medborgare även i de trakter, som ligga herr Brännström synnerligen nära, för vilka denna fråga i varje fall är av stort värde. Jag har i min hand ett brev från en torpare i övre Norrland, jag tror till och med från herr Brännströms egen valkrets, och han säger om sig själv, att han mer än en gång varit så pass utan mat, att en hare eller en fågel skulle hava varit ett välkommet bidrag till matförrådet. Sedan säger han i slutet på brevet, att han är förvissad om att många tusen arrendatorer och torpare i hans hemtrakt uttalat sitt hopp om att denna motien måtte vinna bifall. Jag tror således, att om man hör rösterna ute från djupen, kan det hända, att intresset där finnes vara något större än från herr Brännströms sida i detta fall.

Man har såsom skäl för avslag anført huvudsakligen jaktvårds-

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 16

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbeh. o. v.
(Forts.)*

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

synpunkter, och jag vill för min del visst icke underskatta utan snarare helt instämma i dessa synpunkter. Men det förefaller mig, som om många av herrarna, och detta gäller särskilt reservanterna, skulle rent av ha för sig, att människan är till för djurens skull. Det förefaller mig dock, som om kanske djuren däruppe, om man ser saken ur matnyttig synpunkt, äro till för människornas skull. Med all respekt för de biologiska synpunkterna, tror jag ändå, att människovärden äro något mera betydelsefullt. Det är onekligen illa ställt med jaktvärden däruppe. Reservanterna säga, att villebrådet av matnyttigt slag försvinner mer och mer, och att man går fram mot en sådan situation, att det där finnes nästan ingenting att jaga. Det är tyvärr icke så litet sant; så är det verkligen. Men är det på det sättet, så vill jag ställa den frågan till eder, som anse, att bolagen ha rätt att i arrendekontrakten stadga, att arrendatorerna icke få jaga: kunna ni verkligen säga, att denna bestämmelse är av något värde, då det gäller att värna den norrländska jaktvärden? Det är uppenbart, att just under sådana tider, då en tredjedel av Norrlands område gått till bolagen och all sådan jakt tillförsäkrats bolagsmännen och deras goda vänner, kan man uppvisa, att jaktvärden sjunkit oerhördt, och då är det ju nonsens att tala om att dessa bestämmelser äro av det ringaste värde, då det gäller verklig jaktvård i Norrland.

Var ligger orsaken till detta underbara förhållande? Jo, helt enkelt däri, att befolkningen i bygderna icke har ett spår av respekt för gällande jaktvårdsbestämmelser och gällande jaktlag. De äro i det fallet fullkomligt som vildar, som leva utan någon som helst rätt. Saken är den, att de ha ingen respekt för jaktlagen, och man kan säga, att hela Norrland är fullt av tjuvjägare. Varest i Norrland två eller tre äro församlade, kan man säga, att där finnas lika många tjuvjägare. Jag tror till och med, att om herr Olsson i Broberg i stället för att vara hemmansägare nere i södra Sverige hade varit en liten bolagstorpäre många mil uppe i skogen på ett sådant hemman, som icke bar honom själv ifråga om jordbruket, så skulle även herr Olsson i Broberg liksom övriga reservanter vara tjuvjägare.

Skall man verkligen få respekt för jaktlagen, få en verklig jaktvård och få villebrådsstammen verkligt skyddad, måste man bygga detta enbart på en enda omständighet, och det är en omändring av folkets rättsmedvetande. Jag vill för min del bestämt hävda, att man får aldrig i levande livet detta allmänna folkmedvetande om villebrådets skyddande och om respekt för lagen, om man säger, att jakten skall förbehållas besittarna, bolagsmännen, men förbjudas för den stora massan av Norrlands fattiga folk. Man får i detta fall ett verkligt allmänt rättsmedvetande först då, när man gör det villebråd, som finnes, till allas egendom, så att alla få rätt och plikt att vårda detsamma. Först då men aldrig förr när man fram till verklig respekt för jaktlagen och till det allmänna rättsmedvetande, på vilket en bättre jaktvård kan byggas än den, som nu finnes. Ledsamt nog är denna synnerligen dålig. Det är ur dessa synpunkter, som jag för min del alltjämt vidhåller denna motions

berättigande, och jag anser, att vill man vårda jakten, förbjud då jakt under fem eller tio år för alla jägare, men släpper man lös jakten för en del och förbjuder andra att jaga, får man samma dåliga tillstånd som nu.

Sedan har man talat om den fria avtalsrätten. Men jag tror, att herr Brännström, ehuru han icke är bosatt i en speciell bolagsbygd, ändå mycket väl har reda på att man, när det gäller bolag, redan förut icke så litet beskurit den fria avtalsrätten. När vi gått in på att skapa en särskild arrendelag för Norrland, ligger däri en rätt och en plikt att göra lagen sådan, att den tillförsäkrar, så långt det är möjligt, den fattiga befolkningen en bättre tillvaro.

Så har man varit inne på den frågan, att ett bifall till motionen skulle innebära, att man lockar en massa människor från modernärningen till jakten. Jag tror icke alls, att det är någon fara, men det finnes en hel mängd torpare och smärre arrendatorer, som befinna sig i obygderna och ha ett sådant jordbruk, som icke kan bära dem med bästa vilja i världen. Skall man icke medgiva dem — och det är ju sådana det här gäller — rätt att förvärva en fyllnad i matförrådet genom tillfälle till jakt? Sedan vill jag säga herrarna, att det är något annat, som här är till skada för den verkliga modernärningen i Norrland och som bidrager till att denna står synnerligen lågt på många ställen. Det är icke den omständigheten, att befolkningen jagar, utan att den för sin utkomst är hänvisad till skogsarbete, timmeravverkning och flottning, så att Norrlands jordbruk endast till hälften vilar på själva jordbruket och till den andra hälften vilar på inkomster från såväl timmerskogar som flottleder. Där ligger faran för jordbruket, men jag tror icke, att om man släpper lös jakten litet mera, det innebär någon fara för den verkliga modernärningen.

Jag yrkar ur dessa synpunkter bifall till motionen ifråga.

Herr Lindman: Den siste talaren framhöll, att det verkliga är mycket illa ställt i Norrland med tillgången på vad han kallade matnyttigt vilt; detta försvinner mer och mer, och befolkningen har icke någon respekt för jaktlagen. Har man icke rätt att jaga, jagar man i alla fall. De som jaga och fiska på detta sätt kallas tjuvjägare och tjuvfiskare. Därför kom han till den mycket enkla konklusionen, att då skall naturligtvis lagen ändras, så att torpare och arrendatorer få rätt att jaga och fiska. Då skulle de få så stor respekt för lagen, att de låta bli att utöda villebrådet.

Jag har en alldeles bestämd motsatt uppfattning, nämligen att man bör försöka hos befolkningen inpränta respekt för lagen och förmå densamma att själv inse, att när lagen icke tillåter en sak, bör den icke heller utövas på det sätt som nu sker. När man talar om tillgången på vilt och om villebrådets utödande, är det fullkomligt oriktigt att göra gällande, att villebrådet utödas i trots av att jakträtten icke utsträckts så mycket man önskar. Om herr Vännerström tänker sig, att man släpper lös dessa skogsarrendatorer, och jag vill tillägga skogsarbetare, som också äro arrendatorer och

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.
(Forts.)*

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

som finnas där i stor utsträckning, vart tager det då vägen? Tror verkligen herr Vennerström, att om det på ett område finnes exempelvis 20 eller 30 personer, som ha rätt att jaga, eller om det finnes 20 å 30 personer, som ha tillstånd att fiska i en sjö, dessa komma att söka skydda villebrådet eller fisket? Det är fullkomligt miss- tag, ty det går till på det sättet, att var och en försöker hugga för sig så mycket som möjligt. Det blir rovfiske och rovjakt i allra största utsträckning. Den enklaste erfarenheten säger, att det går till på det sättet, och därför har man också försökt att få lagar om fiske och jakt, men där det är gemensamt, går det till så, att var och en försöker taga för sig det mesta möj- liga. Vill man över huvud taget åstadkomma jaktvård och fiskvård, som man dess bättre på en del håll sökt arbeta fram, då kan man naturligtvis icke gå den väg, som herr Vennerström angiver, ty den leder åt alldeles oriktigt håll.

Så sade herr Nilsson i Tånga: varför skall man nu kasta sig över dessa fattiga arrendatorer och torpare och vara någon slags förmyndare för dem och säga, att de icke skola springa med bössan i skogen utan arbeta på jordbruket? Jo, av det enkla skälet, att frågan gäller dem; motionären har väckt en motion om, att dessa arrendatorer och torpare skola få utsträckt jakträtt, och därför talar man om det, som motionen innehåller och utskottsbetänkandet handlar om. Hur mycket än herr Vennerström och även herr Nil- son i Tånga framställer det såsom någonting så utomordentligt önskvärt och behjärtansvärt, att en torpare till exempel skall få skjuta en hare eller få tillstånd att fiska, vågar jag påstå detsamma, som jag påstått vid tvenne tillfällen förut under debatterna rörande denna sak, att det är dock faktiskt så, att man motverkar deras eget intresse, ty den som är jaktbiten och har bössa med sig och springer i skogen, kan hålla på hela dagen för att kanske på kvällen komma hem tomhänt eller i allt fall med något, som är av obetydligt värde, under det att om han arbetat den dagen på sitt jordbruk, hade han, såsom professor Gunnar Andersson sade i första kammaren i fjol, skapat mycket mera matnyttigt för sig själv.

Herr Vennerström sade vidare nyss, att detta gäller ju icke jordbrukare utan skogsarbetare och sådana. Tror icke herr Venner- ström, att exempelvis en skogsarbetare förtjänar mycket mera under utförandet av sitt arbete med den avlöning, han därför erhåller, än om han går med bössan i skogen för att söka skjuta en hare. I 99 fall av 100 har han mer ekonomisk nytta av att låta bli att jaga. Det är därför, som man med verklig övertygelse kan tala om att detta verkligen icke är något behjärtansvärt i den meningen, att dessa människor verkligen ha någon så ofantlig stor nytta härav.

För övrigt, skall jag, herr talman, icke syssla så mycket här- med. Synpunkterna hava framhållits såväl vid tidigare tillfällen som även nu, men jag vill erinra kammarens ledamöter om ett ytt- rande, som i fjol fölldes i första kammaren av professor Gunnar Andersson, som vi alla veta är en man med ett ofantligt stort intresse för dessa saker och särskilt för bevarande av vår fauna.

Han yttrade, att över hela världen, där man försökt giva jakt-rätten fri för ett stort antal av befolkningen, har det visat sig, att, så snart detta skett, går faunan sin undergång till mötes. Det har han fullkomligt rätt uti, och faunan kommer på detta sätt ovillkorligen att gå sin undergång till mötes. Den har redan delvis gjort det, men förhållandena komma efter detta att bliva ännu mycket sämre.

*Ang.
beredande af
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehör.*

(Forts.)

Jag vill vidare lägga kammarens ledamöter på hjärtat att, även om man nu säger, att det är så oskyldigt, och man skriver endast till Kungl. Maj:t, få vi ändå känna med oss att, om vi skriva till Kungl. Maj:t om något, medför detta i varje fall alltid någon förpliktelse att även vara med om vad Kungl. Maj:t sedan kommer med. Vi hade ju ett exempel därpå härom dagen, då man visserligen icke förfor på det sättet, men det är ju i alla fall icke så lämpligt att göra, som man då gjorde.

Till sist kan jag icke underlåta att gent emot herr Nilsson i Tånga säga, att jag icke kan förstå hans yttrande på annat sätt än att han menade, att jakten skulle släppas fri även på områden, som icke äro utarrenderade. Vare sig det gäller utarrenderad mark eller, som motionären för två år sedan ville, det gäller sådan mark, som ligger samfälld med den utarrenderade marken, lära vi väl icke komma ifrån att det innebär en lagbestämmelse, som griper in på den rätt, som markägaren har, att själv ha något att säga till om ifråga om disponerandet och förfogandet av sin mark.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Jag har icke känt mig övertygad av den motivering, som anförts för utskottets hemställan, och jag har icke heller i detalj kunnat ansluta mig till den argumentering, som förebragts för reservationen. Allra minst förstår jag mig på det resonemang, som här förts av herr Vennerström, nämligen att, därför att torpare och deras vederlikar icke alls bry sig om jaktstadgan, skall man ge dem utsträckt jakt- och fiskerätt. Jag har emellertid icke begärt ordet för att förlänga debatten med någon detaljpolemik.

Motionären och utskottet hava sträckt sin omtanke för en utvidgad jakt- och fiskerätt även till den landsända, som jag har äran representera. Då denna välvilja, såvitt jag vet, visats oss vår bön förutan, har jag känt mig föranlåten att säga några ord. Jag skall då öppet bekänna, att jag icke har några särskilda sympatier för de stora jaktexpeditioner, som av bolags- och stadsherrar anställas i våra skogar med bilar, hundhopar och sprit. Jag kan också försäkra herr Vennerström, att jag icke ett ögonblick skulle tveka i valet, om det för mig endast gällde att avgöra, huruvida jakt och fiske skulle få utövas av den fattige, som kunde behöva villebrådet och fisken som tillskott till sitt livsuppehälle, eller av den rike, som jagar för sitt eget nöjes skull. Naturligtvis skulle jag i sådant fall ställa mig på den fattiges sida. Men jag kan icke se saken så enkelt.

Det är framför allt två synpunkter, som jag ansett mig böra

Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
usbehov.
(Forts.)

begagna tillfället att med all kraft stryka under. Det är *jakt- och fiskevårds- och naturskyddssynpunkterna*. I övre Dalarna är förhållandet det, att vårt villebråd börjar bli till den grad sällsynt, att en torpare knappast kan ta sig något mera oekonomiskt för än att gå ut på jakt. Efter det omfattande tjuvskytte, som de senaste åren bedrivits, håller vårt ståtligaste högdjur, älgen, på att aldeles försvinna. Den natt, då andjakten blir lovlig, har blivit en sannskyldig Bartolomeinatt. Under det vettlösa massmord, som då förövas, blev i somras enbart i Dalarna även flera jägare skadskjutna, och en fick släppa till livet. Och fisket? Ja, det lilla, som flottningen lämnat kvar i våra sjöar och floder, håller på att fullständigt förstöras genom det rovfiske med ryssjor, som bedrivs under lek-tiden, och som blockerar väldiga lekplatser.

Vad som under dessa förhållanden framför allt behöves är efter min mening en förbättrad jakt- och fiskevård och en utredning, som i första hand toge sikte på hur en sådan skall kunna åstadkommas, icke en utredning om utvidgad jakt- och fiskerätt, låt vara, som det heter i utskottets utlåtande, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård.

Att den nu ifrågavarande motionen första gången frambars under livsmedelsknappheten 1918, finner jag så pass naturligt, att jag icke har något att erinra däremot. Jag kan också mycket väl förstå, att, då jordbruksutskottet två gånger förut tillstyrkt motionen och andra kammaren bifallit den, det fallit sig enklast att även nu gå samma väg. Troligen har det skett utan varje ansträngning, ty jag kan icke tänka mig, att utskottet annars skulle ha upprepat ett sådant uttalande som att betingelserna för en rationell jakt- och fiskevård i Norrland och Dalarna med dessa landsdelars stora ödevidder ofta icke torde vara synnerligen stora, varför det vill synas, att där en utsträckning av arrendatorernas och deras vederlikars jakt- och fiskerätt skulle kunna medgivas.

Nu skulle jag emellertid vilja säga, att den praktiska betydelsen av den ifrågavarande motionen uppenbarligen överdrivits, såsom också tidigare här i debatten framhållits, och jag skulle vilja hemställa om det icke kunde vara skäl i att nu taga frågan under verklig omprövning för att komma till det slut, som första kammaren för sin del vid dagens votering vidblivit.

Det har från sakkunnigt och trovärdigt håll sagts mig, liksom det också under dagens debatt framhållits, att det i Norrland förhåller sig med jakt och fiske ungefär som i Dalarna, men jag skall icke yttra mig om förhållandena utanför den landsända, som jag gör anspråk på att ganska väl känna till. Då denna provins, Dalarna, utan skäl innefattats i motionärens och utskottets visserligen försiktiga men efter min mening mera välvilliga än visa förslag, kommer jag i en blivande votering att rösta för avslag på utskottets hemställan. Skulle emellertid denna bifallas, skall jag med jämnmot finna mig häruti, sedan jag med den styrka, som varit mig möjlig, fått understryka, att vid en blivande utredning synnerlig

uppmärksamhet bör ägnas åt jakt- och fiskevårds- och naturskydds-synpunkterna.

Jag anhåller, herr talman, om avslag på utskottets hemställan.

Herr *Hansson* i Bäck instämde häruti.

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

Herr *E d b e r g*: Herr talman, mina herrar! Jag har haft nöjet att sitta i jordbruksutskottets andra avdelning, som behandlat denna fråga, och jag har med mycket intresse följt debatten i kam-maren.

En ärad talare på Skånebanken yttrade, att han icke kunnat finna, att några nya synpunkter på frågan anförts sedan föregående år. Jag ser i alla fall frågan från en annan synpunkt. Vi veta, att det åtskilliga år varit förbud att fånga räv med trampsax, och detta har medfört, att räven som tilltagit i oroväckande grad plockar en hel mängd av vårt småvilt i Norrland. Jag är själv norrlänning och känner mycket väl till dessa förhållanden. Vi veta också, att det nu några år gått harpest, vilket medfört, att man på en del ställen nästan får gå miltal utan att se ett enda harspår. Då man därtill betänker, vilket hänsynslöst utrot-ningskrig en del personer under kristiden fört emot vårt vilt, är det alldeles givet, att såväl småvilt som högvilt håller på att för-intas i Norrlands skogar.

Jag vet mycket väl och förstår mycket väl, varför ett sådant utrotningskrig blivit fört under kristiden. Det var helt naturligt därför, att många av dessa småbrukare i Norrland sannerligen icke kunna sägas hava dansat på rosor. Det har då varit ett tillskott till kakan för dagen att ha fångat en hare eller en fågel.

Jag vill understryka vad herr *Vennerström* nyss sade om, att det icke längre finns någon respekt för jaktstadgan. Det är tyvärr så, och orsakerna härtill äro ju många. Jag för min del tror, att om vi skola kunna få något effektivt jaktvårdsskydd i vårt land, måste vi gå ut ifrån synpunkten att omarbete vår jaktstadga. Jag skall be att få nämna exempel på, hur den i vissa fall verkar. Jag vill då även inom parentes säga, att jag tror, att det suttit alltför många sydsvenskar med i den kommitté, som utarbetat den nuvarande jakt-stadgan. Med de långsträckta skogsskiften, som för det mesta fin-nas i Norrland, är det ju givet, att om en bonde är ute på jakt och får upp en hare, springer denna långa sträckor. Följaktligen kom-mer den in på annans mark, och enligt den nuvarande jaktstadgan äger skytten då icke rätt att skjuta honom på grannens skifte utan har han ingenting annat att göra än att inställa jakten, eller över-träda jaktstadgan.

Jag vågar också påstå, och jag vet, att många bolagsmän in-stämman med mig, att den nuvarande jaktstadgan vad Norrland be-träffar är genomgående opraktisk. Jag skulle knappast tro, att det finns så värst många bolagsskogar, åtminstone då det gäller älg-skytte, då jägarna på grund av jaktstadgan skulle stanna på sitt eget skogsskifte, då det gäller att fälla en älg.

Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.

(Forts.)

Jag skall icke vidare uppehålla debatten, utan jag skall endast säga, att jag för min del tror, att det skulle vara en olycka, om vi för tillfället skulle gå med på herr Vennerströms motion och utsträcka jakträtten till våra arrendatorer och torpare, men jag vill särskilt understryka, att den dag, då vi få en sådan jaktstadga, att den efterleves, skall jag vara den förste att gå med på denna motion och ge de små i samhället litet mer jakträtt, ty det kan icke bestridas, att, som jag förut sagt, jakten kan ge ett väsentligt tillskott till kakan för dagen. Vi veta ju, att det är ganska många av bolagens arrendatorer och torpare, som ha en stor del av sin sysselsättning i skogarna, och som följaktligen ha sin väg till och från arbetsplatsen genom skogen, och som därför, då tillfälle gives, också kunna skaffa sig litet uppehälle genom jakt.

Som sagt, för närvarande anser jag, att det skulle vara en olycka att gå med på motionen. Först och främst ett effektivt jaktskydd, sedan skall jag gärna vara med om att ge jakträtt åt arrendatorer och torpare i Norrland.

Herr talman. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n : Åsikterna uti denna fråga tyckas i kammaren ha förändrat sig mycket sedan förra året. Jag vill påminna kammaren om att redan 1918 frågan var föremål för kammarens prövning, varefter den årligen återkommit, och motionen ständigt bifallits även 1918 mot ett avstyrkande lagutskott. Jag har också den uppfattningen, att debatten här i dag gått alldeles utanför själva frågan, och jag vill fullt ut instämma i deras åsikt som anse att man bör göra något i vårt land för jaktvården, och att det såsom det för närvarande är ter sig synnerligen beklagligt. Men en effektiv jaktvård kan nog icke bedrivas i de delar av Norrland, som jag tänker mig, och vilka delar, såsom jag tror, man också har ansett, att utredningen borde omfatta. Jag tar för alldeles givet, att jaktvården kan intensivt bedrivas i hela södra Sverige, och jag skulle vilja inbjuda herrarne till vissa delar av Skåne för att visa, hur jakten skall skötas, och huru fågel-, har- och rådjursstammarne äro högt uppdrivna. Jag tror också, att en sådan vård skall kunna överföras till mellersta Sverige och även till stora delar av Norrland och Dalarna. Det finns emellertid vissa delar i Norrland, de så kallade ödsliga bygderna, där man icke kan hålla efter rovdjuren, vilket dock är det första villkoret för jaktvården, och där tror jag, att man aldrig kan införa en effektiv jakt- och fiskevård. Men i dessa delar av vårt land bor en befolkning, — jag talar om de ödsliga delarna i Norrland och uppåt lappmarkerna till — som har svårt att taga sig fram, som har svårt att få föda för sitt uppehälle, och för vilken det måste kännas hårt att icke kunna få utöva jakt och fiske för att få någon omväxling i den magra kosten.

Till de talare, som anse att ett bifall till utskottets förslag, enligt deras åsikt innebär att man här direkt skulle släppa jakten lös, såsom man säger, för torpare och arrendatorer i Norrland, vill

jag säga: Nej, så är ingalunda förhållandet! Vi begära en utredning för att undersöka, huruvida man icke kan utsträcka rätten till jakt och fiske bland Norrlands torpare och arrendatorer utan att skada en intensiv jakt- och fiskevård. Detta senare ber jag att få understryka.

Utskottets reservanter framhålla, att den utsträckta jakträtten ifråga skulle skada modernäringen. Jag kan icke förstå en dylik uppfattning. Jag tycker tvärtom, att det skulle befordra modernäringen, om man kunde underlätta för folk att leva i de ödsliga trakterna i Norrland, där ingen befolkning nu finnes, genom att låta dem även få rätt att där driva jakt och fiske.

Slutligen har man också sagt, att vi ha för många kommittéer, och att vi icke böra tillsätta några nya. Det är alldeles rätt, men jag vill då fästa uppmärksamheten på att det finns en jaktkommitté tillsatt, vars ordförande haft ordet här i dag på förmiddagen. Denna kommitté har visserligen icke fått i uppdrag att taga denna fråga under behandling, men det vore mycket lätt för kommittén, om den finge direktiv från regeringen, att undersöka frågan rörande en utsträckning av jakträtten i vissa delar av Norrland, utan att det behöves fördröja dess arbete alltför mycket.

Ja, det är icke utan, att jag förvånar mig över denna omkastning i åsikterna som ägt rum, då vi nu här blott begära en utredning för att göra det lättare för befolkningen i vissa delar av Norrland att kunna uppehålla sig. Herrarne äro icke ens med om en utredning i frågan. — Debatten rör sig om helt andra saker, om genomförandet av en ordentlig jaktvård.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Bland de skäl, som anförts för bifall till motionen om utsträckt rätt till jakt och fiske för arrendatorer och torpare m. fl., har även nämnts, att dem därigenom skulle beredas bättre tillgång till födoämnen i hushållet. Detta låter mycket bra, och det är nog ingen, som har någonting emot att folk skall få tillräckligt att äta, men nu är det sättet, hur man härvidlag skall gå tillväga, varom det råder olika meningar. Vad fisket beträffar har det erinrats om, att detta alltid följer jorden åt. Om en jordägare vidtagit särskilda anordningar för fiskets förbättrande, bör ju han draga nytta härav, och om denna motion skulle bifallas, och man skulle företaga en utredning, bör den icke få leda till att den, som vidtagit anordningar för att hjälpa upp fisket, icke själv skall få njuta frukten därav och icke själv skall få ha ordning över fiskevattnet på eget område. Det blir blott ett sätt att förstöra fisket, och huru detta kan stå i samband med en god fiskvård, kan jag icke förstå. Då reservanterna i detta fall sagt, att en utredning är onödig och icke värd att kasta ut pengar på, tycker jag, att herr Nilsson i Tänga skulle kunna räkna ut detta.

Vad beträffar herr Vennerströms anförande, sade han, att en hare och en fågel äro ett gott tillskott i hushållet i många fattiga

*Ang.
heredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
hushåll.*

(Forts.)

*Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.*

(Forts.)

familjer. Det är alldeles riktigt, och jag ber att få instämma med herr Vennerström häri. Men frågan är: Bli det billigare föda att själv skjuta villebrådet? Är det någon fördel för dessa fattiga familjer att få detta tillskott under sådana omständigheter? När denna motion icke har någon betydelse för fisket, har den endast betydelse för jakten, och då får jag säga, att den har liten betydelse och är av ringa värde. Herr Vennerström läste ju upp ett brev som han sade från en fattig torpare, och denne uppmanade honom att söka göra vad han kunde för att driva igenom motionen, och skulle vi härav också bevakas och gå med på motionen. Men i nästa andedrag säger herr Vennerström, att de äro tjuvjägare allihop uppe i Norrland. Således säger herr Vennerström att man skall bifalla motionen och låta utreda frågan angående de åtgärder som kunna vidtagas utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, och att vi skola göra detta bland annat därför att en tjuvjägare har sagt till herr Vennerström, att riksdagen skall så och så besluta. Hur herr Vennerström skall få detta att gå ihop med en god jaktvård, det kan jag icke fatta.

Man har vidare här talat om moraliska synpunkter. Herr Nilsson i Tånga sade, att reservanterna gjort sig till ett slags domare över vissa folkklasser i Norrland. Reservanterna ha icke gjort det utan de hava endast gjort uttalanden gent emot de motiv, som i motionen angivits, nämligen att torpare och arrendatorer genom en utsträckt jakträtt skulle stödjä sin ekonomi. Men reservanterna säga då, att det blir alldeles tvärtom. Det blir förlustbringande, om dessa skola ägna sig åt jakt för sin existens. Herr vice talmannen gjorde sig också till en moralisk förespråkare i sitt tal, då han vädjade till förmån för de små och för dem, som sitta däruppe i den nordliga landsändan av Sverige. Efter vad jag kan se, är det precis samma personer, herr vice talmannen gjorde sig till förespråkare för, som Vennerström, som är hemma i de där trakterna, talat om och som han betecknar för tjuvjägare. Således vill herr vice talmannen med sin moralpredikan göra gällande, att vi skola följa och gå tjuvjägarna till mötes.

Herr vice talmannen sade, att vi skola tränga in i frågan, och herr Nilsson i Tånga har förut sagt, att den är uttömd. Huru skall man få det att gå ihop? Om vi tänka efter, huru det skulle bli, ifall alla arrendatorer skulle få rätt att jaga, skulle de få denna rätt allenast på sina områden, men det skulle bli lätt anledning att gå utöver gränsen. Det bleve många jägare och, såsom här förut har sagts, ett formligt utrotningskrig mot villebrådet. Detta utrotningskrig komme att i vanliga fall endast rikta sig mot det s. k. matnyttiga villebrådet, kunna vi förstå. Herr vice talmannen talar om god jaktvård. Ja, vad menar han med det? Då var och en nog har sina begrepp därom, skall jag förklara vad jag menar med god jaktvård. Den kan endast förekomma på större områden, större komplex, som ligga under enhetlig disposition. Ty skola dessa områden indelas i smålotter, så blir det en förföljelse mot allt matnyttigt villebråd, så att om vi skola få en god jaktvård, måste vi ha större

områden. De som disponera dessa större områden ha i första hand att hålla efter rovdjuren. Sedan att hjälpa en del villebråd över kritiska tidsperioder. Utplantera vilt där så anses nödigt m. m. Rovdjuren kunna bli mera efterhållna, då det är större jordkomplex, ty där kunna de, som ha intresse, hålla efter rovdjuren, men blir jorden sönderplottrad, få rovdjuren grassera ohejdat och ingen bryr sig om att göra sig besvär med att utrota dem.

Herr Nilsson i Tånga yttrade bland annat även, att reservanterna sagt sig vara vidsynta. Jag vet icke, huru han kan läsa ut detta i reservationen. Om både utskottsmajoriteten och reservanterna verkligen veta, vad de säga, när de vilja ha en god jaktvård, får jag såsom min mening säga rent ut att reservanterna äro betydligt mera vidsynta än utskottsmajoriteten. Ty den är inskränkt i detta fall, när den talar om god jaktvård. Jag skall med exempel påvisa detta. Såväl motionären som hela utskottsmajoriteten ha, när de talat om god jaktvård visat, att de äro främmande för saken. De äro främmande för vad som menas med god jaktvård. När det står, att det skall vara för husbehov, som de ha rätt att jaga, är det väl icke meningen, att man skall skjuta annat än matnyttigt villebråd, icke rovdjur och icke rävar eller vargar m. m. Enligt jaktstadgan har man rätt att skjuta rovdjur i gård, inom tomtområdet, men icke rätt att skjuta dem på andra områden, där man icke har jakträtt. Skola vi bifalla denna motion, skall det bli en utredning och sedan skrivas en lag, som säger, att en stor del av befolkningen ytterligare skall få skjuta allt matnyttigt vilt, men icke rovdjur. Varför har utskottsmajoriteten icke tagit med rävar och rovdjur i första hand? Det kan väl icke tolkas därhän till exempel att en räv kunde användas till husbehov. Visserligen finns det de som använda rävpälsar, men från det håll utskottsmajoriteten gjort sig till förespråkare för anser man nog, att det är den s. k. överklassen som använder rävpälsar.

Herr Vennerström säger, att det är illa ställt med jaktvården i Norrland, och därför vill han hava denna motion igenom. Ja, men hur skall det bli sedan, då tusentals jägare skola komma till, som skola skjuta det matnyttiga viltet men icke få lov att skjuta rävar och andra rovdjur. Skall det bliva bättre ställt med jaktvården då? Ja, det vet jag nog, att hökar och ugglor och rävar m. m. hava sitt intresse av jaktvården, men att akta och vårda dessa djurslag, men utsträcka jakten på nyttigt villebråd, kan åtminstone icke jag vara med om. Det förefaller emellertid, som om herr Vennerström vill utrota vårt matnyttiga vilda eller som man säger rara djurarter, som finnas. Vill man däremot bibehålla detta vilda, bör man gå med reservationen, men vill man utrota det lilla grand som finnes har man att följa utskottsmajoriteten.

Då jag är en av reservanterna, är det tydligt, att jag förenar mig med dem, som yrka bifall till reservationen.

Herr Edberg: Herr talman! Jag skall icke bliva långrandig. Herr förste vice talmannen hänvisade till Skåne för att

Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.

(Forts.)

Ang.
beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.
(Forts.)

visa, huru jaktvården skall skötas. Jag skulle kunna säga alldeles detsamma. Jag skulle kunna hänvisa herr vice talmannen till Norrland för att visa, huru den *icke* skall skötas. Det är en himmelsvid skillnad mellan Skåne och Norrland i det avseendet.

Han sade också, att här gällde det bara en utredning. Ja det är alldeles sant. Men jag vill anföra, att jag motionerade en gång rörande utredning i en fråga, som varit före här i kammaren, men denna motion blev avslagen på grund av att kammaren ansåg, att frågan icke behövde utredas. Och så kan ju även vara förhållandet i detta fall. Om andra kammaren icke anser, att frågan behöver utredas, så är det väl alldeles givet, att motionen bör avslås. Det gäller väl dock icke bara en utredning. Vi se från våra kommittéer, att de utredningar, vi hava, bliva ganska dyrbara för svenska staten. Om vi icke anse, att vi böra utreda denna sak för tillfället, då anser jag det riktiga vara, att kammaren avslår motionen.

Jag skall för övrigt säga, som jag förut sagt, att om vi först ställa om så, att jaktstadgan skärpes, så att verkligen skåningarna liksom norrlänningarna följa jaktstadgans föreskrifter, då skall jag vara den förste att gå med på herr Vennerströms motion om att utreda frågan om jakträtten för dessa torpare och arrendatorer, men icke för tillfället.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Endast ett par ord. Det skall icke falla mig in att vilja polemisera mot herr Anderssons i Grimbo mer eller mindre tvivelaktiga kvickheter. Jag begärde ordet endast för att rätta en missuppfattning från herr Lindmans sida. Herr Lindman tycktes uppfatta mitt anförande felaktigt, då herr Lindman frågade, om det vore meningen, att jakträtten även skulle utsträckas till sådana områden, som icke voro utarrenderade. Detta måste bero på någon missuppfattning från herr Lindmans sida, ty, såvitt jag kan erinra mig, berörde jag icke alls och har över huvud icke alls ingått i detaljer, därför att detta ju är en fråga, som man vill hava utredd. Och när frågan skall bliva föremål för utredning, tränger man icke in i några detaljer.

Genom hela denna debatt har gått som en röd tråd: villebrådet decimeras däruppe i Norrland. Jag tvivlar icke på, att detta kan vara fallet. Men då frågar jag åter igen: varför kan man då icke tillgripa den rationella och nära till hands liggande utvägen att utsträcka tiden för förbud mot jakt? Varför skall man just förbjuda torpare och arrendatorer att jaga? — »För all del», säger man, »låt icke dem få jakträtt ty då blir det sju resor värre».

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därá samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid till följd

varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 67 ja, men 99 nej, vid vilken utgång kammaren således, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 62, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i stadgan den 13 juni 1913 om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige m. m.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse angående kallelse till sammanträde av kyrkoråd och skolråd;
nr 17, i anledning av väckt motion om meddelande av föreskrift, att val av kommunalfullmäktige må under viss förutsättning kunna ske å kommunalstämma; och

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fakultativ eller villkorlig tillämpning av det proportionella valsättet vid vissa kommunala val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

*Ang.
Beredande åt
vissa arrenda-
torer m. fl. av
utsträckt rätt
till jakt och
fiske för
husbehov.
(Forts.)*

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m. m.; och nr 12, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en författning rörande val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris; och

nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärf av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock i anledning därav väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.; och

nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fondering av de från skyddsskogarna i Jämtlands län inflytande skogsvårdsavgifterna;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående samhällets befriande från zigenare och andra tattare; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av skydd mot värdeminskning av donationer genom penningvärdets fall; och

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i kungörelsen den 19 maj 1916 med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledningar m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Höglund</i>	under 7 dagar fr. o. m. den 26 febr.,
»	<i>Lindgren</i>	» 7 » » 24 »
»	<i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 5 » » 24 »
»	<i>Wahren</i>	» 5 » » 25 »
»	<i>Flognfält</i>	» 3 » » 24 »
»	<i>Magnusson</i> i Kalmar	» 6 » » 24 »
»	<i>andre vice talmannen</i>	» 3 » » 24 »

herr	<i>Larsson</i> i Västerås	under 2 dagar fr. o. m. den 24 febr.,			
»	<i>Poppius</i>	» 3 » » » 24 »			
»	<i>Carlström</i> i Helgagård	» 5 » » » 25 »			
»	<i>Danielsson</i>	» 3 » » » 24 »			
»	<i>Ericson</i> i Obergå	» 5 » » » 25 »			
»	<i>Hedvall</i>	» 5 » » » 26 »			
»	<i>Schill</i>	» 2 » » » 25 »			
»	<i>Eriksson</i> i Stockholm	» den 26 febr.,			
»	<i>Lövgren</i> i Nyborg	» 10 dagar fr. o. m. den 26 febr.,			
»	<i>Olsson</i> i Mora	» 3 » » » 24 »			
»	<i>Thore</i>	» 2 » » » 24 »			
»	<i>Johanson</i> i Hallagården	» 3 » » » 24 »	och		
»	<i>E. A. Nilson</i> i Örebro	» den 24 febr.			

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.